

Konfliktfylt foreldresamarbeid etter samlivsbrudd.

En kvalitativ studie av terapeuters arbeid ved
Familiekontor. Undersøkelsen omhandler
arbeid med foreldre som oppsøker hjelp til å
samarbeide om barna.

TURID HEIER

2010

Sammendrag.

I denne oppgaven har jeg intervjuet 6 terapeuter som jobber ved 4 familiekontorer på østlandet. Til det har jeg benyttet meg av en semi-strukturert intervjuguide. Jeg har spurt dem om ladede ord som åpner og lukker. Jeg vil vite hva terapeutene har fokus på i samtalen og hva de fanger opp av åpne og skjulte tema. Videre har jeg ønsket å finne ut hva de gjør og når de mener at målet er nådd, og om de mener at det er mulig å bli venner med eksen. Tema ble grundig gjennomtenkt, for at jeg skulle få så mye informasjon som jeg trengte for å belyse problemstillingen tilstrekkelig. Denne problemstillingen er ment å fange opp det jeg vil vite:

- 1) Hvordan terapeuter møter og kan hjelpe foreldre med høyt konfliktnivå etter samlivsbrudd.
- 2) Om terapeuter forholder seg til åpne og skjulte tema.
- 3) Jeg ønsker å få vite noe om hva terapeutene tenker og noe om deres holdninger.

I undersøkelsen mener jeg at jeg har funnet mange interessante svar. Svarene er i tråd med mitt informasjonsbehov, og overførbart til andre terapeuter. Jeg har blant annet funnet ut at alle informantene som var med i denne undersøkelsen, mener at de jobbet på en noe annen måte enn i parterapi. En interessant distinksjon, er at de alle mente at de var mer styrende og strukturerte i denne typer saker. I og med partene ikke bor under samme tak, kan ikke prosessen foregå hjemme. Prosessen må foregå på kontoret, og terapeuten er i større grad en del av systemet. Undersøkelsen underbygger mine antagelser om at arbeidet med konfliktfylt foreldresamarbeid er utfordrende og krevende. Dersom terapeuten skal lykkes på best mulig måte, kreves det lang erfaring og bred kunnskap, i tillegg til gode rammer for arbeidet. Svarene er et ledd i fagutviklingen på familiekontor, og er ment å være et bidrag i utviklingen av en metodologi for familieterapeuter som jobber med konfliktfylt foreldresamarbeid etter samlivsbrudd.

FORORD

Når dette skrives, så er jeg i Brasil. Hit har jeg reist for å konsentrere meg om å skrive mastergradsoppgaven min. I Norge har det vært en rekordkald vinter, og influensaen har herjet blant flyttekassene mine. Valget var derfor enkelt. Riktignok har det vært andre forstyrrende elementer som karneval, sol og deilige lunsjer med godt drikke som kan ha konkurrert med skriveprosessen i ny og ne. Med skriveren trygt i havn etter spesialbagasje plass på fly, skulle ingenting hindre skriveprosessen her nede.

Godene som finns her med palmesus, spaserturer langs stranda og kokosnøtter stappfulle av vitaminer og mineraler har forløst skriveprosessen og gitt overskudd. Etter noen uker med influensa oppblomstring og karneval, så begynner stoffet å internaliseres. Jeg våkner nå om natten og skriver i hodet. Eller som nå på PC`n.

Tilbake igjen i hjemlandet med vårtegn, og skriveprosessen fortsetter med noen avbrudd av familie, jobb og livet for øvrig.

Takk til alle informantene, veileder H.C. Michaelsen som har fulgt meg fram til siste slutt, og daglig leder Inger Helene Hognestad på jobben som trodde på meg og lot meg få jobbe med oppgaven i fred og ro, og Bufetat som bevilget penger til masterutdanningen.

Hamar, 2. april 2010

Turid Heier

INNHALDSFORTEGNELSE

Sammendrag.....	2
Forord	3
Innholdsfortegnelse.....	4
1. Innledning.....	7
1.1 Introduksjon av tema.....	7
1.2 Oppgavens oppbygning	9
1.3 Bakgrunn for valg av tema.....	11
1.4 Valg av problemstilling.....	13
1.5 Min egen for-forståelse.....	13
1.6 Tre arbeidsfelt.....	14
1.7 Målgruppen for oppgaven.....	18
1.8 Oppgavens avgrensninger.....	19
2. Teori.....	21
2.1 Et historisk overblikk	21
2.1.1 Strategi og teknikk	26
2.1.2 Struktur og systemer	28
2.2 Om voksne, barn og unges reaksjoner på samlivsbrudd	30
2.3 Krisens fire faser	32
2.4 Tilknytning og løsrivelse	33
2.5 Å forlate og å bli forlatt	35
2.6 Vennskap og/eller fiendskap	37

3. Metode	41
3.1 Valg av metode.....	41
3.1.2 Fenomenologi og hermeneutikk.....	42
3.1.3 Utvalg av intervjuobjekter.....	43
3.1.4 Informasjon.....	44
3.2.1 Erfaringer med utvelgelsen av informantene.....	45
3.2.2 Avstand og nærhet - etiske betenkligheter.....	45
3.2.3 Forsker, terapeut og klientrollen.....	46
3.3.1 Valg av tema i intervjuguiden.....	48
3.3.2 Utformingen av spørsmålene til intervjuet.....	50
3.4.1 Gjennomføringen av semi-strukturert intervju.....	51
3.4.2 Analyseprosessen.....	52
3.4.3 Validitet.....	53
4. Resultater	55
4.1 <i>Fra empiri til analyse</i>	55
4.2 <i>Fra hovedkategori til koding</i>	56
4.3 <i>Åpne tema</i>	56
4.3.1 Åpner og lukker	57
4.3.2 Ord og begreper	58
4.3.3 Foreldrenes samarbeids avtale om barna	58
4.4 <i>Terapeutenes egne holdninger og verdier</i>	61
4.4.1 Terapeutenes eget fokus.....	61
4.4.2 Muligheter for å være venner med eksen.....	63
4.4.3 Målet er nådd.....	64
4.5 <i>Det tredje feltet</i>	65
4.5.1 Forskjellen fra parterapi	66

4.5.2 Mestringsopplevelse	66
4.5.3 Ivaretagelse.....	67
4.5.4 Rammer.....	68
4.5.5 Nyttig/unyttig	68
4.6 <i>Skjulte tema</i>	69
4.6.1 Bruddhistorien og sviket	71
4.6.2 Vekslingen mellom samarbeidsavtalen og følelser	72
5.Drøfting	73
5.1 <i>Språkets makt</i>	73
5.2 <i>Terapeutens for-forståelse</i>	75
5.3 <i>Terapeutens metode</i>	77
5.4 <i>Skjulte og åpne tema i samtaler med eksparene</i>	83
6.Avslutning	85
6.1 <i>Oppsummering</i>	85
6.2 <i>Fremtidige perspektiver</i>	85
Litteraturliste.....	88
Vedlegg 1. Brev til informantene.....	91
Vedlegg 2. Samtykkeerklæring.....	92
Vedlegg 3. Intervjuguide.....	93
Vedlegg 4. Eks. på transkripsjon.....	98

1. Innledning

1.1 Introduksjon av tema

Jeg ser dette tema i lys av min egen erfaring med 20 års arbeid ved familiekontor og som menneske med et levd liv. Jeg trekker også fram et samfunnsmessig og politisk perspektiv, sammen med lovverket og retningslinjer. Dette mener jeg er med på å gi noen føringer til hvordan vi skal leve våre liv. Sammen med den familiekulturen som vi er vokst opp i, dannes våre holdninger, verdier og fordommer.

Familiekontoret har opplevd en økende tilgang av foreldre som ikke klarer å samarbeide om barna. Bakgrunnen for min nysgjerrighet, er at jeg tenker at vi som terapeuter har fått noen utfordringer de siste årene som er blitt noe fortiet. Det er første generasjon foreldre som gjennom lovverket tvinges til å ha en kontakt med hverandre. I tidligere tider, dvs. på 50 og 60 tallet, var det en vanlig oppfatning at det ikke var bra for barn med skilte foreldre og opprettholde kontakten med begge (Brandt, Moxnes 1996). I følge internasjonale og nasjonale undersøkelser¹, er det stor variasjon i familiesamhandlingen etter samlivsbrudd fra Norden til lenger sør i Europa (ibid). Dette skyldes blant annet den rådende oppfatningen om hva som er best for barn. Barneloven i Norge har forsterket barnets rett til å ha kontakt med begge foreldre. Fedrene har kommet mer på banen, og gjør krav på å få være fedre på lik eller lignende måte som mødrene har. Når et par går fra hverandre kommer mange i krise. Det er såret stolthet, sinne og sorg. Mange sier at det oppleves værre enn å miste sine nærmeste, f.eks egne foreldre. De trodde ikke det gikk an å få det så vondt. Det er så mye som rammes. Ferien de hadde i sammen på hytta, julekvelden med hele familien. Mange mister felles venner, svigermor blir til ekssvigermor, og hjemmet blir revet fra hverandre. Ny barnehage og nye skoler til barna. Ungene lider og mamma og pappa er utslitt og nedbrutt. Økonomien er på bristepunktet og man vet ikke hvordan en skal klare noe som helst. Midt i katastrofen og fortvilelsen over tapet av den "vellykkede familien", så dukker far nyforelsket opp.. Den som ikke har funnet noen å trøste seg med, blir utrøstelig. Å gjennomføre et samlivsbrudd i riktig rekkefølge og med den tidsmarginen som det ofte krever, ser ut å være

¹ Hentet fra Brandt og Moxnes 1996 s. 177. Opprinnelige undersøkelser: Csich-Szombathy m.fl. 1985 og Arendell 1995, Bjørnberg 1992, Furstenberg og Cherlin 1991, Koch-Nielsen 1993, Nissen 1988, Øberg og Øberg 1997, 1987, Moxnes 1984, 1990, Tjersland 1992

umulig for noen. Bruddhistorien blir fastlåst og fantasien får fritt spillerom. Sårede følelser og tanker som, kommer hos den som opplever seg krenket og ingenting verdt.

I vår kultur finnes det en rekke myter rundt kjernefamilien og tokjernefamilien². På mange måter kan vi si at det er en partiskhet for kjernefamilien, med føringer som peker i den retningen. Det er denne bo-normen som det i hovedsak rettes mot når de politiske myndigheter utarbeider politiske programmer. De er ikke rettet mot enslige husstander, eller andre boformer som f.eks kollektivet. Forventningen om at det er to foreldre med to inntekter i hver familie, speiles gjennom at det er vanskelig å klare boustgifter med en inntekt. Herunder ligger også muligheter for å søke offentlige støtteordninger til er de fleste også i en annen økonomisk situasjon. Historier fra familiekontoret forteller om store reiseutgifter for barn og voksne som skal ha samvær, uten at det finnes støtteordninger for det. Da bidragsreglene ble endret i 2004, ble økonomien koblet sammen med forventningen om at foreldre skal samarbeide om barna. Det legges opp til at foreldre skal klare å bli enig om økonomi, samvær, ferier osv. Hovedforventningen som ligger i det at foreldre skal klare å snakke med hverandre om samarbeidet rundt barna, gjør at de som ikke klarer det kan få ekstrabelastninger. Under valgkampen hender det allikevel at enkelte politikere forsøker å sette søkelyset også på andre grupper, uten at resultatene blir synlige. Det tydeligste tegnet på kjernefamilie-normen, finner vi på 60-tallet, da boligkooperativene bygget boliger som skulle passe til to foreldre med 2 barn. Det finnes en rekke andre eksempler som viser denne holdningen, uten at jeg skal komme mer inn på dette her. (Brandt, Moxnes 1996)

Ved samlivsbrudd, reagerer folk ulikt. Noen takler det nokså greit, mens for andre blir det en lang og smertefull prosess. For at det skal være mulig å forstå hva det er som styrker og svekker foreldresamarbeidet etter bruddet, og der igjen barnets situasjon, er det nødvendig å studere omfanget og måten foreldrene samhandler på (Moxnes, 1990).³

Dersom foreldrene ikke får bearbeidet de vonde følelsene, kan de bli sittende der med bitterhet og hat. De fleste foreldre skjønner at det ikke er bra for dem selv, eller for barnet.

² Kjernefamilien har en kjerne og ett felles hushold. Tokjernefamilien spenner over to hushold, hvor begge er styrt av en forelder. Arohns 1994 s. 10

³ Moxnes, 1990 har i boken Kjernesprengning i familien, utførlig beskrevet undersøkelser om forandring ved samlivsbrudd og dannelse av nye samliv.

Vonde følelser vil vise seg som aggresjon, taushet, sykdom eller gå via barnet. Resultatet av det, kan være at barnet ikke klarer å stå mellom foreldrene, og blir syke av det. Det er en stressituasjon som barn ikke takler over lengre tid. Andre ganger tar barnet parti med den ene forelderen, og der det er flere barn, så deler de seg ofte. Forskning viser at det barn reagerer mest på er om foreldrene fortsetter å krangle. Det var ikke antallet dager de var hos hver som skåret høyest, men foreldrekonflikten (Størksen, Ingunn 2006).⁴ 20 års erfaring fra familiekontor har vist meg dette. Det har også mine kollegaer bekreftet.

Et barn (6 år) sa det på denne måten, etter at bestemor lurte på hva hun ønsket seg til jul: "Jeg ønsker meg at mamma skal slutte med dette skilsmisseblikket sitt, jeg!" (Kilde: Kirsti Haaland).

1.2 Oppgavens oppbygning.

Jeg har delt oppgaven inn i 5 kapitler. I det **første kapitlet** innleder jeg med problemstillingen som oppgaven bygger på. Den er utgangspunktet for hva jeg søker å finne av ny informasjon. Deretter tar jeg for meg bakgrunnen for valget av tema og problemstillingen. Dette har jeg delt inn i underavsnitt hvor jeg redegjør for hvordan jeg selektivt har funnet fram til måter å forstå temaet omkring: "foreldresamarbeid etter bruddet med høyt konfliktnivå". Deretter presenterer jeg målgruppen for oppgaven. Jeg beskriver videre hvordan jeg ser de tre arbeidsfelt som terapeuter ved familiekontor må forholde seg til. Disse arbeidsområdene har på hver sin måte flere av de samme utfordringene, men det er også noe som er ulikt. Det er det tredje feltet jeg ønsker å få vite mer om ved å intervju terapeuter med lang erfaring fra familiekontor. Jeg tar for meg noen tanker og ideer om hvordan jeg ser på metoder som kan brukes, og hva jeg håper å finne gjennom å intervju terapeuter. Dette er et nytt område og vi har lite modeller å lene oss til. Til sist i innledningskapitlet sier jeg noe om hensikten med oppgaven og avgrensningene jeg har foretatt.

I **kapittel 2**, formidler jeg teori, forskning og litteratur som er min bakgrunn for min forståelse for feltet og danner grunnlaget for innhenting og tolkningen av de funn jeg har

⁴ Størksen, 2006, har gjort en doktoravhandling med bl.a funn fra langtidseffekten av foreldrenes samlivsbrudd blant ungdom og voksne barn.

gjort. Jeg åpner kapitlet med en innledning. Deretter gir jeg et kort historisk tilbakeblikk, med en oppsummering av sentrale personer, modeller og begreper, hentet fra familiterapifeltet, slik jeg har valgt det ut. I de to neste avsnittene utdyper jeg noe mer om strategi og teknikk, hentet fra Jay Haley sitt arbeid. Jeg tar for meg Jay Haley spesielt fordi jeg mener hans arbeid og teorier kan tilføre "Det tredje feltet", noen nyttige ideer. Det samme gjelder for avsnittet med Salvador Minuchin og hans arbeid med struktur og systemer.

Videre i samme kapittel, har jeg et avsnitt om : "Voksne, barn og unges reaksjoner på samlivsbrudd". Her viser jeg til forskning om tema, og til artikler fra boken "Godt nok" foreldresamarbeid. I resten av teorikapitlet har jeg skrevet om "Krisens fire faser" ved Johan Cullberg, om "Tilknytning og løsrivelse" ved Bowlby og Sue Johnsen, samt "Å forlate og bli forlatt" ved Sissel Gran. Til slutt i kapitlet formidler jeg Constanse Arohns og Kari Moxnes, sine ideer og kategorier om "Vennskap og/eller fiendskap".

Det **tredje kapitlet** omhandler metode. Her har jeg skrevet om valg av kvalitativ metode, og om fenomenologien og hermeneutikken. Deretter følger utvalget av intervjuobjekter, informasjon til informantene og om erfaringer med utvelgelsen av informantene. Her følger også et avsnitt som omhandler forsker, terapeut og –klientrollen. Videre sier jeg noe om valg av tema i intervjuguiden og om gjennomføringen av det semi-strukturerte intervju. I avslutningen av dette kapitlet er analyseprosessen og validiteten beskrevet.

I **fjerde kapittel**, har jeg redegjort for de resultatene jeg har funnet i mitt innsamlede materiale. Jeg beskriver hvordan jeg har kommet fram til de funn jeg har gjort fra skumlesing til tema og fra hovedkategorier til koding. De fire hovedkategoriene er 1)Åpne tema, 2)Terapeutens holdninger, 3) "Det tredje feltet" 4)Skjulte tema. Disse hovedkategoriene består av undergrupper, som igjen inneholder ulike tema. Disse tema underbygger jeg ved sitater hentet fra informantene.

I nest siste kapittel, **kap. 5.**, drøfter jeg de funn jeg har gjort. Dette ser jeg i lys av den teorien jeg har beskrevet i kapittel 2., samt min egen for-forståelse og den metoden som oppgaven bygger på. I **kapittel 6**, gir jeg noen konklusjoner på det jeg har funnet, og sier noe om ideer til videre studier og forskning.

1.3 Bakgrunn for valg av tema

Bakgrunnen for min interesse og nysgjerrighet for denne undersøkelsen, er at jeg som terapeut ved familiekontor, har opplevd en sterk økning i antall henvendelser, som vedrører foreldresamarbeid etter samlivsbrudd. Om lag ¼ del av disse sakene, er å betrakte som konfliktfylte. Dette er et fagområde, hvor det finnes lite modeller og metoder å hjelpe seg med i arbeidet som terapeut. Vi har å gjøre med første generasjon foreldre som må forholde seg til hverandre, sannsynligvis resten av livet. I forhold til en rekke andre land, er likestillingstanken blitt innført med stor styrke i Norge. Mange foreldre kommer i kontakt med familiekontoret, ved at de må til mekling. Meklingsordningen skal sikre at det blir laget avtaler om barna ved samlivsbrudd. Ofte tar de kontakt igjen på et senere tidspunkt, når de trenger hjelp til å komme videre i livet sitt. Barneloven har vært under kontinuerlig revidering og endring, de siste årene. Fedres rettigheter er blitt styrket i forhold til egne barn. Økonomien er bl.a blitt koblet til hvor barnet bor og samværet med barnet med utgangspunkt i antall overnattinger eller timer for de helt små.

Barnetrygd, barnebidrag og stipend er av de økonomiske ytelser som blir påvirket av hvordan foreldrene innretter seg etter bruddet. Dette gjelder etter hvert for alle foreldre som har bodd sammen etter fødsel. Når foreldre slutter å bo sammen, vil en rekke lovverk tre i kraft, eller sagt med andre ord: "blande seg borti." Noen andre lover er Folkeregisterloven som ligger over alle lovverkene. De vil vite hvor barnet skal ha bostedsadresse. Ligningsloven vil vite hvem som ev skal få skatteklasse 2, eller 1, og Statens lånekasse vil vite om en av foreldrene er å betrakte som aleneforsørger, slik at barnet kan motta stipend når det begynner på videregående skole. Alle disse lovverkene styres av politikeres retningslinjer og holdninger.

Når det gjelder økningen av foreldre som kommer til familiekontorene, så skjedde bl.a det da barnetrygden ble endret til å gjelde for samboere. Det gjorde myndighetene ved å koble offentlige ytelser til samlivsbrudd. Dersom foreldrene ønsker en ekstra barnetrygd, dvs. forhøyet sats, må foreldrene kunne vise fram en meklingsattest. Denne loven ble endret i 2007 slik at det er obligatorisk for alle foreldre som går fra hverandre. Det finns noen eksterne meklere i landet, men de fleste har dette som en del av jobben ved familiekontor. Ved siste endring av meklingsordningen, skal foreldrene få meklingsattest etter 1 oppmøte.

De kan også fortsette med flere meklings timer dersom de ønsker det (Lov om barn og foreldre 1981). Mange tar imidlertid kontakt igjen ved en senere anledning, og da tilbys de foreldre-samarbeidstimer (Lov om familievernkontorer 1997).

Vi vet at barn lider når foreldre er i vedvarende konflikt, og vi plikter å gi så god hjelp som mulig til foreldre og barn som sliter etter samlivsbrudd. Det i seg selv er god nok grunn til å se nærmere på hva som kan hjelpe og hvordan vi hjelper. Mange har opplevd vonde ting i forbindelse med samlivsbrudd. Sorg og smerte kan sitte i mange år, dersom de ikke får hjelp til å komme videre i livene sine. Forskning viser at det er begrenset med resurser til rådighet når det gjelder denne type problematikk. Samlivsbrudd fører ofte med seg en betydelig risikofaktor med hensyn til psykososiale problemer (Thuen, Frode 2002). En kartleggingsundersøkelse som ble gjort i 1995, viser at det er registrert en etterspørsel etter støttetiltak for mennesker som har opplevd samlivsbrudd (Carlsen, Benedikte 1995). Det er god grunn til å tro at gapet mellom støtte- og hjelpetiltak, er høyere i dag med en sterk økning i antallet skilsmisser og samlivsbrudd. Flere av disse sakene havner hos dyre advokater og i rettsapparatet. Rettsapparatet er ofte en dårlig løsning for barna og for foreldrene som skal fortsette å samarbeide. (Olsen, Eva M. Haave. Debatt i HA 2008).

Vi har å gjøre med første generasjon av foreldre og barn som er i den situasjon hvor de på en måte er tvunget til å samarbeide om felles barn resten av livet. Vi har ingen modeller og nye metoder tar tid for å utvikles. Mange vet ikke hva de kan forvente av hjelp og de vet heller ikke om den finns. Mange kommer når barna får problemer. Foreldrene skjønner det selv, eller de er av andre blitt gjort oppmerksom på at barna lider under foreldrenes konflikt.

Terapeuter har å gjøre med nye områder i terapien. Med denne masteroppgaven prøver jeg å sette søkelyset på hva terapeutene tenker kan være nyttig, og om de tror de kan hjelpe. I følge nyere psykoterapiforskning har klientenes oppfatning om hva som vil være til hjelp, stor innvirkning på endring i terapi (A.M. Fosse Teigen, 2004). Det er mange terapeuter som er åpne for å følge denne ledetråden, men det finnes noen utfordrende sider som kan være bevisste eller ubevisste både hos terapeut og klient. Med denne undersøkelsen ønsker jeg å bidra til en økt innsikt, og derav fagutvikling i arbeidet med konfliktfylt foreldresamarbeid.

1.4 Valg av problemstilling.

På bakgrunn av ovenstående har jeg kommet fram til denne problemstillingen:

- 1) Hvordan terapeuter møter og kan hjelpe foreldre med høyt konfliktnivå etter samlivsbrudd.
- 2) Om terapeutene forholder seg til åpne og skjulte temaer.
- 3) Jeg ønsker å få vite noe om hva terapeutene tenker og noe om deres holdninger.

1.4 Min egen for-forståelse

Som alle mennesker har jeg med meg min oppveksthistorie og familiekultur. Jeg vokste opp i en kjernefamilie med mor, far og to søsken, i samme hus. Jeg giftet meg som tenårings, gravid i 4-de måned. Den gangen var det utenkelig at man ikke skulle gifte seg. Det gikk ikke så bra, så etter noen år og et barn til, var jeg skilt. Det var på slutten av 70-tallet.

Samlivsbruddet brakte meg til Familierådgivningskontoret. Der fikk vi bl.a oppleve Virginia Satir som gjeste terapeut. Det var nok her min interesse for å utdanne meg til sosionom og videre til familierapeut virkelig oppstod. Foreldresamarbeidet var ikke i fokus den gang. Noe som senere skulle vise seg å bli en stor utfordring. Jeg hadde foreldreansvaret alene. Det var for min del greit. Det var det heller ingen som stilte spørsmål ved. Samværet med far, var sporadisk, men med utgangspunkt annenhver helg. Flere år senere etablerte jeg meg på nytt, flyttet fra Oslo, ble samboer og fikk et barn til. Nok et samlivsbrudd ble det på slutten av 90-tallet. Denne gang gikk foreldresamarbeidet bedre, men noen skjær i sjøen har det vært. Meklingen for samboer kom først i 2007.

Som innflytter til landsbygda har jeg fått oppleve å være observatør og delaktig i et lite og tett samfunn med en dialekt som var annerledes enn min. Min erfaring er at man trenger ikke komme fra Irak for å merke kulturkollisjon. Det er nok å komme fra Oslo til landsbygda, eller omvendt fra landbygd til by. I språket kommuniserer vi med flere nivåer. Da jeg kom flyttende til landsbygda, var det ikke bare dialekten jeg strevde med å forstå. Det fantes så mange interne koder som en innflytter ikke fikk tak i. Jeg spurte og gravde om alt som de andre ikke stilte spørsmål ved. Noen ganger var det feil å spørre. Da bare så de rart på meg,

eller de snakket videre som om de ikke hadde registrert spørsmålet mitt. Før i tiden var det mye man ikke skulle snakke om. I mange familier var det en "hemmelighet" som alle visste om, men ingen snakket om. F.eks, så hendte det at eldstemann ikke hadde samme faren, eller en onkel var behengt med en alkohol historie som lå 50 år tilbake i tid. Man skulle helst ha "rent rulleblad" gjennom tidligere generasjoner. Spesielt i små tette samfunn, kunne dette gi rom for fordømmelse og forforståelse. Skyld og skam, er følelser som kan være vanskelig å snakke om, og som kan komme til uttrykk på en måte som partneren eller barna ikke forstår.

Denne bakgrunnen mener er av betydning for min interesse og nysgjerrighet bl.a når det gjelder å titte inn i språket, og for å utforske de ordene vi omgir oss med. Erfaringen gjennom livet, kan sammen med kunnskap, åpne opp for andre perspektiver og få oss til å reflektere mer nyansert. Noe som igjen kan bidra til at vi i ikke blir sittende fast i tidligere mønstre fra barndom og oppvekst (Seltzer, Wenche 2003). Slik jeg ser det, så tolker og definerer vi verden ut ifra levd erfaring, kunnskap, og med den referansen vi har fra den familiekulturen vi er født inn i. Med disse brillene går jeg inn i denne forskerprosessen.

1.5 Tre arbeidsfelt.

Jeg har her delt inn arbeidsområdene ved familiekontoret i tre felt. Jeg har valgt å gjøre det, fordi jeg har funnet det hensiktsmessig i forhold til fagutviklingen. Slik jeg ser det, er dette tre områder som krever kompetanse med noe ulikt vis. I problemstillingen min ønsker jeg å finne ut mer om det "tredje feltet". I dette avsnittet sier jeg noe om hvordan jeg ser denne inndelingen for meg. I lov om familievern 1.1.1998 beskrives arbeids-oppgavene slik:

a) Behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter og kriser i familien.

b) Mekling etter lov om ekteskap &26 og barneloven &34 tredje l. og &44 tredje l.

c) Utadrettet virksomhet om familierelaterte tema gjennom veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum.

I forarbeidet til loven heter det at den kliniske virksomheten er den primære oppgaven, dvs. at a og b, er en skal oppgave, mens c, er en bør oppgave (Lov om familievern 1998).

1) Det første feltet.

Familiekontorene var de første her i landet som tok i bruk systemisk familieterapi. Det vil si at jeg har fulgt utviklingen i par og familieterapi- feltet på nært hold siden slutten av 80 tallet. Et felt som startet i hovedsak på slutten av 70-tallet. Metode, teorier og skoleretninger har vært i prosess, og hver og en som har jobbet på familiekontor over tid, forventes å ha en godt utviklet ballast i arbeide med par og familier. Jeg har i likhet med mange som jobber ved familiekontor, vært under kontinuelig utdanning. Vi hadde faste og forskjellige veiledere utenifra, gjennom mange år. Med dem prøvde vi ut ulike varianter av bl.a foran og bak speil. Familievernet i Norge har bestått siden det første kontoret kom på slutten av 50-tallet, senere dukket det opp flere og flere rundt i landet⁵. Det var bred politisk støtte bak at familievernkontorene hadde en viktig funksjon. De oppstod som en reaksjon på psykiatrien, og fungerte nokså likt rundt i landet. Vi hadde retningslinjer som beskyttet fordelingen av hvordan teamet skulle settes i sammen, og som gav rom for å utøve metodene i familieterapi. Lov om familievern kom først i 1993.

2) Mekling er det andre feltet.

Den obligatoriske meklingen ble innført ved Familiekontorene i 1993.⁶ Til å begynne med gjaldt meklingsordningen for de som hadde felles barn under 16 år, og som skulle separeres etter Ekteskapsloven (Lov om ekteskap 1991). Kort tid senere ble meklingsordningen også knyttet til Barneloven (Lov om barn og foreldre 1981). Den skulle gjelde for de foreldre som hadde til hensikt å fremme sak vedr. samvær, barnets bosted eller foreldresamvær for rettsapparatet. For å kunne gjøre det måtte de vise fram en meklingsattest. Lovverket har siden den gang blitt endret og utvidet flere ganger. Meklingsordningen ble innført for at alle barna, skulle sikres kontakt med begge foreldre. Alle Familiekontor i landet, har et meklingskorps. Noen meklere finns også utenfor familiekontorene. Fylkesmannen i hvert fylke har hatt godkjenning av meklere, opplæringsplikt og tilsyn av denne ordningen, fram til Bufetat tok over ansvaret og opplæringen i 2009. Ved Familiekontorene er omlag 15% av arbeidsmengden knyttet til den obligatoriske meklingen. I 2007 gjaldt det 17 % av det totale

⁵ Familievernet i Norge, har sin bakgrunn i to ulike tradisjoner, en kirkelig og en offentlig. Etter 1965, gikk utviklingen mer i retning av et helhetlig familievern. Rønning Ingun (200): "Dialoger på tvers av historien". Familievernet i Norge

⁶ Meklingsordningen ble innført i 1993, men kom først inn i Lov om familievernkontorer i 1997. Før den tid ble innført gjennom Lov om ekteskap (1991), senere også gjennom Lov om barn og foreldre (1981). I tillegg foreligger FOR 2006-12-18 nr 1478: Forskrifter om mekling etter ekteskapsloven og etter barneloven.

arbeidet ved familiekontor.⁷ Meklingen har egne regler og formaliteter.⁸ Ved siste endring skal meklingsattest utstedes etter første meklingsstund. Deretter er det frivillig å fortsette. Foreldre kan i alt bruke 7 timer, dersom de ønsker det.

Mange kommer i kontakt med Familiekontoret gjennom at de må ha meklingsattest for å søke separasjon, eller etter Barneloven for samboende. Når det gjelder samlivsbrudd og samboende ble denne ordningen innført i 2007. Andre igjen tar kontakt hvis en part ønsker endring av samværsavtalen og vil prøve saken for retten. Meklingsattesten varer i 6 mndr. Barneloven handler i store trekk om tre begreper: Barnets bosted, samvær og foreldreansvar. Foreldreansvaret har blitt styrket i forhold til begge foreldrene de siste årene. I dag har alle som bor sammen ved barnets fødsel automatisk dette i sammen. Der det er uenighet, dvs. at en part ønsker å få foreldreansvaret alene, må foreldrene i hovedsak bringe dette inn for retten. Eksempel på det kan være, at en forelder er rusmisbruker eller kriminell, ev. bor i en annen kant av landet og ikke har kontakt med barnet. Et annet eksempel kan være at en far uten gyldig grunn, nekter barnet å reise med mor på ferie til utlandet, eller motsatt, der det er fare for at en av foreldrene kan bortføre barnet til et annet land. Uenighet om hvor barnet skal gå på skole evt. at en av foreldrene nekter barnet behandling, er andre eksempler hvor retten må ta stilling til om begge foreldrene bør ha foreldreansvar.

I Sverige har den samme loven blitt endret igjen tilbake til det som var tidligere.⁹ (Foraldrabolken 1995:974 Kap. 6) Det vil si at det er blitt forståelse for at det bare er den ene forelderen som i visse situasjoner bør være alene om foreldreansvaret/vårdnaden. Rettstilstanden er imidlertid noe annerledes enn i Norge. Bakgrunnen for det var konklusjonen om skadevirkningene hos barna når foreldrene ikke klarte å samarbeide og konfliktnivået vedvarte.

3) Foreldresamarbeid er det tredje feltet.

⁷ Opplysningene er hentet fra Berger Hareide i Bufdir i artikkelen til Signe Holst. Fokus på Familien 2008 nr.4

⁸ FOR 2006-12-18 nr 1478:Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og etter barneloven.

⁹ I Sverige og Danmark skiller de ikke på foreldreansvaret og barnets bosted. Begrepet vårdnad defineres noe annerledes enn i Norge. Ved gemensam vårdnad, så skiller de ikke mellom foreldreansvar og barnets bosted. Det er det overlatt til foreldrene å bestemme barnets bosted og samvær.

Mange kommer i kontakt med Familiekontoret i forbindelse med meklingsordningen. Noen orker ikke ta fatt i den følelsesmessige prosessen før det har gått en tid. Noen av disse foreldrene har liten eller ingen direkte kommunikasjon med hverandre, slik at det meste går gjennom barna. Det fører bl.a til mange misforståelser. Barna lider under foreldrenes konflikter. Det er her vi møter de vanskelige samværsakene. De kan være henvist fra andre i hjelpeapparatet, eller de kommer med mål om å få til en avtale om barna. Utfordringen ligger i å få disse foreldrene til å klare å samarbeide om barna. Ofte anklager de hverandre og uttrykker sterke følelser. Disse samtalene skiller seg ut fra par- og familierapier bl.a ved at det meste må foregå i terapi-rommet og ikke i felles hjem.

I alle terapier ligger det et vell av kunnskap under. Noe er vi oss bevisst, mens annet kan være internalisert og ikke lenger så tydelig i bevisstheten. Kriseteori er imidlertid nyttig å repetere når en møter mennesker i nød, og som opplever å være i sjokk eller i en katastrofe lignende tilstand. Det er viktig da å forstå de irrasjonelle handlingene, eller den dramatikken som finner sted. Et skritt fram og to tilbake og etter hvert omvendt. Når smerten er som vondest, kan informasjon få de fleste til å holde ut. Mange blir redd for hvordan de selv reagerer og trenger en "hånd" å holde i, og å søke faktisk informasjon hos. Følelsen av og ikke ha kontroll over situasjonen, er vanlig når man er i krise. Noen trenger støtte og hjelp i situasjoner der man tror en mister alt. "Hun skal ta fra meg barna." "Han kommer til å sette ungene opp mot meg". "Jeg vet at han skal ruinere meg", er utsagn som i de situasjonene er ganske vanlig. En hendelse eller en situasjon, kan allikevel bety helt forskjellig og oppleves ulikt fra menneske til menneske.

Alle er eksperter på egne liv, men kunnskapen kan gi en tyngde som ikke alle innehar. Folk som søker hjelp, forventer at en terapeut kan noe mer om det de sliter med. Terapeuten kan gi noe av den kunnskapen som han eller hun har. Noe kan forandres ved bl.a å hjelpe dem til å forstå kommunikasjonen på en annen måte, eller det kan være nyttig for folk å få vite mer om barns reaksjoner. Likevel er terapeuten alltid uvitende om det enkelte menneskets egen opplevelse av situasjonen, av parets egen situasjon og hvordan den enkeltes forforståelse er. Derfor bør terapeuten være varsom med å la sin egen forforståelse forstyrre eller foregripe videre steg i prosessen. Det kaller jeg å ha en "ikke-vitende posisjon" i forhold til klientenes egne opplevelser (Anderson, H. & Gerhart, D. 2006). Alle har med seg en forforståelse i oppfatningen av hvordan vi tolker omgivelsene. Ved å være nysgjerrig og lyttende til hver

enkelt sin historie og ved å stille sirkulære og undrende spørsmål, kan informasjon komme opp og skape ny mening. Noe som igjen kan skape endring.

I par -og familierapier, kan en bakoverlent holdning fungere fint. Min erfaring er at konfliktfylte foreldresamarbeid-samtaler krever en leder og mer struktur på samtalene. Tid er et nøkkelbegrep. Lange samtaler og romslighet i valget av tidspunkt. Det kan bety langvarig kontakt med familiekontoret, for å få til foreldresamarbeid som har fokus på felles barn. Det er mange følelser som kan bli aktivisert når bruddet oppleves som endelig. Noen har et lite håp om gjenforening og sjokket kan bli stort når det ikke lenger er aktuelt. Det vennskapet som noen hviler seg på, kan fort falle i ruin. Når en ny partner kommer inn i bildet, blir virkeligheten hard kost for mange.

1.6 Målgruppen for oppgaven.

Jeg ønsker med denne oppgaven å sette søkelyset på hvordan terapeuter på familiekontor, best kan settes i stand til å gjøre en god jobb, i møte med foreldre og barn som har det vanskelig etter samlivsbrudd. Målgruppen vil være familierapeuter og andre hjelpeinstanser som kommer i kontakt med foreldre, barn og unge, som skole, barnehage, helsestasjon, BUP, krisesenter, psykiatri, politiet, m.fl . Slik jeg ser det vil også foreldre som sliter, eller som kjenner noen, kunne ha nytte av å vite mer om hvordan vi kan forstå, og hjelpe foreldre som ikke lenger er kjærester, og som sliter med å kommunisere om barna. Det er også å håpe at politikere og de bevilgende myndigheter kan få mer informasjon om dette tema, slik at de forstår og aksepterer viktigheten av å dette arbeidet. Nedenunder vil jeg gi et utdrag fra en undersøkelse som ble gjort for en tid tilbake og som er høyaktuell i dag.

Institutt for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen, foretok en undersøkelse i 1995, hvor de kartla et stort utvalg offentlige og frivillige organisasjoner om deres befatning med barn/og eller voksne som har opplevd samlivsbrudd (Benedicte Carlsen.Hemil-Rapport nr 15-1995) Her framkommer det at det er et stort behov for psykososial støtte til både voksne, ungdom og barn etter samlivsbrudd. I undersøkelsen heter det :”Ansatte ved familiekontor beklager at de ikke har tid eller mulighet til å følge opp den enkelte klient eller familie som

trenger støtte.” I sammendraget av undersøkelsen til Benedicte Carlsen heter det: ”Kapasiteten ved familiekontorene er sprengt, og mange er i behov av ytterligere hjelp som f.eks gruppetilbud . I rapporten skriver hun videre;” Andre instanser i kommunene som skole, barnehage og politi ønsket seg også mer kontakt med familiekontorene og det er behov for informasjon omkring skilsmisse, omsorgsavtaler og samværsordninger. I undersøkelsen bekreftes det at familiekontorene er den instansen som først og fremst yder hjelp ved samlivsbrudd. Det er allikevel ikke tilstrekkelig utifra de store behovene som er i befolkningen. De fleste som tar kontakt gjør det idet samlivsbruddet oppstår og i løpet av det første året etter bruddet. Denne undersøkelsen viser også at 21% tar kontakt ett til tre år etter bruddet, mens 8% søker hjelp etter mer enn tre år. (ibid)

Undersøkelsen er foretatt i 1995 og mye tyder på at vi har å gjøre med adskillig høyere tall 15 år etter. Lovendringen for mekling av samboere, har bl.a ført til at familiekontorene har kommet i kontakt med flere enn antatt tidligere.

1.7 Oppgavens avgrensninger.

I oppgaven har jeg valgt å intervju 6 terapeuter som jobber på familiekontor. Jeg har valgt en begrenset problemstilling av hensyn til oppgavens omfang. Jeg har ikke satt fokus på kjønn i denne problemstillingen. Heller ikke har jeg vært opptatt av informantenes alder og sivilstatus. Videre har jeg ikke tatt med samarbeidet mellom informantene og andre instanser. Jeg har også utelatt å stille spørsmål om barnet som fysisk tilstede i samtaler. Noe som i og for seg kunne vært interessant nok, men jeg har valgt å holde ikke fokuset på foreldrene i denne undersøkelsen. Barneperspektivet, vil kunne være en ytterligere utvidelse av min søken etter metodologi for denne gruppen. Jeg har lagt fokuset på terapeutene og har heller ikke intervjuet klientene. Det kunne vært spesielt interessant å få høre begge perspektivene, men av hensyn til oppgavens begrensninger valgte jeg ikke å gjøre det. Jeg har heller ikke satt fokuset på den demografiske siden av skilsmissen. I teoriavsnittet har jeg valgt flere korte utdrag fra ulike ståsted, framfor å skrive dypere om noen få. Med hensyn til de semi-strukturerte intervjuene av informantene, kunne jeg valgt å gå dypere inn i noen av spørsmålene, men valgte heller flere tema.

Når det gjelder metode og drøftinger, vil dette være preget og avgrenset av min forståelse, mitt teoretiske ståsted og kontekst. Noe som igjen setter noen begrensninger. Et medisinsk, vitenskapsteoretisk eller psykoanalytisk perspektiv, er noen eksempler på andre måter å betrakte dette på. Jeg tolker, analyserer og har min forståelse ut ifra et systemorientert perspektiv.

2. Teori

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for et utvalg av teori som er ment å bidra til å være et bakteppe til min forståelse. Jeg gir et innblikk i litteratur og forskning for å belyse min problemstilling og tolkningen av innsamlet materiale. Først gir jeg et kort overblikk av systemteoriens historie, for så å trekke fram noen betydningsfulle personer og retninger

som preger mitt arbeide som systemisk terapeut ved familiekontor, og som kvalitativ forsker av denne oppgaven. Bakgrunnen for at jeg trekker fram dette, er fordi jeg ønsker å finne ut mer om terapeutens metode i arbeidet som de utøver. Jeg nevner Jay Harley og Salvador Minuchin spesielt. Det er fordi jeg i de senere år, har funnet deres strategi og strukturelle teorier interessante i arbeide med dette feltet, som omhandler konfliktfylt foreldresamarbeid etter samlivsbrudd.

Deretter har jeg gjort et selektivt utvalg blant forfatterne i boka "Fortsatt foreldre. Godt nok samarbeid etter samlivsbrudd", utgitt av Modum Bad, samlivssentret i 2007. Boka er skrevet av en rekke forskere, psykologer, o.a., som tar for seg ulike sider av samlivsbruddet. I tillegg viser jeg til noen andre norske forfattere og skilsmisse-forskere som jeg mener er relevant for denne undersøkelsen.

Videre gir jeg et lite innblikk i kriseteori, for så å utdype nærmere om tilknytning og løsrivningens betydning for voksne av Bowlby og Sue Johnsen. Avsnittet etter omhandler noe av det Sissel Gran formidler om par og samliv i to av hennes bøker. Til slutt i dette kapitlet har jeg med forskning og kategorisering av foreldre etter samlivsbrudd. Dette har jeg hentet fra boken "Den gode skilsmisse", skrevet av Constance Arohns .

2.1 Et historisk overblikk

Jeg vil her gi en kort oppsummering av sentrale personer, modeller og begreper . Ettersom jeg oppfatter meg som eklektiker ¹⁰ og familieterapifeltet er blitt så vidt stort, har jeg her gjort et utvalg av de viktigste påvirkningene. Jeg har tilegnet meg denne kunnskapen gjennom å delta på en ulike kurs, konferanser og kongresser, samt flere videreutdanninger. Jeg har også tilbrakt en uke på MRI-instituttet i Palo Alto (1997). Utover dette, har jeg som terapeut ved familiekontor gjennom 20 år, mottatt veiledning fra flere eksterne veiledere. Da jeg kom inn i familievernet på slutten av 80-tallet, fikk jeg bli med på den andre bølgen, slik Hårtveit og Jensen beskriver det i Boken "Familien –pluss en", Kap. 6 (Hårtveit, Jensen 2004). Det ble klart for flere og flere at det ikke fantes noen sann virkelighet. Vitenskapen

¹⁰ Med eklektiker mener jeg en person som velger et utsnitt av flere teorier. Dvs at jeg velger ut teknikker og forklaringer fra forskjellige terapimodeller (Schødt, Egeland 1989)

holdt ikke det den lovet. De etablerte sannheter plukkes fra hverandre. Den moderne tid har gått over i en postmoderne. Nå handler det om hvordan folk konstruerer meninger med sitt liv og hvordan vi konstruerer vår virkelighet. Familieterapifeltet kaster seg over konstruktivismen, en filosofisk retning. "Fra tidligere å være opptatt av å studere familiens adferd, ble det sentrale nå å studere familiers og terapeuters forestillinger" (Hårtveit/Jensen 2004 s.176)

Mental Research Institute (MRI) i Palo Alto, California, var samlingsstedet hvor to sentrale grupper og personer arbeidet ut ifra. En forskningsgruppe, bestående av biologen og antropologen. Gregory Bateson som leder. Han har vært en viktig påvirkning i min forståelse. Jeg begrenser meg her til å nevne noen sentrale begreper, uten at jeg skal gå mer inn på dette her. Han har gitt mange sentrale ideer utover double-mind teorien, til familieterapifeltet, bl.a kontekst begrepet, og at det er ikke er noe enten-eller, men et både - og. Han var tidlig ute med å snakke om at det ikke finnes en sannhet, og at vi konstruerer vår virkelighet (Bateson, Gregory 1972). Double-bind hypotesen, er blant det mest kjente produktet fra denne tiden . Denne hypotesen bygger på et omfattende teoretisk grunnlag om kommunikasjon (Schjødt,Egeland 1989 s.19).

Sammen med andre sentrale personer, som bl.a Jay Haley, Don D.Jackson og John Weakland, undersøkte de forskjellige sider ved menneskelig kommunikasjon(ibid). Forskningsprosjektet gikk over 10 år, fra 1952-62. Dette har vært til stor inspirasjon og påvirkning i utviklingen av familieterapifeltet. Når det gjelder MRI-gruppen med Bateson, Haley og Jackson, tok de på hver sin måte utgangspunkt i komplimentære og symmetriske relasjoner . Jackson kaller det en "kontrollteori", hvor alle, enten de erkjenner det eller ei, prøver å være den som definerer innholdet i relasjonen. Han utvidet den med *parallell relasjon*. Det er der hvor partene skifter mellom den symmetriske og den komplimentære. Haley har i tillegg beskrevet den fjerde, som han kaller *meta-komplimentær relasjon*. En av partene lar den andre definere relasjonen, mens han benekter det. På den måten kan det bli den som tilsynelatende ikke har kontroll over relasjonen som egentlig har det (1989 s. 41)

Jay Haley videreutviklet kommunikasjonsteorien og laget sin egen modell. Tre av medlemmene i MRI , med Paul Watzlawick i spissen, utgav noen år senere en bok om

”pragmatisk kommunikasjonsteori”¹¹, som ble en klassiker. Den ble også viktig i arbeidet til Milano-gruppen på 70-tallet.

Milano-gruppen gjør sitt inntog med nye ideer og fikk stor innflytelse på familieterapifeltet i Norge og andre steder av verden. Med Milano-gruppen beveger vi oss fra en årsaksforståelse, *1. ordens kybernetikk*, til at terapeuten er en del av systemet og at det ikke finnes noen objektiv sannhet. Dette bli kalt *2.ordens kybernetikk*. De la vekt på at vår identitet og vår virkelighet er konstruert. De laget terapistukturer med formøte, terapiteam bak speil, intervensjoner, endelig preskripsjoner, og ettermøte(ibid). De forholdt seg til familiens homeostatiske krefter, men forklaringene skulle etter hvert endre seg. Den sirkulære spørreteknikk ble lansert, og vi fikk etter hvert historie fortellingene i ny innramming. De tok imot familiens konstruksjon av egen virkelighet og gav den tilbake, men på annen måte å forstå den på. Gruppen ble splittet opp og arbeidet etter hvert i ulike retninger, men fortsatte sitt arbeid.

Karl Tomm, trekker jeg fram her, fordi har vært en sentral person i utarbeidelsen av ulike typer spørsmål. Han organiserte spørsmål som skulle inngå i den profesjonelle samtalen. Han laget en modell der han illustrerte fire spørsmåltypen, og sektorer som disse spørsmålene dekker. I modellen deler han de inn i lineære og sirkulære antagelser. Hensiktene er orienterende og påvirkende. Noen spørsmål betegnes som problemforklarende, andre som ledende, og en tredje er adferds –og effekt spørsmål. Den siste delen er hypotetiske og framtidsrettede spørsmål. Videre grupperer han de inn i lineære, strategiske, sirkulære og refleksive spørsmål (Jensen, Per 2009 s. 68).

En av de norske pionerne som har påvirket meg er, **Wenche Zeltzer**. Hun kom inn som veileder fra første dag i 1988, da jeg begynte på Familiekontoret på Hamar. Hun var opptatt av familiens kultur, og at alle familier har et materielt og et ideasjonelt nivå (Zeltzer,W. 2003). Dersom kontakten mellom familiemedlemmene er dårlig, eller det er for stor avstand, kan familien bli sittende fast i uheldige mønstre og troer. For å komme inn i denne kulturen, er såkalt naivitet viktig for kunne stille ”ikke- vitende” spørsmål. Terapeuten blir en slags

¹¹ Watzlawick, P., Ph.D. Bavelas, J.B., Ph.D. Jackson, D.D, MD (Copyright 1967): Pragmatics of Human Communication. A study of interactional patterns, pathologies and paradoxes.

antropolog. Hun var opptatt av myter, metaforer, symboler, ritualer og språklige fenomener. På denne måten var det mulig å gi disse historiene en annen karakter og mening (Hårtveit/Jensen 2004). Andre personer som har vært av betydning i arbeidet mitt, er **Harry Goolishian**. Han var opptatt av språkets og konversasjonens betydning for meningsdannelse og menings-systemer. Terapeuten deltok i terapien som likeverdig og ikke-bedrevitende samtalepartner med en gjensidig respekt. Det handlet om å fokusere på terapeutens delaktighet i terapien med "ikke vitende" begrepet. Terapeutens delaktighet med en åpen, nysgjerrig og interessert "ikke- vite" posisjon, skulle han holde dialogen i gang. Problemet ble så oppløst når det ble snakket om på en annen måte. (Hårtveit/Jensen s. 184)

Tom Andersen, er på en måte selvskreven i denne sammenheng. Han hadde et nært forhold til Goolishian, og sammen utviklet de ideer. Tom Andersen er den som først og fremst blir husket for å videreutvikle "det reflekterende team", senere omskrevet til "reflekterende prosesser". Det startet med å åpne rommet for andre enn terapeut og klient. Det handlet om at klientene fikk mulighet til å høre terapeutens diskusjon med teamet bak speilet. Han flyttet teamet inn i rommet sammen med klient og terapeut. Videre var han opptatt av at terapeutene skulle studere seg selv med sine gode og dårlige sider, sin for-forståelse. Etter hvert snakket han om "de reflekterende prosesser. (Hårtveit/Jensen s. 185) Det var en måte å organisere samtalen på hvor man ikke lenger var avhengig av et team. Det handler om at deltagerne inntar forskjellige posisjoner i løpet av samtalen. Terapeuten henvender seg til en og en og har blikk kontakt med den han snakker med. Han ønsket å få fram alle sin stemme. Det var viktig å avklare rammene i begynnelsen av samtalen. Andersen var med på å sette ord på "den indre og ytre dialog", dette skulle bidra til ny erkjennelse. (2004)

Senere kom *sosial konstruksjonismen* som ofte er knyttet til den amerikanske psykologen **Kenneth Gergen** (Jensen, Per .Ansikt til ansikt 2009). Han peker på at det finnes ingen virkelighet utenfor språket og virkeligheten er sosialt konstruert. Jensen hevder i sin bok at Gergen kan erstatte opplysningsfilosofien Rene Decartes "Corito ergo sum" (Jeg tenker, derfor er jeg.) Gergen understreker det på denne måten:

"Vi kommuniserer, derfor er vi". "Meningsfylt språk er et produkt av innbyrdes avhengighet. Det krever minst to persons samordnede handlinger, og før det er innbyrdes enighet om at

ord er meningsfulle, kan man ikke si at ordene utgjør et språk ”(Gergen 1997 s.8 /Jensen 2009 s.61)

Med den løsningsorienterte terapi beveget vi oss fra å snakke om problemer til det å snakke om løsninger. I språket finnes det som låser og det som åpner. Sammen konstruerer terapeut og klient en ny virkelighet. Det handler om å finne unntakene, og bygge opp nye konstruksjoner av gode erfaringer, positiv selvfølelse, mestring og kreativitet (2004s.189). I en narrativ tradisjon dukker australieren Michal White opp med sin eksternalisering av problemet. På denne måten kunne han snakke med barn og voksne om vanskelige ting.

Konteksten, er sentral for hvordan kommunikasjonen skal kunne forstås. Det er den sammenheng man befinner seg i. Noe som har betydning for hvordan budskap og hendelser og adferd skal oppfattes. (Schjødt, Egeland 1989)

5 Kommunikasjonsaksionomer (Watzlawick et.al 1967)(Schjødt, Egeland 1989 s.37):

1)Man kan ikke ikke-kommunisere. All adferd er kommunikasjon.¹²

2)I enhver kommunikasjon finns det *et innhold og et relasjonsaspekt*.¹³

3)Hvordan vi opplever relasjonen avhenger av hvordan vi *punktuerer* .¹⁴

4)Vi kommuniserer *digitalt og analogt*.¹⁵

5)Kommunikasjonen er *symmetrisk eller komplimentær*.¹⁶

¹² 1) Det er ikke mulig å unngå kommunisere med noen, selv om en er taus. Vi kommuniserer *verbalt* med ord, og *non-verbalt* bl.a gjennom stemmeleie, ansiktsuttrykk og med kroppen.

¹³ 2) Det siste er en metakommunikasjon hvor vi klassifiserer det siste med det første. Det innebærer at vi utveksler informasjon om noe, samtidig som vi gir et budskap om relasjonen.

¹⁴ 3) Vi trekker ut subjektive sekvenser , og tolker dette.

¹⁵ 4) En digital kommunikasjon henviser til noen felles regler, f.eks en stol, el et hus. Vi signaliserer noe som gir en felles forståelse gjennom tegn eller signaler. Det er noe likhet mellom det som uttrykkes og måten det gjøres på. All ikke verbal kommunikasjon, er analog. Av og til kan også verbal kommunikasjon være analog, f.eks ved å gi fra seg dyrelyder (ibid).

Sirkularitet, betyr at en hendelse må sees i sammenheng med en annen hendelse. Dette foregår samtidig og griper inn i hverandre. Feed-back mekanismene blir her sentrale. En sirkel har ingen begynnelse eller slutt (Schjødt/Egeland 1989). Det ene virker inn på det andre. Det motsatte av sirkulær, er lineær, hvor årsak og virkning er direkte knyttet til hverandre. Etter A kommer B, kommer C. I en sirkulær modell, er 1+1 mer enn 2. Summen av enhetene er mer enn de enkelte enheter.

2.2 Strategi og teknikk

I dette avsnittet har jeg hentet ut noe fra Jay Haley`bok "Psykoterapi-strategi og teknikk", som jeg mener kan gi støtte til å diskutere problemstillingen min i oppgaven. Han har tatt utgangspunkt i ekteskaps-terapier (og scizofrene samspill). Slik jeg ser det vil deler av strategiene og teknikken hans kunne være nyttige for "par" som ikke bor sammen, og som trenger hjelp til å redusere konfliktnivået(Haley 1975)

Jay Haley beskriver i sin bok at terapeuten må ha et utgangspunkt som leder og autoritet med en overlegenhet for å kunne kontrollere en relasjon. Han skal være den som tar ledelsen i relasjonen og bestemmer reglene. Han mener at de som kommer for å få hjelp forventer og oppfatter terapeuten som autoritet. Å tro noe annet, er å være naiv. En av henvisningene går ut på at en eller flere av personene skal gjøre noe annet enn de gjør, eller at de skal fortsette å gjøre det de gjør. Han mener at henvisninger til å gjøre noe annet enn det de gjør, bare kan gis når det er mindre konflikter, eller det er sannsynlig at det vil skje en forandring. En instuksjon om forandring er svært vanskelig å utforme til to personer som har et pågående konfliktmønster. Han mener at det ikke finnes tilstrekkelig bevis på at innsikt og en selvforståelse er nok til å skape endring. For noen skjer forandringen først når de følger en anvisning uten at de har innsikt. Andre igjen kan forstå mye om egen adferd, men fortsetter allikevel på en måte som gjør dem ulykkelig.

¹⁶ 5) Når kommunikasjonen er symmetrisk, så er er den lik. To personer kan utveksle samme type adferd, og de kan bli konkurrenter. I relasjonen mellom to kan "jeg har samme rettighet, som deg", fort betone seg nokså slitsomt. Begge vil lykkes, eller mislykkes. Ved en komplimentær relasjon, inntar partene ulike posisjoner. Eks. på det er lærer og elev.

Han har stor tro på at endring vil skje, dersom han f.eks ber et par som krangler om å fortsette krangelen. Det skjer allikevel ikke uten at han har redefinert innholdet eller betydningen av deres krangel. Han kan fortelle dem at de ikke sier hva som de egentlig tenker, og at krangelen er en måte å fremkalle emosjonell respons fra den andre, og at de trenger denne responsen. Videre kan han si at krangelen er nødvendig når de kjenner at de kommer for nær hverandre. Det vil utløse panikk av den grunn at de innerst inne ikke føler seg fortjent til et lykkelig forhold. Når de blir instruert i å fortsette å krangle, får konflikten et annet innhold, noe som gjør det vanskelig å fortsette etter det vanlige mønstret. Spesielt viktig for dem blir det å holde fred når terapeuten sier at de må krangle. Den eneste måten å vise at han tar feil, er å krangle mindre. (Haley, Jay 1975)

Når terapeuten "aksepterer" deres adferd, så begynner han å få en viss kontroll. Han er ute etter å få en sentral rolle i deres problem. Han tror de vil reagere dersom en annen skal definere deres relasjon. Haley tror heller ikke at det er mulig å være "objektiv", ettersom han blir en medspiller i samlivet til partene, men som han sier så kan han først ta den ene parti og så den andre. Det er ikke mulig for terapeuten å komme med nøytrale kommentarer. Allerede ved å spørre en av dem om "hva sier du til dette?", så mener han at han leder i en retning. Han sier det slik:

"Når terapeuten styrer samtalen, oppstår det koalisjonsmønstre som defineres og omdefineres. En hyppig forandring av koalisjonsmønstret mellom terapeuten og hver av partene er en avgjørende faktor i denne type terapi" (Haley 1975 s.187)

Et annet resultat av nærværet til terapeuten, er modell læring. Det skjer når partene hver for seg ser hvordan terapeuten behandler den andre. Han blir en inngriper i deres forhold, allerede bare ved det å være til stede som en tredjeperson. Terapeuten kan også stoppe den ene i å provosere den andre, ved selv å vise hvordan han som en autoritet kommuniserer med dem symmetrisk. Man trenger ikke å opptre åpent autoritært, men han lytter, utreder problemet og leder de videre med den ekspertisen som han innehar. Dersom partene skal akseptere det han sier, må han ha en autoritet, men ikke på en måte som gjør at de misliker han. Når de godtar en autoritet, så godtar de også en komplimentær relasjon til terapeuten. Det hjelper dem i å finne relasjonstyper dem imellom. Haley er nøye med

hvordan og når råd skal kunne gis. Det skal ikke være på klientenes premisser, det kan fort bli ubalanse, men terapeuten kan gjøre det på egne premisser når det passer inn (ibid). Terapeuter som arbeider etter strategisk metode, er først og fremst opptatt av å se etter brudd på de hierarkiske strukturer. Det handler om kampen omkring makt og kontroll. Det blir viktig å finne ut hvilke funksjoner problemet har. Haley er bl.a opptatt av å få vite noe om hvordan mennesker kommer fram til definisjonen av relasjonene som de har. Fordi folk har forskjellige ønsker og behov, vil det foregå en skjult og åpen kamp om å få kontroll over relasjonen. Derfor er det så viktig at terapeuten er den som har kontrollen over terapirelasjonen. Instruksjonen som blir gitt til familien er det opp til terapeuten å skreddersy til hver enkelt. Denne tilnærmingen er å betrakte som en kunstart, og er et spørsmål om kreativitet og fantasi. Ofte bygger det på terapeutens lange erfaring. I boken til Hårtveit/Jensen finner jeg dette: *"Etter Haley sin mening er det terapeutens ansvar at forandring finner sted i løpet av terapien"*. (Hårtveit, Håkon/Jensen, Per 2004)

Jeg har til slutt tatt med Pål Abrahamsen, som i tillegg til å ha vært min veileder, skriver i samme bok s. 148, om at hans møte med Jay Haley for omkring 25 år siden, var en opplevelse. Spesielt godt likte han at: "Det er lov å være partisk ! Hans enkle budskap var at utflytting hjemmefra må skje under verdige former og ikke i sinne og fortvilelse" (ibid). Dette kan også sees i forhold til par som brått og uventet blir separert fra sin partner.

2.2.1 Struktur og systemer.

En annen person jeg vil trekke fram i denne sammenheng er **Salvador Minuchin**. Han er opptatt av hvordan familiemedlemmer organiserer seg i forhold til hverandre, og arbeider med familiens indre oppbygning (Hårtveit, Håkon og Jensen, Per 2004). Utgangspunktet hans er at en strukturell familierapeut, er medlem av systemet (Jensen, Per 2009). Han benytter seg av tre strategier for å få familien til å forandre seg:

1) Å utfordre systemet

2) Å utfordre familiestrukturen

3)Å utfordre familiens virkelighetsoppfatning.

Familiens særegne interaksjonsmønster , kaller han struktur (Hårtveit, Jensen 2004). Han deler dette mønstret videre i subsystem og grenser. Han mener at i alle familier så venner man seg til å ordne ting på bestemte måter. I boka *Famillien-pluss en* (ibid), vises det til eksempler på at han til vanlig jobber med sirkulariteten, men at han kan forkaste den dersom det f.eks handler om vold. Han ser på terapeuten som en del av systemet og jobber med problemet i timene. Terapeuten trenger tid for å kunne se dette mønstret. Når terapeuten har observert mønstret, så trenger han et begrepsapparat til å beskrive det med. I tillegg så har hvert familiemedlem ulike roller i disse gruppene. Videre er han opptatt av grenser som skiller gruppene og subgrupper fra hverandre. Det er noe usynlig som regulerer barrierene av kvaliteten på kontakten, og som vedlikeholder et visst hiarki.

Han beskriver grensene i tre hovedtyper : uklare grenser, rigide grenser og tydelige grenser. Når det er ekstremt *uklare grenser* rundt et subsystem, vil dette kunne føre til rolleforvirring og kaos. Hele systemet kan gå i oppløsning hvis f.eks ingen vet hvem som er voksen og hvem som er barn. Et slikt liv kan føre til "sammenmosing" og overinvolvering. Når en blir syk i familien, er på en måte alle deltagende i sykdommen. *Rigide grenser*, beskrives som ofte isolert fra andre subsystemer. I den strukturelle tradisjonen kalles slike systemer for "uengasjerte"(disengaged). I en familie med *tydelige grenser*, er rollene klart definert og greie å forholde seg til. I boka til Hårtveit/Jensen beskrives begreper og metoden i korte trekk : -gå inn i familien, gi støtte til familien (joining)-observere grensene mellom subsystemer og struktur, isenecette strukturen (enactment), og å skape ubalanse(unbalancing) før man så restrukturerer (restrucuring)familien. Når han ser på seg selv som en del av systemet, skjer det noe med systemet. Forutsetningen for det er at han blir akseptert i familiesystemet. Han må opparbeide seg tillit og vise at han forstår hver enkelt familiemedlem. Han fokuserer på familiens mestring og vil forsterke den. Etter at terapeuten er akseptert, kan han tillate seg det meste. Han tar parti og kan være provoserende. Han gir imidlertid hver enkelt støtte gjennom en terapiprosess. Det handler om å komme i posisjon til å skape endring. En strategisk terapeut er i utgangspunktet ikke normativ overfor familien, men innehar en åpenhet om hvordan mennesker kunne leve sine liv (Hårtveit,Jensen 2004).

2.2 Om voksne, barn og unges reaksjoner på samlivsbrudd.

Det som har betydning for barns psykososiale utvikling, handler først og fremst om kvaliteten på den omsorgen som foreldrene gir barna, og hvordan foreldrene samarbeider etter bruddet (Thuen, Frode 2001). Forskningen viser at ca 20 % av de som skiller lag, sliter med store problemer 2 år etter bruddet (Thuen, Frode 2007). Graden av følelser som anger, skyld, skam og dårlig selvtillit, kan se ut til å være faktorer som virker inn på hvordan man opplever å komme igjennom samlivsbruddet. Hvordan bruddet skjedde er også en sentral faktor i forhold til videre samarbeid. For noen er opplevelsen av bruddet en katastrofetilstand. Spesielt tungt oppleves det for den som føler seg sveket og forlatt. For noen kan tapsopplevelsen være svært langvarig. Folk sliter med depresjon, ensomhet, savn, bekymringer, tap av nettverk, frustrasjon og konflikter i f.h.t eks. partneren. I undersøkelsen som ble gjort, viste alle at det var både negative og positive sider ved samlivsbruddet. Noe av det positive var at de ble kjent med nye sider av seg selv. Det positive veide imidlertid ikke opp mot det negative. *”Utad vil de fleste fremstå som mer vellykkede og mestrende enn det vi er. Derfor kan det skjule seg dype avgrunner under overflaten,”* sier Frode Thuen (ibid).

Når det gjelder barn og unges reaksjoner på foreldrenes samlivsbrudd, så er det gjort en rekke undersøkelser (Storksen, Ingunn 2007). De viser at noen klarer det bra, mens andre får problemer. Adferdsproblemer som kommer til uttrykk kort tid etter foreldrenes samlivsbrudd, er av de viktigste symptomene som viser at ungene sliter. Barna kan vise at de er frustrert og lei seg, ved å være utagerende og aggressive i skolehverdagen. Adferdsproblemene kan også skyldes sosial læring, dvs. at barnet tar etter den kranglingen som uttarter seg hjemme. Taushet og tilbaketrekking, kan også være symptomer spesielt hos jenter. Barn blir ikke sykmeldte fra skolen i vanskelige livssituasjoner, slik voksne kan bli det fra sitt arbeid. Det å være sosialt tilstede og skulle konsentrere seg om skolearbeid, kan være vanskelig når barn er frustrerte og usikre på hva som skal skje (Storksen, I.2007).

De aller fleste barn er prisgitt sine foreldre (Juil, Jesper 2007). De er helt avhengig av å kunne stole på de nære voksne i sin hverdag. Barn blir født inn i sin biologiske familie. Det er deres foreldre som blir den modellen barn lærer ut i fra, med unntak av de som blir tatt vekk fra egen familie ved adopsjon el.a. Barn har vanligvis ingen andre referanser. Derfor gjør de

alt for å samarbeide. Selv der hvor det kan se ut som det er det motsatte de gjør. Barn kopier foreldre. Det kommer tydelig til uttrykk, når gutten tar etter fars måte å gå på, eller når små barn snakker som de voksne gjør. Jesper Juul mener at han har sett at halvparten av barna kopierer foreldre rettvendt og gjør som dem, mens den andre halvdelen kopierer speilvendt og oppfører seg motsatt av det foreldrene gjør. Ofte kopierer de hver sine foreldre, der foreldre har utfylt hverandre. Når foreldre ikke klarer å bære sin egen sorg eller smerte, vil barna samarbeide og tilpasse seg. Dersom far gir inntrykk av å være blid og glad, selv om han er trist og ulykkelig, vil gjerne den eldste bli som far, mens et annet barn kan bli bærer av smerten. Dette barnet tar på seg å leve ut smerten i familien. Selv helt små barn kan speile foreldrene når det blant annet merker at noe er galt. Mor leverer barnet sitt i barnehagen og har det vondt over å måtte forlate sitt lille barn. Hun er ikke følelsesmessig klar for å være borte hele dagen fra sitt barn. Kanskje har hun undertrykt disse følelsene pga familiesituasjonen. Barnet reager med å gråte når mamma går. Barnet forteller til mor at noe er galt mellom oss. Noe som barnet på sin måte, ber mor å finne utav. Far kan også levere barnet, men han har ikke de samme følelsene som mor og barnet gråter ikke. Dette handler ikke om hvem som er best som omsorgsperson, men å akseptere at mor og far har forskjellige følelser (Jesper Juul 2007).

Barn trenger foreldrenes empatiske forståelse (Brudahl, Lisbet 2007). Foreldre kan være mer eller mindre utstyrt med den evnen. Spesielt vanskelig kan det være å se barnet eller barna sine, hvis en selv er i krise. Hvor langvarig og altoverskyggende reaksjoner til mor og far kan være, handler også om deres tidligere liv. Alle voksne mennesker har en oppvekst historie som i mer eller mindre grad preger voksenlivet. Ikke alle har opplevd selv å bli forstått eller bli sett av egne foreldre og sliter med noen "hull" fra barndommen. Dette kan forsterke eller reaktivere problemer hos de voksne. Spesielt i krisesituasjoner kan erfaringer som gjentagende mønstre vedrørende svik eller avvising fra egne foreldre traumatisere situasjonen ytterligere (ibid). Dersom en av foreldrene blir definert som fiende overfor barna, kan det oppleves svært vanskelig for dem (Haaland, Kirsti 2002).

Reaksjoner på samlivsbrudd varierer (Tjersland, Odd A.1992). Det er forskjell på rollen til den som går eller den som blir forlatt. Odd Arne Tjersland deler inn de følelsesmessige stadier i en bruddprosess, fornektelse, tap, depresjon, sinne, ambivalens, reorientering og akseptering (ibid).

Barn kan også være i kriseⁱ, men de viser det ofte på en annen måte (Kopperud, Ella 2007). De kan få vondt i magen eller få et gråteanfall. Noen barn reagerer tilsynelatende ikke. Barnet kan leve med håpet om gjenforening, eller "avventer" reaksjonen til foreldrene er klare for å se barna. Når foreldrene er i krise, klarer de ofte ikke å håndtere barns krise. Barn tilpasser seg, og ønsker ikke at mamma og pappa skal få mer å bekymre seg for, enn det de har fra før. Derfor hender det at foreldrene stusser over barns reaksjoner etter "så lang tid". For noen barn blir mors og fars samlivsbrudd en realitet først når en av dem etablerer seg på nytt. For mange barn har skole og helsesøster hatt en viktig rolle i barnas liv. Barn er lojale mot sine foreldre og det kan være vanskelig å snakke med dem om egne følelser og tanker (ibid).

2.3 Krisens fire faser.

Som mange andre situasjoner i livet, kan samlivsbruddet få et kriseartet forløp. Katastrofen kan inntreffe ved trusselen om tapet av ektefellerollen eller partnerrollen. Andre faktorer som kan virke inn er opplevelsen av sosial skam. Forandringer som berører mennesker sterkt i dagliglivet, eller trusselen om taps-opplevelser kan frembringe katastrofeopplevelser. Den svenske psykiater, Johan Cullberg opererer med 4 faser i utviklingen av kriser (Cullberg, Johan 1977).

1) *Sjokkfasen*

2) *Reaksjonsfasen*

3) *Reparasjonsfasen*

4) *Nyorienteringsfasen*

Den første fasen er *sjokkfasen*. Den første reaksjonen er at det er uvirkelig, mange benekter at det kan være sant eller man prøver å ikke tenke på det og skyver det unna. Noen reagerer med panikk, andre med apati, overaktivitet, fysiske symptomer, eller med gråt og latter om hverandre. Kaos og forvirring er en normaltilstand i denne sammenheng. Andre fase er reaksjonsfasen. Det inntreffer når en ikke lenger makter å skyve det fra seg. Man begynner å forstå hva det innebærer og *reaksjonsfasen* tar over. Det er vanlig med reaksjoner som på en måte kan virke barnslige. Ved enhver krise kan det følge sterke følelsesutbrudd og et økt

behov av å bli ivaretatt av andre i en periode. Noen får vanskelig for å sove, blir engstelig, aggressiv, eller også tenker på å ta livet sitt. Gråt og skyldfølelse, er også vanlig.

(Ekselius,Eva, Notini,Dag, Øberg,Gunnar s.16 1979). Denne fasen er positiv hvis den er kortvarig, fordi den gir en beskyttelse mot for sterk angst. Dersom den blir svært langvarig, kan virkelighetsbilde bli mer arbeidsomt å rette på. Dersom man stopper opp i et "barnslig" reaksjonsmønster, kan det hindre overgangen til neste fase fra å inntreffe. En rekke mennesker som plages av somatiske plager, som depresjon, magesmerter, hjerteplager, søvnvansker el. annet, kan ha stoppet opp i reaksjonsfasen. (Ekselius,Notini,Øberg 1979)

Når mennesker har gjennomgått disse to fasene, så er den akutte delen av sorgfasen over. Denne fasen kalles *reparasjonsfasen* og varer fra et halvt til ett år. Det betyr at man på et dypere og personlig plan, klarer å akseptere det som har skjedd. Forsvarsmekanismene blir lagt til side og virkeligheten trer tydeligere fram. Mange føler at de kan begynne å leve litt igjen. Dette til tross for den uutholdelige psykiske smerten som de har opplevd. Den smertefulle erfaringen har gitt styrke og livskraft. "Når de har klart seg gjennom dette, så klarer de alt." *Nyorienteringsfasen*, er den siste av de fire. Når den kriserammede, er kommet hit, så begynner vedkommende å orientere seg på nytt. Ny leilighet, nye venner, nye hobbyer, er noen eksempler på det. Krisen kan nå oppleves som en del av livet, og en erfaring å ta med seg videre (1979).

2.4 Tilknytning og løsrivelse

Flere forskere har vært opptatt av samspill og hvordan kvaliteten av dette påvirker barns utvikling. John Bowlby, en britisk psykiater født i 1907, var den første som tok i bruk begrepet tilknytning som en måte å beskrive barns følelsesmessige binding til voksne omsorgspersoner. Tilknytningen ble sett på som svært viktig for barnets utvikling. Han gjorde et eksperiment med barn som ble kalt Strange Situation, som revolusjonerte utviklingspsykologien. Han inviterte mor og små barn inn i et rom, og etter noen minutter forsvant moren ut, for så å komme tilbake tre minutter senere. Majoriteten av barna ble opprørt når moren forsvant. De gråt, ble urolige og kastet lekene. I disse enkle studiene med "disconnecton" og "reconnection", så Bowlby på kjærlighet i aksjon, og han begynte å kode disse mønstrene. Tilknytningsadferd ble målt i reaksjonsmønstre og avstand i gitte

situasjoner som separasjon og gjenforening, eller ved sykdom. Han delte reaksjonsmønstrene inn i trygg, utrygg og ambivalent tilknytning (Bowlby, J.1971).

Rett før Bowlby døde i 1990, begynte andre forskere å dokumentere voksnes tilknytning (Johnsen, Sue 2008) Socialpsykologene Phil Shaver og Cindy Hazan ved Universitetet i Denver, spurte voksne menn og kvinner om deres samliv, for å se om de kunne finne den samme responsen og mønstre som hos mor og barn. De arbeidet videre med Bowlby's teorier i f.h.t voksne. Dr.Sue Johnson, var opptatt av parforhold allerede fra hun var barn. Hun så hennes egne foreldre ødelegge ekteskapet sitt, og seg selv. På farens siste dager, gråt han sine modige tårer over hennes mor, som han hadde vært separert fra i over 20 år. I sin praksis med par på tidlig 80 tallet, ble opptatt av å finne ut, hvordan det kunne ha seg at voksne ble så følelsesmessig engasjert i den andre i parforholdet. Hun mener at vi alle vil leve ut drama i "connecting" og "disconnecting". Hun mente at hun nå kunne forstå seg selv og klientene bedre når hun så dette emosjonelle mønstre: *"Notice me. Be with me. I need you." Or, "I won't let you hurt me. I will chill out, try to stay in control"*(Johnsen 2008).

Jo lenger partnere føler seg frakoblet, jo mer negativ blir interaksjonen, mener Johnson. Hun mener å ha sett noen dominerende trekk, som hun bruker ord på som "Protest Polka". Her er den ene partneren kritisk og aggressive og den andre er defensive og distanserer seg. Hun kaller basisen for "Demon dialog", og mener hun at det handler om "The bad guy"- "Protest Polka", og "Freeze and Flee". De negative mønstre begynte når en partner prøvde å få en reaksjon fra den andre og heller ikke følte en trygg emosjonell kontakt. Det var starten på Demon Dialogen (ibid). Ved å respondere på hverandres følelser og begynne å lytte til hverandre igjen, kan denne spiralen snu. Sue Johnson har laget en emosjonell fokusert terapi, eller EFT, som hun mener kan hjelpe disse parene. Gjennom de siste 15 år har hun og kollegaene tatt dette mer og mer i bruk. De har funnet at det kan hjelpe 85 % av parene.

Hun stiller spørsmålet: Hva handler så dette emosjonelle dramaet om? Hvorfor er Demon Dialogen så vanlig og så kraftfull? Hvordan kan det ha seg at disse øyeblikkene i samlivet forandre parforholdet? Hun så på disse dramatiske øyeblikkene som forandret parforholdet og hun så på den emosjonelle bindingen. Det var det som fikk henne til å forstå. Dette var de voksnes dans med voksnes kjærlighet. – Hun så den emosjonelle mangelen på respons som John Bowlby sa var basis i kjærlighet og å bli elsket. Til nå hadde hun tenkt at denne form for

band og binding, sluttet i barndommen. Hun hadde sett hvordan stresset økte med separasjonsangsten i aksjon(ibid). Det enkle budskap i EFT, er I følge Johnson dette:

“Forget about learning how to argue better, analyzing your early childhood, making grand romantic gestures, or experimenting with new sexual positions. Instead, recognize and admit that you are emotionally attached to and dependent on your partner in much the same way that a child is on a parent for nurturing, soothing, and protection. Adult attachments may be more reciprocal and less centered on physical contact, but the nature of the emotional bond is the same”(Johnson, S. 2008).

2.5 Å forlate og å bli forlatt.

Psykolog Sissel Gran er opptatt av par og samliv (Gran, Sissel 2004,2007). I to bøker tar hun for seg bl.a ”pardansen”og kjærlighetsdansen. Hun beskriver samlivet som tre porter de skal igjennom. Det er parets dypeste behov som spilles ut i en grunns scene. Her utspilles behovet for trøst, anerkjennelse, omsorg, trygghet og bekreftelse. Det er derfor det blir å mye følelser og dramatikk, mener hun.(s. 181, 2007). Med sine metaforer synliggjør scenene i parets teater. Ikke alle kommer seg igjennom de tre portene og bruddet er et faktum(ibid).

Par kan være knyttet sammen av sterke bånd (2007). Jo, sterkere tilknytningen er, jo mer kan stå på spill. Når samlivet knirker og hver kjemper sin kamp, kan parforholdet bli satt på prøve. Ikke alle har like mye å hjelpe seg med i møtet med uenighet. Kjærlighetskampen kan bli destruktiv, og partene holder det gående til de er helt utmattet. Tilgivelse kan være en hard prøvelse, men å akseptere situasjonen kan være innen rekkevidde. (Gran, Sissel 2007)

Livet er ikke forutsigbart for noen. Det er stor forskjell på den som forlater og den som blir forlatt (Gran, Sissel 2004). Den som forlater har som oftest tenkt på det i lengre tid, mens for den som opplever seg forlatt, kan det komme som et sjokk. Spesielt dersom den som blir forlatt og ikke ønsker bruddet, ikke har oppfattet signalene. Den kan oppleve et kaos av følelser og bli handlingslammet. Noen blir overveldet av angst, og klarer ikke å gjøre annet enn bare å stirre framfor seg. I denne tidlige fasen må mange ta valg, både når det gjelder barn og økonomi (2004).

Etter hvert erstattes nummenheten av gråtetokter, tristhet og fortvilelse. Reaksjonsmønstrer og varigheten, kan variere fra person til person. Mange bebreider seg selv, og andre håper på gjenforening. Tapsfølelsen kan bli så overveldende og angsten så sterk at de ikke klarer å forholde seg til omverdenen. Noen reagerer med sinne, og raseri og ønske om hevn. Så lenge det ikke er andre inne i bildet, kan håpet dempe noe av smerten. Det å bli avvist kan oppleves så smertefullt, at det må en degradering til av den andre. Med forsvarsmekanismer beskytter de seg. Alt som kan minne om partneren trekkes fram som noe negativt. På denne måten blir han mindre betydningsfull, og balansen blir gjenopprettet. Venner og kjente prøver så godt de kan å høre på en stund, men blir det for voldsomt og lenge kan det virke mot sin hensikt. Den forlatte blir gående i skyggen av den andre og kommer ikke i gang med videre liv. Dersom degraderingen og energien fortsetter, vil ikke vedkommende komme videre i bearbeidingsprosessen. Det kan bli svært vanskelig der det er felles barn. Andre forlatte parter, kan være et lett bytte i sin sårbarhet. Det kan bli en smertestillende flukt, som kan døyve noe av smerten for en stund (Gran, 2004).

Den dagen som en av partene finner seg en ny partner, opplever mange en ny krise. Håpet om gjenforening dør, og mye følelser blir på ny bli aktivisert. Dersom de forsetter å kjempe mot hverandre etter bruddet, inviterer man den andre til stadighet inn i livet sitt, mener Sissel Gran. Det handler om å kunne legge noe fra seg. Hun sier videre i boken *Kjærlighet i hastighetens tid* s.227: *"Å leve med en åpen grense mot en ekspartner, gjør at man aldri får fred. Sinne, fortvilelse og sorg ødelegger konsentrasjonen om det livet man skal leve, uten den andre."* (Gran, S. 2004)

2.6 Vennskap og/eller fiendskap.

Constance Ahrons og Kari Moxnes , er to som er opptatt av hvordan det går når kjernefamilien blir til en to-kjernefamilie.(Arohns 1995, Brandt,Moxnes 1996) Det skjer en rolleforandring som er en to delt prosess. Det handler om tap av roller om nye må dannes. Noen er klart definerte og biologisk betinget, som f.eks det å være barn og det å være foreldre. Andre roller kan være knyttet til arbeid enten man er ansatt eller leder, eller uttrykker egne valg som venn og ektefelle. I alle rollene ligger det rolleforventninger som gir

utfordringer i livet og som beriker livene våre. Rollekonflikter oppstår, og med det øker stressnivået. I den raske utviklingen vi har i samfunnet, kan dette gi både utmattelse og påkjenninger. Krav som knytter seg til tap av roller kan oppleves vanskelig i tillegg til sorgen mange opplever. Det å bli arbeidsledig eller pensjonist, er eksempler på overganger til nye roller som medfører nye tilpasninger i livet. Likeså er det å leve som gift eller samboer i en familie, til å oppleve seg som enslig, en vond og vanskelig prosess for mange. Overgangen og tilpasningen i det å miste roller, blir taklet forskjellig utifra om den er forventet eller kommer uventet. Dersom identiteten er sterkt knyttet til ektefellen, eller mors/farsrollen går over i foreldrerollen, kan opplevelsen mellom det å være kvinne/mann/kjæreste og mor og farsrollen bli ekstra vond og overveldende. Sviket om at "han forlot oss", er ikke uvanlig å høre. Noen orker ikke tanken på at han som har ødelagt familien, bar skal kunne fortsette å være en blid og aktiv far sammen med barna som om ingenting er skjedd (Arohns, Constance, 1995). Forbilder og rollemodeller finnes, men de er ikke alltid knyttet til den tiden vi lever i.

Da Constance Arohns holdt sitt første foredrag om skilsmisse for noen kollegaer i 1978, sa hun:

"Vi må snart slutte med å spørre om hvorvidt skilte fortsatt bør ha forbindelse med hverandre, og begynne å se på hvordan forbindelsen arter seg". Det var en uvanlig tanke på den tiden. Da fantes det ingen publisert forskning omkring parrelasjonen etter skilsmissen"(ibid).

I underkant av 20 år senere gjorde hun en tokjernefamilie-undersøkelse av 98 skilte foreldrepar i vanlige familier fra Midtvesten av USA(Arohns 1995). Undersøkelsen ble gjort over en seksårsperiode. Det var 196 foreldre som ble dybde intervjuet tre ganger, et år, to og fem år, etter at de skilte lag. Til sammen intervjuet hun og to hovedfagsstudenter 287 personer flere ganger gjennom fem år. Hun sier det slik i et utdrag fra boken:

"Med en god skilsmisse består familien. Den endres drastisk i størrelse og struktur, men funksjonene forblir de samme.- Betingelsen er at eksektefellene etablerer et samarbeid slik at familiebandene- med barna som bindeledd, blir bevart"(ibid).

Hun opptatt av at vi skaper gode betingelser, så vi kan snakke om skilsmisse med et sunt språk. Aronhs bruker ordet tokjernefamilien, fordi det uttrykker en fortsatt tilhørighet og har en parallell til kjernefamilien. Hun mener at betegnelser knyttet til skilsmisse er så gjennomsyret av negative holdninger, at hun ikke ønsker å bruke bindestrek foran. I følge henne betyr bindestrek at noe er føyd til eller trukket fra grunnbetydningen i ordet. Forfatteren, forskeren og familieterapeuten, hadde noen spørsmål som hun var interessert i å undersøke. Hun hadde i sin praksis sett at det var noen som hadde gått igjennom en skilsmisse og de så ut til at de var veltilpasset. Spesielt ønsket hun å få svar på hva grunnen kunne være til at noen fedre fortsatte å engasjere seg i sine barn, mens andre etter hvert forsvant. Under vil jeg trekke fram noen kategorier hun samlet noen av funnene under. Hun har benyttet seg av fem termer for partyper, laget av Kari Moxnes.¹⁷

En av de største overraskelsene hun fant, var at nesten halvparten av de som ble intervjuet, brøt med det standard bilde som var av skilte. Det handlet ikke bare om bitterhet og sinne, derimot hadde partene et langt mer nyansert oppfatning av følelsene for hverandre. Det gjaldt imidlertid ikke selve skilsmissen. Utover det, så opplevde Arohns at klimaet kunne være vennskapelig og sivilisert. Alle de 98 parene spente seg fra vennskap i den ene enden til stridslystne krigere i den andre enden. Hovedtyngden mente de befant seg et sted mellom ytterpunktene. Parrelasjonen etter et brudd, er dynamisk som det meste annet her i livet, noe som innebærer at det finnes muligheter til forandringer. Dette var viktige funn, bl.a pga rollemodellene. Det er aldri for sent til at noe kan bli bedre, mener forskeren. (Arohns 1995)

I undersøkelsen fant hun at 12 %, var *"virkelige venner"*, dvs. 12 par av 98. Det var de med god kommunikasjon og utstrakt samhandling. De utgjorde et mindretall. Kontakten med venner og familie var god. De stolte på hverandre og snakket sammen minst noen ganger i uken.de kunne reise på ferie sammen og spise middag sammen i ny og ne. I denne gruppen var det også bevegelse noen år etter. De som var virkelig venner fem år etter, hadde ikke funnet noen nye partnere.(ibid)

"Korrekte kollegaer", var den mest varierte og den største gruppen i utvalget (38%).(ibid)Disse hadde middels samhandling og en god kommunikasjon. Samarbeidet handlet om barna, men oppfattet seg ikke som gode venner. Alle parene hadde områder

¹⁷ De norske termene for de fem partypene er laget av Kari Moxnes. (Arohns 1995)

som de hadde konflikter, men de taklet dette bedre enn andre. De prøvde å løse sine uoverenstemmelser, og det endte ikke med de store kranglene. Enkelte lot også brennbare temaer ligge. Felles for disse kunne se ut til å være evnen til å skille mellom ting som hadde med "ekteskapet" å gjøre og hva som angikk barna. De klarte å sette barna foran og hadde fokus på foreldreskapet. Et mindretall, var blitt "sure samhandlere" fem år etter. De la skylden på nye forhold, eller de kranglet mer om penger. I gruppen var tre fjerdedel fleksible, til tross for at de ikke hadde samfunnets støtte, sier Arohns.

"Sure samhandlere", hadde dårlig kommunikasjon og middels samhandling. De var ofte sinte, men holdt kontakten på grunn av barna. Disse klarte ikke å se hva som hang sammen med hva. Konflikthåndteringen var også forskjellig fra gruppen korrekte kollegaer. Det var gjerne åpne sammenstøt og fiendtlighet mellom dem. Denne gruppen utgjorde 25 % av utvalget. Da gruppen ble intervjuet for tredje gang, dvs. 3 år senere, var den delt i tre. En tredjedel, samarbeidet bedre enn før og var nå "korrekte kollegaer". De hadde etablert seg på ny og var mer avslappet overfor hverandre. I gruppen for de som hadde fått det bedre, hadde noen hadde gått i familierådgivning. For den andre tredjedelen, var det på samme nivå som før, mens det var verre med den siste tredjedelen. Her var det rettsaken og både mor og far var misfornøyd. De var blitt "kampkåte krigere" eller gått over i "splittede spann". (Arohns, 1995)

"Kampkåte krigere", hadde dårlig samhandling og dårlig kommunikasjon. (ibid) 25% av materialet, havnet i denne gruppen. Det som var av kontakt, endte oftest med krangel. Alle avtaler om barna, endte med stridigheter. Sinne flommet over og de kranglet i retten flere år etter. bruddet. Båndene var sterke og de klarte ikke å løsrive seg fra hverandre, men det ville de ikke innrømme. De kunne ikke huske at noe var bra fra det forholdet de hadde hatt i sammen. De klamret seg til den uretten de var utsatt for. De trakk gjerne inn en tredjepart for å få støtte til gammel og ny urett. Kampkåte krigere stod som sterkest mot hverandre et år etter skilsmissen/samlivsbruddet. Spesielt gjaldt det samarbeidet om barna. Barna ble hentet uten at det ble vekslet et ord. Striden endte med at noen fikk nektet samvær. Avtalen om barna var blitt formalisert fem år senere, men stridighetene fortsatte. Noen kranglet videre om barnebidrag og samvær holdt det gående med advokater. De fleste hadde imidlertid trukket seg unna og unngikk all samhandling. (Arohns, 1995)

"Splittede spann", hadde ingen gruppe i undersøkelsen til Ahrons. Kriteriene for å være med ble ikke oppfylt. I denne kategorien, er all kontakt brutt. I undersøkelsen måtte samværsforelderen hatt kontakt med barnet sitt minst en gang siste måned. Noen kan ha flyttet til et annet sted, eller blitt fratatt all kontakt med barnet. Det hender også at den ene overlater alt ansvar til den andre og av ulike grunner har trukket seg helt ut. Noen ganger dukker disse opp igjen senere i livet til barnet. (Arons, 1995)

3. Metode

I denne delen av oppgaven redegjør jeg for hvilke metoder som jeg har benyttet i undersøkelsen. Jeg har valgt meg kvalitativ metode med fenomenologisk/hermeneutisk perspektiv. Utgangspunktet er å finne i konstruktivisme, sosialkonstruksjonisme og den postmoderne filosofi (Hårtveit, H., Jensen, P. 2004). Kvalitativ familierapiforskning er i dette perspektivet opptatt av forståelsen av prosesser i terapi og mellom mennesker (ibid s.242). Jeg ønsker å finne ut noe om praksisen til terapeuter som jobber ved familiekontor. Til det

har jeg benyttet meg av et semi-strukturert intervju. I samhandling med informantene, har jeg fått fram informasjon som jeg bearbeider og tolker. Jeg har analysert dette materialet i lys av en systemisk forståelse.

3.1 Valg av metode.

Systemisk teori med sirkularitet og sirkulære spørsmål, nysgjerrighet, språk og uærbødighet i f.h.t å lytte til folks ulike oppfatninger og opplevelse av egen historie. Dette er for meg viktige holdninger når det gjelder terapi og som forsker. Forskningsprosjektet bygger på kvalitativ metode. Da min problemstilling ligger nært opptil min egen praksis, hadde jeg noen hypoteser som jeg ønsket å få belyst. Elementer av det, er å finne i min for-forståelse. Det ble derfor naturlig å velge en metode forankret i det fenomenologiske/hermeneutiske perspektiv. Grounded Theory har mange likhetstrekk, men ettersom jeg har såpass mye egen kunnskap om dette område som jeg ønsket å belyse ytterligere, valgte jeg ikke denne. I Grounded Theory er det "å mette et område", en vesentlig faktor. Det vil i denne sammenheng ikke bli meningsfylt for meg.

Et viktig poeng er for meg at en og samme virkelighet kan beskrives ut i fra ulike perspektiver. Intervjuene er i samtaleform med en strukturert intervju guide. Det vil si at jeg styrer intervjuet etter de spørsmålene som er nedskrevet. De kan også komme i en annen rekkefølge og skli over i hverandre, ettersom informanten berører de neste tema. Det viste seg at det ikke ble nødvendig å stille noen særlig oppfølgingsspørsmål, ettersom den var nokså detaljert.

Vitenskapelig forankring og posisjon, sammen med den reiste problemstillingen, har betydning for hva jeg søker informasjon om og hvordan jeg kommer fram til funn og resultater. I min for-forståelse har jeg med meg intuisjon, levd erfaring og empati.

3.1.2 Fenomenologi og hermeneutikk.

En fenomenologisk tilnærming fokuserer på personen og informantens virkelighet. Et viktig poeng, er at en og samme virkelighet alltid kan beskrives ut i fra ulike perspektiv. Forskerens

perspektiv og posisjon, får derfor stor betydning for hvilken kunnskap som kommer fram. (Malterud, 2003) Fenomenologien som ide, dukket opp allerede på 1800 tallet, som en motreaksjon til naturvitenskapens ideal og strev om objektivitet og en sann kunnskap om verden. Filosofene Kant og Nietzsche var ledende i disse strømmingene og senere kom filosofen Hedmund Husserl med i dette arbeidet. Ordet fenomenologi, kommer opprinnelig fra gresk og betyr: "det som viser seg." Det er læren om fenomenene og fenomenene betegner det som kommer oss i møte (Kvåle, 1996). Målet var å utvikle en vitenskap hvor man kunne forstå det subjektive i vår menneskelige verden, mennesket med sine tanker, følelser, handlinger og vurderinger. Ånd og sjel, ble etter hvert begrepsgjort. Den fenomenologiske idestrøm nådde etter hvert flere, slik at den fikk flere retninger. Flere filosofer gav innholdet en kroppslig dimensjon. Merleu-Ponty (1989) hevder i sin filosofi at det er det som levende kropp, mennesket eksister i verden og at det er gjennom den kroppslige eksistens at verden blir synlig og får mening. Den kroppslige for-forståelse gjør det mulig å forstå og gir mening til det vi erfarer slik at det blir "noe". Det vil si at det bare er mulig å se og forstå det vi allerede har erfart gjennom vår kropp. Forskerens for-forståelse er en forutsetning for å kunne få øye på og utvikle ny kunnskap og forståelse.¹⁸ (Granskar, Høglund-Nilsen 2008). Jeg forsøker å legge mine for kunnskaper til side, og fokuserer på informantens egen opplevelse.

Det finnes flere nøkkelbegrep i hermeneutikken`s filosofi og metode. (Edmund Husserl 1859-1938) var den første som utviklet hermeneutikken til et system. Det refereres her til de sentrale nøkkelbegrepene: Intuisjon, "levd kropp" og empati. De tre begrepene sees her i sammenheng. Intuisjon som fornemmelse og det å gripe ting direkte.

Den levde kroppen er kroppen som erfart bevissthet, men hvor ikke bare kroppen sanser, men også strekker seg utover mot ting. Empati, er på den ene siden mot et subjekt, men også mot et objekt. (Forelesning: Sundet, Rolf. Diakonhjemmet 25.mars 2010).

Hermeneutikken er tolkningens kunst og vitenskap (Thagaard, T. 2009). Den handler om forståelse som tolkning. Begrepene samtale og tekst spiller en rolle i hermeneutikken. I den

¹⁸ Sletnes, Kari B. (2009) Store norske leksikon. **Forståelse**: "Betegner den menneskelige evne til å begripe, fatte, gjøre bruk av forstanden, innse, og oppfatte. Betegner også resultatet av å forstå. Forståelse er et sentralt begrep i vitenskapsfilosofien. Begrepet blir særlig behandlet innenfor hermeneutikken. I nyere tid er det vanlig å fremheve at forståelse er rettet mot å avdekke meningen med noe eller i noe, dvs. lokalisere mening i menneskeskapte verk eller prosesser."

hermenutiske tilnærming legges det vekt på at det ikke finnes en sannhet, men at det finnes flere tolkninger av fenomener i flere nivåer. Den fremhever at det å fortolke folks handlinger gjennom en dypere mening ikke bare er umiddelbart innlysende. Den bygger på at en mening kan forstås i den sammenheng jeg skal studere, og i lys av helheten. Det er ikke en bestemt forskningspraksis som gir meg retningslinjer for tolkninger (Thagaard, 2009). Kunnskapsbyggingen skjer gjennom en utveksling mellom forskermateriale og de enkelte delene og relasjonen – kalt den hermeneutiske sirkel¹⁹. I denne prosessen, kan ikke forståelsen av helheten reduseres til summen av delene. Forskeren kan heller ikke påberope seg noen sann tolkning²⁰(Granskar,Høglund-Nilsen 2008).

3.1.3 Utvalg av intervjuobjekter.

Når jeg skulle velge informanter, var jeg ute etter at følgende kriterier skulle være oppfylt;

1)Familieterapeuter som jobbet på familiekontor.

2)De skulle ha lang erfaring fra familiekontor.

3)Arbeidet med alle de tre felt: par-og familie, inneha meklingskompetanse og med foreldresamarbeid etter samlivsbrudd.

Jeg la ikke vekt på kjønnsaspektet ved utvelgelsen, bl.a fordi det er færre menn enn kvinner som arbeider ved familiekontor, og fordi oppgavens problemstilling begrenset meg til i å belyse tema.

Utvalget ble etter denne utvelgelsen 6 terapeuter ved 4 forskjellige Familievernkontor . Jeg valgte å intervju 3 kollegaer ved eget kontor. De som ble spurt hadde alle lang erfaring i å jobbe med denne målgruppen. Begrunnelsen for dette var at i henhold til min erfaring fra 4 familiekontorer gis ikke disse sakene til de ferske. Familievernkontor feltet er lite i Norge og det skulle godt la seg gjøre etter 20 år, å finne noen som ikke visste noe om meg eller jeg om

¹⁹ Sletnes,Kari B. (2009). "*Den hermeneutiske sirkel* illustrerer hvordan forståelse som prosess arter seg fra helhetsforståelse via delforståelse, til ny helhetsforståelse. Den forståelsesprosessen uttrykkes gjerne slik at helheten virker på delene, og delene virker tilbake på helheten. Sirkelen kan bedre betegnes som en spiral, forståelsen har endret seg i løpet av tid, den er ikke avsluttet."

²⁰ Pettersen, Tove (2009)Store norske leksikon. **Fortolkning:** "Hermeneutikk er læren om fortolkning. Hermeneutikkens undersøkelsesobjekt er ulike former for menneskelige uttrykk, og hensikten med undersøkelsen er å oppnå forståelse. Fortolkning viser til resultatet av aktiviteten. Tolkning kan brukes om den mening som tillegges."

dem. Fordelene med det å forske på egen kultur, kan være at det blir noe lettere å finne velvillighet og forståelse. Det gjelder begge veier (Thagaard, Tove 2009). Informantene føler seg forstått, og intervjuer opplever det samme. Det er lett å finne noen som vil la seg intervjuer. Forsker og informantene deler mange av de samme erfaringene og innehar mye av de samme kunnskapene. Ulempene er imidlertid at de som blir spurt om å la seg intervjuer, kan føle det vanskelig å si nei. I tillegg ser jeg den utfordringen som det er å sette seg selv i en posisjon, hvor det blir mulig å oppnå det perspektiv som skal til. Det er et viktig poeng for å se sin egen kultur med andres øyne (Thagaard 2009). Slik jeg ser det er det både fordeler og ulemper med å kjenne kulturen og de som blir intervjuet innenifra. Når jeg allikevel velger å intervjuer noen fra "egen hage", er det fordi jeg mener at den kunnskapen jeg allerede har, er nyttig for å kunne stille relevante spørsmål til min problemstilling. På den annen side ville en som ev hadde kommet utenifra mest sannsynlig stilt andre spørsmål og kommet fram til noe annet.

Utvalget ble foretatt ved hjelp av telefon til noen utvalgte familiekontorer. Jeg sendte deretter ut informasjonsskrivet og brevet med bekreftelsen. I tillegg la jeg med en konvolutt med navn, adresse. Noen av intervjuene er foretatt på det kontoret som jeg selv jobber. Alle informantene har lang erfaring fra familiekontor, dvs. fra 6-30 år med terapiarbeid.

3.1.4 Informasjon.

Jeg valgte å gi den formelle informasjonen i brev form til informantene. Informasjonen inneholdt:

1. Presentasjon om meg selv og min arbeidskontekst.
2. Tema og gjeldende problemstilling.
3. Hva undersøkelsen skulle brukes til, dvs. at den inngår i masterutdanningen på Diakonhjemmet.
4. Hvor lang tid vi måtte beregne til intervjuet.
5. Om taushetsplikt og anonymitet og at alle notater vil bli slettet når prosjektet er avsluttet.

6. At det er frivillig og at de kunne trekke seg når som helst. På dette grunnlag gav informantene sitt informerte samtykke.

3.2.1 Erfaringer med utvelgelsen av informantene.

Efaringene ved utvelgelsen var at de som ble spurt var alle positive og velvillige til å stille opp for å bli intervjuet. Først intervjuet jeg kollegaene på kontoret der jeg selv jobber. Disse intervjuene var greie å få til, ettersom jeg kunne spørre når jeg så at vi begge hadde ledig tid. For at ikke validitet og gyldighet skulle bli stilt for store spørsmål ved, valgte å finne noen av intervjuobjektene utenfor kontoret.

Ved noen familiekontorer er det kontorpersonalet som har rådigheten over timebøkene til terapeutene. Det vil si, at ledige timer blir fylt opp, ved bl.a avbestillinger. Ettersom jeg selv har timeavtaler, kunne det fort bli langt fram i tid, før jeg klarte å finne avtaler hvor vi begge var ledige. En av informantene inviterte meg hjem til seg etter arbeidstid, for at intervjuet skulle bli mulig. To av informantene fikk jeg avtale med helt på slutten av dagen for at vi skulle få det til. Det var greit for lederen at de kunne få ta det på avspasering.

3.2.2 Avstand og nærhet og etiske betenkeligheter.

Mitt arbeide ved 4 familiekontor i til sammen over 20 år, har gitt mange tette og gode relasjoner til andre kollegaer, uavhengig av hvor i landet de arbeidet. I tillegg til videreutdanninger, har vi møttes på kurs, seminar, konferanser og kongresser i både innland og utland. Under intervjuene forsøkte jeg å ha fokus på at det var informantene som skulle fortelle meg hvordan de jobbet og tenkte. Jeg merket at det var fristende å si noe om hvordan jeg selv tenkte og jobbet, men tror jeg klarte det bra fram til intervjuet var slutt. Da kunne vi fritt utveksle noen erfaringer. Dette kan være en sekundær gevinst både for intervjuer og informant.

3.2.3 Forsker, terapeut og – klientrollen.

Jeg har allerede vært noe inne på de ulike hattene, som jeg har som forsker og terapeut, men vil her utdype dette litt nærmere ved også å trekke inn klientrollen. I dette kvalitative intervjuet, er sirkulære spørsmål²¹ med på å bringe inn klient perspektivet. Analysen tar inn tre perspektiver: Intervjuer-Terapeut- Klient. Jeg har ikke valgt å intervju klienter i mitt materiale. Det ville ha vært et annet fokus og en annen oppgave. Når jeg trekker det inn her, er det fordi klientene allikevel er med på en måte i intervjuet. Klientene er en tredje-person, som ikke er tilstede fysisk, men som en part vi snakker om. Intervjuer og informant punktuerer²² på klienten.

I møte med mennesker er regulering av kontroll og nærhet to viktige faktorer i all kommunikasjon. Når vi blir kjent med andre utveksler vi informasjon, for så etter hvert å avsløre mer av oss selv. Stemmeleie, ordvalg, stemmestyrke og avbrytelse, er sammen med fysisk avstand, øyekontakt, kroppsspråk og selvavsløring med på å regulere graden av nærhet og å gi oss kontroll over kommunikasjonen. (Wiemann og Giles 1988) En intervjusituasjon med intervjuer og informant, vil være annerledes enn i en situasjon der klient oppsøker hjelp for et bestemt problem.

Jeg har ikke tatt inn alle nyansene som kroppsspråk, tonefall, blikk etc. i mine analyser. Jeg har valgt å holde meg til de skrevne ord som ble gjort i, og etter intervjuene. Jeg ser det allikevel på den måten at kropp og sjel henger sammen, men deler ikke dette opp i mine analyser.

I samhandlingen, der intervjuet ble foretatt, kan jeg erindre noe om stemninger. Dette blir en del av min intuitive tolkning, men som jeg ikke skiller fra hverandre. Terapeuter jeg intervjuet, ble informert om hvorfor jeg trengte deres hjelp til å svare på mine spørsmål, og hva jeg skulle bruke det til. Det var jeg som kom til dem for å få hjelp til min undersøkelse, noe som blir en omvendt problemstilling. Slik jeg ser det, ligger det ikke i mine metoder, å ta

²¹ Mer om sirkulære spørsmål i Teori kap s.21

²² Med punktuering, mener jeg: "den måten deltagerne i en relasjon får ideer om hverandre på". "Når informasjonen får et avgrenset navn eller en avgrenset mening, gjør vi en punktuering". (Jensen, 2009s. 37).

i bruk analyser for tolkning av den analoge²³ kommunikasjonen, i en undersøkelse som dette.

Når det gjelder terapeut-klient forholdet, så er dette et annet utgangspunkt. De alminnelige kommunikative strukturene utfordres i terapi (Teigen, A.M. Fosse. Fagart. i Tidsskrift for Norsk psykologforening 2004). Det forventes at klientene skal gi til kjenne personlige ønsker, håp og sårbarheter, allerede tidlig i terapirelasjonen, uten at de vet noe om terapeuten eller hva som venter dem i terapien. De møter med ulik erfaring og forventninger bygget på tidligere opplevelser. Det være seg egne positive eller negative erfaringer, eller de kan ha blitt fortalt noe fra andres erfaringer. De vet ikke hvilken type terapeut de har med å gjøre. Trygghet i relasjonen og tro på at dette skal vi lykkes med, er faktorer som kan bli avgjørende for om klientene blir med på den terapeutiske reisen fram til mål (ibid). Måten terapeuten stiller spørsmål på, kan åpne eller lukke for en konstruktiv prosess (Jensen, Per 2009 s. 69). Eksempel på det, er åpne spørsmål om hva klientene vil jobbe med ev. hva de ønsker hjelp med. Slike sirkulære spørsmål²⁴ kan stimulere til å komme videre. Det hender allikevel at det kan være gode grunner til å stille lineære spørsmål. Empati og forståelse kan utdypes ved spørsmål som : *"Hvorfor tror du at.., og mener du at grunnen til det er at."* I min rolle som forsker og intervjuer, har jeg dette med meg når jeg skal arbeidet med intervjuguiden, og i møte med informantene.

3.3.1 Valg av tema i intervjuguiden

Intervjuguiden har til hensikt å få fram de tema som jeg trenger for å belyse problemstillingen:

1) Hvordan terapeuter møter og kan hjelpe foreldre med høyt konfliktnivå, etter samlivsbrudd.

²³ Den analoge kommunikasjonen er kodet annerledes enn den digitale kommunikasjonen. Mens den digitale består av språklige tegn, så er den analoge kommunikasjonen rammen rundt. Det er tonefallet, kroppsspråk og ansiktsuttrykk, samt kroppsholdningen. Et særtrekk er at denne kommunikasjonen er mangetydig. (Jensen, 2009 s.42.)

²⁴ Mer om dette i teorikap. s. 21

2) Om terapeuter forholder seg til åpne og skjulte tema.

3) Jeg ønsker å få vite noe om hva terapeutene tenker og noe om deres holdninger.

Jeg er opptatt av målgruppen par, som har gått fra hverandre, og som har et høyt konfliktnivå når de søker hjelp på familiekontoret. Jeg ønsker å få vite noe om hvilken forståelse²⁵ terapeutene har når de møter disse parene. Jeg har vært opptatt av denne målgruppen gjennom flere år og jobber selv som terapeut. Det har gitt meg noen ideer om hva jeg kan tenke meg å få belyst for å utvikle metodologien i møte med konfliktfylt foreldresamarbeid etter bruddet. Jeg ønsker å finne ut noe om hva andre terapeuter opplever kan være utfordringene i samtale-timene. Finnes det tema som går igjen terapitimene? Er det noe spesielt som kreves i møte med disse parene? Hva er det som er god hjelp for disse parene? Hva snakker terapeuten med disse parene om? Hvordan blir de påvirket?

Gjennom utdanningen, kurs o.a opplæring i systemisk terapi, har jeg en tilnærming i terapien som bl.a består i å være opptatt av ord og begreper. Noe lukker og noe åpner. Jeg ville spørre terapeutene om hva de mener kan kjennetegne ordene fastlåst foreldresamarbeid, konfliktfylte og vanskelige. Jeg ønsket også å få vite noe om hvilke ord de selv foretrakk å bruke.

I samtaler hvor konflikter inntar rommet, kreves det mye av terapeuten. Partene kan trenge styring og hjelp til affektregulering, slik at for eksempel angstnivået senkes i rommet. Dette er energitappende og krevende arbeid dersom terapien skal lykkes. Hvor gode er terapeutene til dette og hvordan setter de seg selv i stand til å mestre disse utfordringene? Noen av temaene er valgt for å finne noe mer ut om terapeuters og klienters myter og "sannheter." Gjennom terapeutrollen, samt eget liv og erfaringer, ønsket jeg å finne litt mer ut av noen myter og forestillinger, som jeg selv og andre kan ha. Sannhetene våre skapes gjennom den informasjonen vi mottar. Selektivt plukker vi det som passer og gjør det til våre sannheter. Media er en kraftig maktkilde i så måte. Tabloidpressen fremstiller ofte vanskelige og til dels sammensatte problemstillinger på en enkel måte. Dette gjøres for å vekke folks interesse, slik at de kjøper avisen eller setter på den TV kanalen. Media er også

²⁵ Se forklaring under avnittet om Fenomenologi og hermeneutikk s.40

en viktig bidragsyter for å sette ting på politisk dagsorden, samt for å skape diskusjon. Mange oppfatter allikevel spissformuleringer som sannheter slik at oppfatningene ukritisk fester seg. Et eksempel på det, gjennom tidene, er enslige mødres påståtte "enorme inntekt", fra det offentlige og fra barnefar. Få som har uttalt seg om dette, har imidlertid satt seg grundig nok inn i saken. Slik dannes myter som kan bli hengende ved gjennom årtier og skape misforståelser, misunnelse og hat.

Et annet spørsmål som jeg ønsker besvart er: Når er det terapeuten får tanker som for eksempel: "Disse er håpløse. Her kan bare rettsapparatet løse tvisten". Jeg ønsker å undersøke hvordan denne holdningen påvirker terapien? Videre er jeg interessert i hvilken metode eller strategi informantene bruker i arbeidet med konfliktfylte samværsaker?

Dette er terapier som endringsprosessen i hovedsak foregår på kontoret hos terapeuten. Foreldrene bor ikke sammen og har ingen felles arena som da de var et par. Jeg er ute etter å finne ut om terapeutene mener at de arbeider annerledes enn når de arbeider med par-og familier. Jeg ønsker å undersøke om de opplever at terapeut rollen er lik eller forskjellig. Videre ønsker jeg å få vite noe om terapeutene er seg bevisst sine egne holdninger i forhold til denne gruppen og hvordan synes de at de mestrer disse terapisaftalene. Jeg vil vite noe om hva de tenker kan være nyttig av det de gjør og hva de mener er unyttig.

Er det mulig å bli venner med eksen, er blant de spørsmålene jeg lurer på om terapeuter har noen holdninger til? Politikere, rikssynsere og mediafolk har til tider signalisert sterke holdninger om at foreldre må fortsette å være venner, selv om de ikke lenger er et kjærestepar. Derfor ville det være interessant å undersøke hva terapeuter tenker i møte med brutte parforhold og foreldresamarbeid som preges av vanskelig kommunikasjon og mye smerte.

Hva "ser/hører" så terapeuten når mor og far kommer til familiekontoret for å snakke om sommerferien som de ikke klarer å snakke om? Hører han/hun noen skjulte temaer, eller er han/hun på meklingsnivået med avtalen om barna? Hvordan jobber de med bruddhistorien? Hvilke tegn er det som får terapeuten til å tenke at målet er nådd og ev. terapien ferdig? Når gir de opp? Eller får følelsen av at dette blir for vanskelig å hjelpe dem med. Dette er spørsmål som jeg håper kan gi meg den informasjonen jeg trenger for å besvare den problemstillingen jeg har for oppgaven.

3.3.2 Utformingen av spørsmålene til intervjuet.

I valg av spørsmål til intervjuguiden ble det sentralt for meg at informantene kunne kjenne seg igjen og belyse stoffet så nyansert og reflektert som mulig. Spørsmålene skulle være en ledetråd gjennom samtalen. Jeg ønsket å kunne gi noe tilbakemelding underveis i form av *prober*²⁶ (Tove Thagaard s.97, 2009).

Regien på intervjuguiden var tredelt. **Første del** bestod av spørsmål som skulle belyse de holdningene hver informant innehar, når de går i samtale med foreldrene som de skal hjelpe. **Andre del** handlet om hva de mener at de gjør og hva de "ser/hører" av bl.a underliggende emosjonelle temaer i terapien. **Siste del** handler i hovedsak om avtalen omkring barna. Intervjuet hadde noe av den samme strukturen som jeg som terapeut leder an til i mine terapier. Det vil si en innledende og opptrappende fase mot mer emosjonell på midten, slutten demper emosjonene og avtalen blir i fokus. Slutten på spørsmålene er framtidsrettet, men også belysende i forhold til egne "troer". Eks: Tror du på vennskapsmuligheten. Er det mulig å bli venner med eksen? Helt avslutningsvis var spørsmålet om når tenker du at "målet er nådd" med terapien?

3.4.1 Gjennomføringen av semi-strukturert intervju.

Til å begynne med spurte jeg noen på kontoret om de kunne tenke seg å la seg intervju av meg til bruk i masteroppgaven. Jeg la informasjonsbrev i hyllene på kontoret. Deretter fikk jeg positiv tilbakemelding fra to, som senere ble utvidet til tre. Videre tok jeg noen telefon runder til familiekontorer på Østlandet, for å spørre om noen var interessert. Det var positiv tilbakemeldinger, men vanskelig å finne tid som var ledig. Senere var jeg på en meklingskonferanse hvor jeg traff andre familieterapeuter. Her spurte jeg noen, og fikk respons hos en. Tilbake til telefonen igjen, og jeg fikk to til. Jeg sendte da ut informasjonsbrev med svarkonvolutt og bekreftelsen.

²⁶ Prober: Kommentarene som intervjueren gir i form av oppmuntrende tilbakemeldinger til informanten. Disse kan komme i form av spørsmål eller kort respons som ...ja...,hm...,eller et nikk fra intervjueren. Poenget er at intervjueren signaliser interesse for det som blir sagt, el at hun ønsker mer informasjon. (Thagaard, T. s.91 2009)

Det gikk rimelig greit å finne kandidater til intervjuene. Jeg hadde ment jeg skulle se om det å inneha kort eller lang erfaring fra arbeid med foreldresamarbeid etter samlivsbrudd, ville ha noen betydning. Det viste seg imidlertid at alle terapeutene som jeg spurte hadde alle lang erfaring fra Familiekontor. En av de spurte avsto imidlertid å stille med begrunnelsen av at vedkommende jobbet lite med denne problematikken og mente seg derfor ikke å være rette informant. Med lang erfaring mener jeg fra 6 år og oppover. Alle hadde meklingsbevilling og videreutdanning i familierapi, og/eller i konflikthåndtering. Intervjuene ble i hovedsak foretatt på informantenes eget kontor, med unntak av en. Her ble jeg invitert hjem. Intervjuene ble foretatt under u-forstyrrede omgivelser. Alle informantene var positive til intervjuet og stilte villig opp for "forskning i familievernet".

Etter det første intervjuet, forstod jeg at jeg måtte holde meg nokså strengt til spørsmålene for å komme igjennom alle spørsmålene på den tiden jeg hadde avtalt. Jeg valgte det også for å unngå og spore av, eller å påvirke informantene med mine egne tanker om spørsmålene. Ettersom jeg selv innehar samme terapeutstilling som de intervjuede, ønsket jeg å unngå at jeg ble delaktig i påvirkningen av svarene. Jeg forsøkte å holde på "forskerhatten" så godt jeg kunne. Noe av det som kunne ligne på terapeutrollen var den aktive lyttingen med nikkning og bekrefting. Informantene snakket i vei, og de kom selv inn på noen av spørsmålene som jeg hadde senere i intervjuguiden. Vi kunne derfor gå litt raskere igjennom noen spørsmål enn andre. Jeg kunne holde meg til spørsmålene i intervjuguiden, ettersom jeg hadde laget den så vidt dekkende og med åpne spørsmål. Det var også lagt inn noen oppfølgingsspørsmål som: "kan du si noe mer om dette", og "kan du gi meg noen eksempler på dette." Selve intervjuet tok + - 1 ½ time med alle informantene. Vi kom fort i gang, men etter intervjuet småpratet vi i om lag en halv time. I denne halve timen fikk de litt tilbake fra meg i form av kommentarer, samt at det ble litt "kollega prat".

Intervjuene ble ikke tatt opp på lydbånd eller på video, men møysommelig skrevet ned for hånd. Jeg valgte denne formen fordi den er så godt innarbeidet i mitt daglige arbeid som terapeut. Det er min håndskrevne tekst jeg har best forhold til. Gjennom mine nedskrevne refererte ord og uttrykk, kan jeg bl.a få opp igjen stemninger. Det kan innvendes at transkripsjonene ikke blir helt ordrett gjengivelse, men etter over 20 års praksis med denne metoden å notere samtaler på, føler jeg meg trygg på at det er informantenes mening som kommer til uttrykk. Jeg anså dette som godt nok redskap for å kunne analysere og kode det

jeg var ute etter i denne sammenheng. Etter intervjuene transkriberte jeg nøyaktig teksten etter mine notater. Dette ble en måte å erindre på nytt hva som ble sagt og for å få en mer fullstendig mer lesbar tekst. Jeg skrev også ned stikkord med mine egne opplevelser av intervjusituasjonen som egen tekst.

3.4.2 Analyseprosessen.

Analysen er gjennomført i fire trinn. Metoden er en fenomenologisk analyse. På denne måten har jeg lett meg fram til noen kjennetegn ved fenomener jeg ønsker mer informasjon om i denne undersøkelsen. På best mulig vis, har jeg forsøkt å legge mine forutinntatte holdninger og ideer til side i. (K.Malterud 2003) I det første trinnet har jeg dannet meg et helhetsinntrykk av intervjuene. Det har jeg gjort ved å skumlese alle intervjuene slik at jeg har fått et overblikk over materialet. Dette har jeg ikke systematisert. En rekke tema kom da intuitivt fram. Temaene stemte med mine foreløpige ideer om de forskjellige sider av problemstillingen som jeg skulle belyse. Disse temaene viste meg veien til de tekstbitene som underbygger temaene.

Etter at jeg hadde identifisert de meningsbærende enhetene, dvs. at jeg har plukket ut tekst som bærer med seg kunnskap om et eller flere av temaene, ble de meningsbærende tekstbitene systematisert og kodet. Merkingen ble gjort for å finne fram til noe felles. Noen av tekstbitene er blitt kodet under flere enn en kode.

Jeg plukket ut tekst bitene fra sin sammenheng og skrev de ned på et ark med nummerering. Deretter organiserte jeg materialet ved hjelp av en matrise hvor jeg laget vertikale og horisontale rubrikker. I den horisontale retningen nummererte jeg informantene, mens på den vertikale linjen noterte jeg kodene. I rubrikkene skrev jeg inn tekstbitene og kodingen blir til mening. Videre i analyseprosessen arbeidet jeg videre med hver kodegruppe.

Materialet ble så sortert i subgrupper . Dersom jeg ønsket en annen innfallsvinkel ville flere tolkninger være mulig. Det kunne vært interessant med flere tilnærminger, men jeg valgte å begrense tolkningene ut i fra den kontekst jeg forholder meg til og mitt faglige ståsted. Innholdet ble kondensert og fortettet med et kunstig sitat forankret i data, dvs. et artefak. Ved hjelp av informantenes egne ord og begreper har jeg forsøkt å gjengi innholdet i

tekstene slik at problemstillingen blir belyst. I siste del av analysen setter jeg de løsrevne tekstbitene inn i sammenhengen hvor de opprinnelig hører hjemme. Ved hjelp av de kondenserte tekstene og noen utvalgte sitater fikk jeg en innholdsbeskrivelse til hver kodegruppe. Dette forteller om de spesielle delene av problemstillingen i hvert sitt avsnitt. Ikke alle subgruppene fikk like sterk forankring i materialet, til at det var nok til en sammenfatning. Etter at den sammenfattede innholdsbeskrivelsen er gjort, hentet jeg ut noen meningsbærende sitater som fikk illustrere et bilde av det som er omtalt i teksten. Her får hver av kodegruppene en endelig overskrift. Informantene har jeg anonymisert ved å gi de andre navn.

3.4.3 Validitet.

Til slutt i analysen er funnene blitt validisert. Validitet betyr i hvilken grad resultatene er gyldige (Kvåle 2001). Jeg forstår validitet slik at gyldigheten er i forhold til min kontekst. Forskningen henger sammen med om mine observasjoner reflekterer de fenomenene eller variablene som jeg ønsket å vite noe om. Det vil si at det henger sammen med om intervju spørsmålene er stilt sånn at det er mulig å få svar på problemstillingen. For meg er det viktig å se hvor relevant det innsamlede materialet er for å kunne belyse de fenomenene jeg ønsket å få svar på. Den interne gyldigheten, er i familieterapifeltet og metologien jeg har funnet fram til, er relevant og kan overføres til familieterapeuter som jobber på familiekontor. Jeg har intervjuet 6 terapeuter på 4 forskjellige kontorer. Det gir ingen gyldighet for andre som er i andre kontekster. På den ene siden, vil denne undersøkelsen gi utgangspunkt for en videre fagutvikling, men på den andre siden har jeg ingen kontroll med om resultatene gir gjenklang hos klientene. Jeg har vurdert funnene opp mot empiri og teori. Jeg har gått inn i litteraturen og tidligere forskning som er gjort på området og mener å ha funnet interessante svar. Disse ekspanene, er det ikke skrevet mye om , og jeg har kommet med noen synspunkter for feltet. Dette mener jeg vil kunne utvide området og forhåpentligvis gi nye dimensjoner i terapeuters arbeide med konfliktfylt foreldresamarbeid etter samlivsbrudd. (Kirsti Malterud. 2003). Meningen med kvalitativ metode, er ikke noe statistikk, men en metode til å finne fram til noen avgrenset svar.

Tradisjonelle kvalitative metoder, kan ikke overføres, men resultatene kan være gyldige for de som er interessert i tematikken.

4. Resultater

I dette kapitlet gjengir jeg de funn jeg kategorier, tema og sitater som underbygger dette. Jeg har også valgt å kommentere på noen av sitatene underveis. Drøftingen tar jeg i hovedsak opp i kap. 5

4.1 Fra empiri til analyse

Ved den første gjennomlesning tegner det seg et bilde om hva informantene er opptatt av. De gir inntrykk av å ha erfaring. De berører mestringsopplevelsen slik de opplever seg som terapeut, både egen ivaretagelse og klientene's. I intervjuet beskriver informantene møte med klientene og metodene de bruker. De er opptatt av språket og hvordan det lukker og åpner for å komme videre. Vekslingen mellom avtalen om barnet og foreldrenes følelser er et annet tema. Informantene formidler også egne verdier og holdninger i svarene. Jeg har gitt informantene fiktive navn, slik at anonymiteten er ivaretatt. Skumlesingen kan sammenfattes i disse tema:

- 1)Ord og begreper*
- 2)Åpner og lukker*
- 3)Mestringsopplevelse*
- 4)Terapeutens eget fokus*
- 5)Muligheter for å bli venner med eksen*
- 6)Terapeutens mål*
- 7)Ivaretagelse*
- 8)Rammer*
- 9)Struktur*
- 10)Nyttig/unyttig*
- 11)Vekslingen mellom samarbeidsavtaler og følelser*
- 12)Bruddhistorien og sviket*
- 13)Samarbeidsavtalen om barna*

4.2 Fra hovedkategorier til koding.

Under skal jeg gjengi noen av de meningsbærende enheter som underbygger de 13 tema over. Disse meningsbærende enhetene har jeg kodet ved å gi dem en samlet overskrift under 4 hovedkategorier: 1)Åpne tema, 2)Terapeutens holdninger, 3)Det tredje feltet, 4)Skjulte tema.

Åpne tema:

a) Åpner og lukker b) Ord og begreper c) Samarbeidsavtalen om barna

Terapeutens holdninger:

a) Terapeutens eget fokus b) Muligheter for å være venner med eksen c) Terapeutens mål

Det tredje feltet:

a) Forskjell fra par-terapi b) Mestringsopplevelse c) Ivarretagelse d) Rammer
e) Nyttig/unyttig

Skiulte tema :

a) Bruddhistorien og sviket b) Vekslingen mellom samarbeidsavtalen og følelser

4.3. Åpne tema

I dette avsnittet har jeg tatt for meg noen åpne tema. Jeg har spurt informantene om hvordan språket brukes og oppfattes innenfor arbeidet med disse foreldrene. Jeg tar her for meg tema som omhandler hvordan språket åpner og lukker og spør dem om hva de selv foretrekker. Videre omhandler avsnittet under de åpne tema i foreldrenes samarbeidsavtale om barna.

4.3.1 Åpner og lukker

Det viste seg at alle hadde sterke meninger om hvordan disse ordene raskt fikk dem til å tenke negativt eller positivt. Ord som *fastlåst*, mente alle de 6 terapeutene at var et negativt ladet og lukket begrep. De ønsket ikke selv å bruke det ordet. Det var lite løsningsorientert. Derimot kunne adjektivene konflikthylte og vanskelige, få dem til å tenke mer åpning og bevegelse. En av informantene mente at både vanskelige og fastlåste gjorde noe med

vedkommende, i negativ forstand. En annen brukte samme måte å uttrykke seg på, dvs at ordet gjorde noe med vedkommende, men i denne sammenheng var det ment positivt, dvs. at hun ble satt i bevegelse. Hos henne slo ordet kontra. Blant svarene til informantene var det nyanser i måten å tenke om de ulike begrepene på. For å underbygge denne meningsfortettingen gjengir jeg noen direkte sitat:

Lise: "... fastlåst blir så negativt.. ..fastlåste er der ingen av partene ser noen løsning. Utfordrende selv for terapeut/el mekler. Vanskelig er de som ikke klarer å sette seg inn i barnets situasjon., kanskje straffe den andre litt også."

Venke: "Fastlåst er en beskrivelse av at de ikke kommer noen vei. Vanskelig liker jeg ikke å bruke. Konfliktfylte er mer nøytralt i mitt hode. Det er ikke så negativt forførende. Jeg kaller det som regel for foreldresamtaler. Samarbeid el forhandling kan være litt langt inn i fremtiden. Noen blir rasende over ordet forhandling om barn. Berører noen verdier el. essensen i konflikten. Kan snakke konstruktivt om det også."

Eva: "Jeg tenker uferdighet".

Anna: "Høyt konfliktnivå, mer følelser involvert. Risikerer å bli fastlåst hvis de ikke gjør noe med dyrkingen av negative ting. Åpner døre inn..ser hvordan jeg kan ha såret..benektning av følelsene.." Konfliktfylte, da gruer jeg meg til å starte terapien."

Stein: "Fastlåst, da er alt samarbeid stoppet opp. Snakker ikke sammen om barnet sitt. Piggene ute med en gang. Kjennetegnes ofte av psykisk syke og eller rusmisbruk hos en av foreldrene. .Jeg får lyst til å brette opp ermene".

Lise: "Vanskelige, er de som ikke klarer å sette seg inn i barnets situasjon." " Konfliktfylte, da ser jeg mer bevegelse."

Venke: "Fastlåste, er noe de ikke kommer ut av, noe som er negativt forførende. Konfliktfylt, derimot er mer nøytralt i mitt hode."

Eva: " Vi tenker ikke sånn. Det er komplisert, ja., men da er det lurt å være to terapeuter i stedet."

Anna: "Vanskelige og fastlåste gjør noe med meg. Da er det ikke noe løsning, men det gjør meg nyskjerrig når det er veldig fastlåst."

Eva: "Synes ikke noe om fastlåste el konfliktfylte. Det gjør ikke noe med meg..grunnholdningen er at det er uferdig."

4.3.2 Ord og begreper.

I undersøkelsen ønsket jeg bl. a å få vite noe om hvilken for-forståelse terapeuter har omkring denne "nye" gruppen av klienter som familiekontorene får stadig flere henvendelser fra. En måte å få vite noe om det på tenkte jeg kunne komme til syne gjennom språket. Jeg har stilt spørsmålet om hvordan og hva de tenker om almenbrukte ord

som fastlåste, vanskelige og konfliktfylte foreldresamarbeid-samtaler. Jeg spør også om hva de foretrekker å bruke av disse ordene og hvorfor.

Lise: "Sjelden jeg kommer på å bruke ordet fastlåst. Trenger at noen andre hjelper dem. Konfliktfylt, ja, da ser jeg mer bevegelse. Utfordrende med fastlåste eller vanskelige. Kan gå fra den ene til den andre. Blir så negativt."

Venke: "Jeg er ikke sikker på meg selv, så i morgen...men umiddelbart konflikt..Jeg begynte å skrive noe, ..jeg synes det var så utfordrende.. jeg synes det ble kalt så mye rart da jeg var ny..de erfarne sa at de var så umulige osv.. i språket ble disse demonisert. Konfliktfylte er mer nøytralt i mitt hode. Det er ikke så negativt forførende. Jeg kaller det oftest foreldresamtaler. Forhandling og samarbeid, kan være så langt fram i tid."

Per: "Litt problem å bruke ordet fastlåst, fordi det høres mer konstant ut..det svinger ofte".

Noen tok også fatt i ordet samarbeid. De mente at det var viktig at de ikke skapte for store forventninger i første fase i møte med klienter. Det kom fram at samarbeid kunne ligge langt fram i tid og at foreldresamtaler derfor var å foretrekke som et mer nøytralt ord.

Forhandlingsbegrepet ble også bragt på banen av to av informantene. Her var det også viktig å bruke dette med varsomhet. Ordet kan virke mekanisk, og for noen kan dette bidra til å forsterke et negativt klima når foreldre skal snakke om sine barn.

4.3.3 Foreldrenes samarbeidsavtale om barna

Nedenunder vil jeg redegjøre for hvordan de åpne tema kommer til uttrykk i terapirommet. Ofte sammen med de mer skjulte tema. De er uenige om noe som berører barna sin hverdag. Hva er det foreldre i hovedsak ber om hjelp til, og hva er det informantene mener er gjennomgående tema når de tar for seg samarbeidet omkring barna?

I den siste hovedkategorien har jeg gitt overskriften "Åpne tema om foreldreskapet". Tema omkring avtalen er ofte den inngangsbilletten foreldrene kommer med til familiekontoret. Mange terapier åpner med avtalen om barna og slutter når avtalen er i havn. Det kan handle om at den ene ønsker mer samvær med barna, mens den andre er uenig i det, men de ønsker av ulike grunner ikke å la rettsapparatet avgjøre det. Noen har allerede vært i retten, men krangler videre. Andre konfliktområder kan være nye kjæresten, flytting eller bytte av skole, uenighet om hvordan utgiftene skal fordeles, ulike syn på grensesetting og

oppdragelse, og uenighet om hvordan ferien skal fordeles , for å nevne noen. I denne undersøkelsen har jeg gjennom intervjuet funnet en rekke temaer som ofte går igjen hos foreldre som tar kontakt. Jeg ville vite hva terapeutene hadde av erfaring som kunne gjenspeile innholdet i foreldresamarbeids-samtalene.

Når det gjelder jobbingen med innholdet i avtalen, så inneholder den mange sider og nivåer. Det kan være mange temaer som foreldrene har behov for å gå gjennom, men det er bare noen få som skal inn i den skriftelige avtalen. Jeg ønsket å få vite noe om det er hvilke temaer terapeutene mener går igjen i samtalene.

En av informantene sier det på denne måten:

Per: "De husker forskjellig om mange ting. De berører forskjellig om det barnet trenger. Ofte er det at den ene tenker at den andre er uansvarlig ca 30%. De har mistet tilliten til hverandre og det har spredd seg til det meste. Hun prøver å få tak i han på tlf, men har tar ikke tlf for hun bare kjefter.."

En annen sier dette:

Stein: "... mye misforståelser. Tolker det den andre sier negativt. Fedre er mye på deres rett, el den som ikke har barnet boende fast hos seg. Det er forventninger om delt omsorg..Fedrene vil ikke la seg styre av mammaene. Hvis barnet ikke vil til den ene, så er det den andre som har manipulert barnet...Det er en gjenganger."

En tredje sier det slik:

Eva: "Jeg tenker at den ene vil ha en forandring på noe. Begge har også et ønske om forandring, men på forskjellig. Kan bli skikkelig mølje. ..."Det topper seg av og til når ungen skal begynne på skolen, spørsmålet om adressen. Mer komplisert med lange avstander...Levering og henting er det blitt mindre av. Ofte er det henting ved skole og barnehage. Klær og utstyr er et tema. Noen vil at det skal være likt i begge hjemmene, felles regler.., men sånn er det ikke her i verden.."

Penger er ofte et tema, mente alle terapeutene, men det var litt ulikt hvordan de forholdt seg til det. En av informantene sa at hun henviste til NAV og de reglene som var der. En annen mente at økonomi kunne brukes som maktmiddel når foreldre diskuterer samværet med antall netter og om far og mor skal ha barnet 50/50.

Mens en tredje av informantene mente at hun noen ganger ble informantens rådgiver når de var inne på økonomi.

Nye kjærester er et annet tema som alle informantene mener går igjen. Da kan mye ble reaktivisert igjen selv om det har gått lang tid etter bruddet.

Venke: "Ofte hører jeg at barna ikke blir hørt og at de ikke tør å si meningen sin til far. I det ligger ofte at nye kjærester må vekk..."

Anna: "Mye blir tolket i lys av nye kjærester. Det er en gjenganger. Utløser ofte timer på familliekontoret. Enten det den innflytelsen som den har, eller er blitt introdusert for barna..."

Eva: "Ofte handler det om den "moralske pekefinger"..du er ikke en god mor el far. Omsorgssvikt er omsorgssvikt. Folk er forskjellig utrustet når det gjelder empatiske evner. Å kunne sette seg inn i barnas situasjon-å se det fra barnets perspektiv..Konflikt med ønsker hos den andre.. Har hørt mange ganger..han/hun er blitt så stor..det kan være 4-åringen.. kommer an på foreldrenes behov- mye kommer ut i fra egne behov."

Synet på oppdragelse og grensesetting, er et annet tema som går igjen hos foreldre med felles barn. De er usikre på hvor mye poden får se på TV og spille spill, bruke PC`n og når han legger seg. Når kommunikasjonen er dårlig, blir usikkerheten også stor i forhold til hvordan barna har det hos far eller mor.

Noen av informantene trakk fram at de elektroniske verktøy var både et gode og et onde. Kommunikasjon via SMS og via mail, kan brukes og misbrukes. Der konflikten er høy, tolkes ofte det skrevne ord også i negativ retning. Det ble fremhevet at den ene klaget over at den ikke fikk den andre i tale.

Anna: "Det å ikke få tak i den andre på tlf." "Jeg får ikke den andre i tale". Kanskje er det det de trenger en periode..slik er det nå,men senere..mange fordeler med å skrive, enn å skrike i telefon..en felle er at de blir veldig formelle..det oppleves avvisende og blir provoserende."

4.4. Terapeutens egne holdninger og verdier.

Under denne hovedkategorien om terapeutens holdninger og verdier, har jeg ønsket å sette søkelyset på det terapeuten har med seg i møte med sine klienter. Det som er av terapeutens for-forståelse, kan komme til uttrykk gjennom normative utsagn, som for eksempel ulike holdninger til omsorg for barn. Jeg vil bl.a vite om hvordan terapeuten forholder seg til de følelsene som kommer fram i rommet.

4.4.1 Terapeutens eget fokus.

I innsamlingen av materiale fant jeg noen utsagn som jeg vil ta inn under terapeutens forforståelse. Slik jeg ser det, vil det ikke være mulig for noen å se seg selv uten egne verdier og holdninger. Hver enkelt kan imidlertid bevisstgjøre seg hvilke holdninger som kan komme til syne i arbeidet med å hjelpe andre mennesker. Det er ikke mulig for meg å skape et klart skille mellom informantenes egne holdninger og den fagkunnskapen de bruker bevisst i terapier. Noe av det som kom fram i intervjuene velger jeg allikevel å trekke fram som eksempler på hva jeg her legger inn i egne holdninger /verdier. Hensikten med å gjøre dette, vil være å se nærmere på utsagn som kan styre samtalene i riktig eller gal retning. Dette avhenger av en rekke tilleggsfaktorer som "timing" og kvaliteten på kontakten som vedkommende har med klientene. Terapeutene kan bruke hva de vil, bare de vet hvorfor de gjør det. En av informantene sier det på denne måten:

Lise: "Det er viktig med masse anerkjennelse og forståelse. Da kan du si hva du vil."

En annen sier det slik:

Anna: "Parforhold-bitterheten, ..å få det på bordet...er et spørsmål om når. Hvis man bringer det opp for tidlig, får du en smekk på finger`n. Må ha tillit først og timingen er veldig viktig. Det har noe med erfaring å gjøre tror jeg."

Begge disse utsagn forteller noe om at terapeuten kan bruke det han eller hun har, bare det er riktig tidspunkt og tilliten er sterk mellom terapeut og klient.

I undersøkelsen hadde jeg ikke lagt føringer spesielt på barn, men det kom opp av seg selv. Ettersom dette er en undersøkelse med fokus på foreldresamarbeid med høyt konfliktnivå, ble omsorgsvikt og barnevern nevnt ved flere anledninger. En av informantene kom stadig tilbake til at hun mente mye av motivasjonen til å hjelpe disse foreldrene handlet om forebyggende barnevern.

Eva: "Vi er gode til å melde fra til barnevernet.. bare for å ha sagt det. Dette med det følelsesmessige. De skal vite at de skal jobbe med det. Jeg forventer at de skal være foreldre, selv om de er forbanna.. Holdningen min er det.. Har ikke hørt meg selv si det før.."

Alle informantene var opptatt av at de holdt fokuset på barnet, uansett hvor høyt konfliktnivået var. Det vekslet mellom tema i samtalen, men de hadde allikevel barnet i hodet sitt.

Stein: "Bruker hode, men må roe ned...trekker fram barna, så de ser foreldrerollen og ikke bare parrollen. Jeg løfter fram ungene.. fokus vekk fra konflikten de begge har og mer over på barnet.."

Eva: "Selv om de er aldri så uvenner, så er de foreldre. ..ber de ta med bilder av barna og legge de på bordet.."

Per: "Fokuserer mye på ungene..hvordan de opplever at foreldrene krangler...om det er godt for dem.."

Barna er bakgrunnen for at foreldrene blir nødt til å ha med hverandre å gjøre. I dette utsagnet forteller informanten om at hos henne er det en klar struktur om hva de er der for.

Stein: "Jeg er blitt strengere og strengere på hva jeg ikke orker å høre på. Er ikke så tålmodig med det.."

Her forteller informanten om egne grenser og hvordan hun forholder seg bevisst til det. Bevisste holdninger, kan være nyttig å bruke i terapien. Når terapeuten ikke tolererer den samme kommunikasjonen som foreldrene ikke har kommet noen vei med på egen hånd, kan det være nyttig for endringsarbeidet å bruke seg selv.

Per: "Går ofte på forskjeller mellom menn og kvinner. Kvinner er flinkere med navigering, de er mer rundere, menn er mer firkantete. Menn markerer grenser mer firkantet." –

Jeg velger her å tolke utsagnet dithen at det har etablert seg en holdning hos terapeuten. Hvor almenyldig denne oppfatningen av menn og kvinner i befolkningen, er vanskelig å si. Sannsynligvis har denne terapeuten noen erfaringer som han vil underbygge sitt syn med. Dette er sannsynligvis ikke en holdning som han kan bruke konstruktivt i terapi.

Anna: "Jeg har ikke tro på langvarig kontakt her, holder ganske langt med 5-6 gngr. -10-12, er unyttig. Da blir jeg en del av systemet. De ordentlig fastlåste over tid- de slutter ofte selv"

Dette er et eksempel på et utsagn som kan gi føringer for hvor lenge en terapi bør holde på. Det kan være en holdning, men også et utsagn som bygger på faktiske undersøkelser. Dette utsagnet vil derfor være mulig å tolke på flere måter.

4.4.2 Muligheten for å være venner med eksen.

Det foreligger en rekke myter når det gjelder å kunne være venner med ekskjæresten etter bruddet. Jeg ønsket å få vite om terapeutene trodde det var mulig å bli venner med eksen.

Svarene viser at informantene legger litt forskjellig inn i det å være venner. Halvparten av svarene gikk i retning av de mente det gikk an å bli venner med eksen, men at det var i et beskjedent omfang. Dette er hva informantene svarte på spørsmålet:

Venke: "Beskjedent i denne typer saker.. har ikke det som mål. De fleste sier at de får drømmene sine ned på et annet plan. Paradokset er at da blir de kanskje venner. Folk har ofte ikke et avklart forhold til relasjoner.. det har de ikke referanser til.. jeg er venner med alle..naboen..læreren.. Vi regulerer avstand og nærhet forskjellig."

Stein: "Ser ut til at det går an. Noe har sluknet. Vennskap..å være foreldre i sammen..spise sammenn lettere når det ikke er nye partnere. Noen ganger sier de at de ringer til hverandre..-har egentlig ikke tenkt på det..."

Anna: "Nei,vennskap og familie, er to forskjellige ting. Venner er noe vi velger. Har vi unger er vi i familie..Det holder å ha tillit. Disse gode venner..det er tydelig at han vil komme tilbake til henne. "

Lise: "Jeg har ikke som målsetting at de skal bli venner, men veldig bra hvis de kan åpne opp for større fleksibilitet i samarbeidet, kan akseptere hverandres gode og dårlige sider...mer raushet. Noen påstår at det går an å bli venner med eksen. Vi som jobber her er

miljøskadd..kan ikke påstå noe, alt tar sin tid..Mye sorg og smerte.. Vennskap står veldig høyt i dag, f.eks Eli Rygh."

Per:"10% er venner etter et brudd, ifølge forskningen. Den korrekte forretningsmessige formen er å anbefale.

Siste sitat viser at informanten har satt seg inn i forskningen til Constance Ahrons. Jeg viser til avsnittet om "Vennskap og /eller fiendskap" i teorikapitlet.

4.4.3 Målet er nådd

I undersøkelsen ønsket jeg å få vite om terapeutene hadde noen ideer om når de mente at målet var nådd for terapien. Det var ulike oppfatninger av det spørsmålet. Det kan være mange tema på en gang og flere veier fram til at foreldrene kan sies å være tilstrekkelig fornøyd med hva de har oppnådd med å komme til familiekontoret.

Venke:"Når partene sier at de er trygge på at de skal håndtere dette dem i mellom. At begge sier at det skal de få til. De har kanskje fått noen nye tankeganger..hvis dette arbeidet skal være nyttig med to skritt fram og ett tilbake, skjær i sjøen...når de ser dette, så har de fått noen verktøy til å håndtere ting litt annerledes."

Eva:"Når de synes at de har kommet fram til noe, at de gir litt."

En annen sier det slik:

Per:"Jeg synes at målet er nådd hver gang de små mål er nådd. Har ikke store ambisjoner..Nok med noen små øyeblikk, tenker at det kan være et frø til endring..Et klart mål er og ikke gjøre ting verre..Sier det til folk..at hvis de merker at det blir verre så må vi gjøre noe med det.."

Lise:"Å få løst opp i det som i utgangspunktet var det største problemet. Når vi har fått på plass avtalen.."

Anna:"Jeg tenker at 5-6 ganger holder ganske langt. Alt er avhengig av prosessen. Hvor de er her og nå..Hvis jeg sier at det er nok..hvilken agenda skjer underveis.."

Eva:"For noen kan målet være et forsøk på å gjenoppta forholdet.. at de vil vise gode takter. Kan være uenig i hvordan avtalen skal tolkes og forståe at de vil ha en forandring i avtalen..at de vil bytte helg..eks at det er kommet nye inn i bildet..Kan høre at den andre ikke er bevegelig.."

Per:"Bedre kontakt, alle konflikter blir mindre og kontakten er mer preget av trygghet og tillit."

4.5 Det tredje feltet.

Jeg vil finne ut om terapeutene hadde noen ideer om at terapier som omhandlet foreldresamarbeid etter samlivsbruddet kunne tenkes å være forskjellig fra det å jobbe med enn fra par-terapier. I avsnittet om Det tredje feltet, har jeg en overskrift med terapeutens metode. Her har jeg kodet de underliggende tema som jeg har kalt : 1)Forskjellen fra par-terapier- 2)Mestringsopplevelse- 3)Ivaretagelse- 4)Rammer- 5)Nyttig/unyttig.

I denne kategorien har jeg funnet det nyttig å samle metodebegrepet. Jeg lurte på om terapeutene mente at det var forskjellig å jobbe med foreldresamarbeid etter samlivsbrudd og det vi ellers kaller parterapi. Jeg har funnet fram til utsagn, jeg mener kan underbygge hva informantene gjør i arbeidet for å hjelpe klientene. Begrepet "rammebetingelser" er ikke definert med informantene. Jeg har allikevel tatt dette med under "Det tredje feltet" for å se om det kan ha noen betydning i dette arbeidet. Det handler om miljø, opplæring, ledelse, å oppleve seg forstått og akseptert, noen å ventilere og debrife med, romslighet i tidsbruken og friheten i arbeidet, fysiske rammer som størrelse på rommet , muligheten til å jobbe to terapeuter m.m. Under har jeg trukket ut et par sitater som gir gjenklang når det gjelder rammene for arbeidet.

Eva:"..vi tenker ikke sånn.. det er komplisert, ja..Kanskje det er lurt å være to for eksempel..Vi kaster oss over dem...Den kan jeg ta..vi vegrer oss ikke."

Venke:"..har jobbet mye til sammen med disse sakene., men i de siste årene har jeg vært mer opptatt av kjærlighet. Bør helst ha under 50%, tar mye tid.."

4.5.1 Forskjellen fra parterapi

Det var nokså stor enighet om at det var forskjellig å jobbe med foreldresamarbeid med høyt konfliktnivå etter bruddet enn med par-terapier.

Lise:"Å,ja, veldig forskjellig! Har et helt annet fokus. Vekk fra konflikten. Løfter fram ungen. Snakker med begge hver for seg."

Venke: "Ja, og både nei! Jeg har en annerledes rolle. Er mer normativ og setter dagsorden i foreldresamtalene. Mer parallelt med krisejobben...tar mer ledelsen og styrer mer...flere hatter. Barnas advokat. Elementer av parterapi også... må forstå verden fra deres ståsted."

Eva: "De er kompliserte. Jeg tenker at her er det mye forebyggende barnevern. Innfallsvinkelen er barna...sier at de må samarbeide..ber de ta med bilder av barna og legge dem på bordet.."

Per: "Ja, absolutt forskjellig. Vekslingen mellom å jobbe med avtalen og følelsesmessig fastlåsthet. Mistet tilliten til hverandre."

Anna: "Det er det! Parterapi, da er jeg med på å rydde opp i forholdet. Foreldresamarbeid, er jeg med å avslutte et forhold. Ofte at det er en som ikke ønsker det, eller de kan være møkka lei av å være bitter. Tar så mye energi fra dem. Preger nye forhold også."

Stein: "Ja, jeg tenker mer konfliktløsning. Må være leder, roe gemyttene..trekker fram barna, så de ser mer foreldrerollen, enn parrollen"

4.5.2 Mestringsopplevelse.

Å arbeide med høyt konfliktnivå er krevende både fysisk og psykisk. I tillegg til høy kompetanse og lang erfaring, kreves det høy konsentrasjon og en god porsjon med tålmodighet. Nedenfor har jeg hentet fram utsagn som kan belyse hvordan terapeutene mener at de mestrer sitt arbeid med klientene.

Lise "Må stille spørsmålet om hva det er å hjelpe noen. Det var til hjelp sier noen. Jeg prøver å løfte fokus vekk, fra den konflikten begge har, mer over på barnet. Hvis terapeuten ikke er flink, kan det bli virkelig fastlåst"

Eva: "Kan bli maktesløs. Noe lar seg ikke løse."

Venke: "Tenker at dette skal jeg klare."

Stein: "Bør helst ikke ha for mange av disse. Tar for mye tid."

Per: "Er mer normativ enn i par-terapi, og setter dagsorden"

Lise: "Utdanningen var nyttig. Reverserte oppfatningen av hjelpsløshet."

Per: "Jeg prøver å kartlegge hva slags erfaring de har fra før. Da forstår jeg bedre hva jeg ikke bør gjøre."

Venke: "Krenkelseskonflikter er ressurs og tidkrevende. Jobber med hver enkelt."

Eva: "Jeg er opptatt av å vekte. Når de kommer med avtalen og det blir hektisk, så kan jeg styre det. Tenker aldri at det er vanskelige saker. Da får vi heller være to terapeuter."

Per: "Nøye med at ingen må miste ansikt. Timingen er viktig"

Anna: "Gir hver enkelt anerkjennelse og tillit. Da kan du si hva som helst."

Anna: "Jeg føler meg noen ganger unyttig og maktesløs..De sakene hvor de ikke kommer for å løse, men å vedlikeholde konflikten."

Eva: "Klarer å bevege dem. Får lyst til å brette opp ermene".

Stein: "Føler meg maktesløs ved rus og psykiatri."

Stein: "Hvis barna ikke vil, så er det ikke så mye å gjøre. Ender ofte opp i rettsvesenet."

4.5.3 Ivaretagelse

Informantene var opptatt av ivaretagelse, de gav inntrykk av å være opptatt at de selv ble ivaretatt. De tok ansvar for seg selv og sine reaksjoner, men de var også opptatt av at terapeuten skulle ta vare på klientene. Tillit, og det å skape trygghet, var et ord som gikk igjen i intervjuene.

Lise: "Starter med en forståelse..gir hver enkelt anerkjennelse og tillit. Da kan du si hva du vil..trenger tid..gir først rom til begge, så de skal føle seg akseptert."

Stein: "Hvis begge to er sånn at de de lar følelsene gå foran, da reiser jeg meg opp og sier: Jeg vet ikke om jeg klarer å hjelpe dere, jeg. Blitt strengere og strengere at jeg ikke orker å høre på."

Eva: "Jeg synes det er modig av dem å komme hit frivillig jeg.Jeg deler de opp hvis det ikke er mulig å komme til."

Per: "Jeg prøver å kartlegge hva slags erfaring de har..Da forstår jeg bedre hva jeg ikke bør gjøre..Jeg kjenner en slags tilfredshet når jeg har greid å etablere trygghet..tegn på et viktig neste skritt."

Venke: "Jeg er nøye med å avtale med foreldrene hva som skal skje i samtalestunden."

4.5.4 Rammer

Jeg har ikke gått spesielt inn på de rammebetingelsene, men under innhenting av informasjonen ønsket jeg å finne ut noe om hvordan de tenkte om tid. En av informantene kommenterte under intervjuet at psykologspesialist Haldor Øvereide²⁷, hadde sagt at det var viktig å ha gode rammer, når en jobber med så krevende ting. To av informantene forteller om at kontoret har lagt en struktur på antall timer og tiden. De var opptatt av å bruke tid og rom, og at de kunne snakke med en alene, når det ble nødvendig. Kreativitet, ble også nevnt som et viktig stikkord i dette arbeidet.

²⁷ Haldor Øvereide har gitt ut en rekke bøker bl.a om samtaler med barn, og om Fagetikk i psykologisk arbeid (2002). Han er tilknyttet Institutt for Familie og relasjonsutvikling.

Per: "En sjelden gang er det nok med en samtale, kommer langt ofte i samtaler. Alle par/ekser får 1 ½ time. Kontordama setter opp timen."

Eva: "Jeg har 1 ½ time hver gang. Her har vi valgt å begrense antall timer pr.sak. Hovedregel på kontoret er 5 samtaler. Hvis man er midt oppe i noe el. hvis det ikke er fnugg av endring, kan det bli flere eller færre timer."

Venke: "Erfaringen gjør at jeg skiller dem....og bruker så mye tid og rom jeg kan..."

Venke: "Kan bli maktesløs...noe lar seg ikke løse...tenker at dette skal jeg klare....det henger sammen med hvor mange og vanskelige saker jeg har."

4.5.5 Nyttig/unyttig

I denne undergruppen ønsket jeg å finne noe som kunne underbygge en videre modell/ev. metode. Flere av disse utsagnene er også blitt tolket inn i noen av de andre kategoriene.

Per: "Når en får tak i kjernen, så opphører gjerne problemet. Ofte noe annet som er vondt enn det de presenterer."

Stein: "Hvis begge to er sånn at de de lar følelsene gå foran, da reiser jeg meg opp og sier: Jeg vet ikke om jeg klarer å hjelpe dere, jeg."

Eva: "Jeg synes det er modig av dem å hit frivillig jeg. Jeg deler de opphvis det ikke er mulig å komme til. Jeg er nøye med å avtale med foreldrene hva som skal skje i samtalestunden."

Stein: "Snakker med hver enkelt"

Anna: "Viktig med masse anerkjennelse og forståelse. Da kan du si hva du vil."

Anna: "Må få tillit først. Timing er veldig viktig. Noe med erfaring å gjøre tror jeg. Gir rom for å komme med forslag. Tar ungenes perspektiv...ungenes advokat."

En av informantene kommer inn på evaluering etter samtalestunden:

Per: "I hvilken grad og hvilke kriterier for at en har gjort noe som er nyttig eller unyttig for timen, utav følelser og inn i en kognitiv modus.. obs på timingen, passer ikke med evaluering når de er inne i noe veldig emosjonelt.. Hvis jeg har sagt noe som er helt på jordet..har dere noen kommentarer til det.."

4.6 Skjulte tema

I intervjuene er avtalen om barna oftest inngangsbilletten for foreldre med høyt konfliktnivå, men for at det skal være mulig å komme videre, vil det være nødvendig at underliggende affekter får komme på bordet. Det er mye sorg og smerte. Når en er forlatt, er det ofte svik,

krenkelser og dårlig selvbilde. Det er sterke følelser inne i bildet. Når det har gått lang tid siden bruddet, er det foreldrerollen som er utgangspunktet for at de søker kontakt.

Bakgrunnen for kontakten med kontoret kan være at de ser at ungene ikke har det bra. Det kan være at skolen eller andre instanser har henvist eller bedt foreldrene ta kontakt med familiekontoret. Jeg gjengir noen sitater under som sier noe om at veien fram til å snakke om barnet på en god måte, kan være lang og kronglete. Måten terapeuten klarer å ivareta foreldrenes følelser på, kan være avgjørende.

Per: "Når jeg får dem til å vise såre følelser..sorg og følelsen av å være lite verdt. Jeg har blitt såret så mye, jeg skal aldri la deg såre meg mer, jeg skal aldri la deg såre meg mer..det gir åpning bak den.. Åpningen kommer når jeg sier noe om det.. Noen ganger er det en prosess dit, andre ganger går det i første timen. Når de får rommet til det.. Jeg er nøye med at ingen mister ansikt. Da snakker jeg med dem alene. Prøver å skape tillit. Bruker masse lure grep.. sier bl.a i alenetimen "Har du noen råd å gi meg, du kjenner han best.."

Venke: "Jeg vet ikke på hvilket nivå jeg skal gå inn. Når den ene vil ha barna mer, så er det ofte en mistenkliggjøring av motiver. I disse historiene er det ofte svik og krenkelse som er først i rekken, og gjerne langt bak i tid. Det er lag på lag her.. Det er forskjell på hva folk sier og tenker."

Anna: "I terapien tar følelser mye plass. Er dette temaer det må snakkes om,.. Når skal det snakkes om, da er timingen viktig,.. også når de deles opp for enkeltsamtale. Kan jobbe mye og mange ganger med disse."

Stein: "I foreldresamarbeid er vekslingen mellom det å jobbe i praksis med avtalen og følelsesmessig fastlåsthet."

Anna: "Mye blir tolket i lys av nye kjæresten, det er en gjenganger...utløser ofte mange timer på familiekontoret..enten det er den innflytelsen den nye har, eller at den er blitt introdusert for barna.."

Eva: "Det er mye følelser under de materialistiske uttrykkene. Hva handler dette egentlig om.. Hva er det som gjør at de ikke klarer foreldresamarbeidet.."

Per: "Det var i f.h.t å bli forlatt. Et sjokk. Når du er på lag med følelsene... da blir læringen mer langvarig og dypere."

Lise: "Handler om måten bruddet var på og krenkelser... at de ikke er ferdig med å sørge over forventninger, og sjalusi,.. savnet etter barna...og redsel for å ikke lykkes...og om hvordan de hadde det som par.."

Noen av informantene mener også at motivet for å ta kontakt med familiekontoret av og til kan være noe annet enn foreldreskapet. Det kan være økonomi, eller ønske om gjenforening. Tema er skjult og blir ikke sagt, men terapeuten merker at noe kan ligge under, og får det fram i samtalene. Her er noen eksempler fra tre av informantene:

Eva: "For noen kan målet være å gjenoppta forholdet..vise gode takter"

Anna: "Maktkamp er ofte underliggende temaer".

Anna: "Maktkamp generelt...penger kan brukes her...når det gjelder antall samværs netter og dager"

Andre av informantene igjen, mente dette var temaer som terapeuten tok tak i ganske tidlig, og fikk brakt det fram slik at de fikk snakket om det.

Stein: "Maktkamp..ikke så ofte..kanskje jeg er flink til å ta rotta på det fra begynnelsen.."

Eva: "Maktkamp generelt...synes jeg ikke er ofte...huker tak i det med en gang det kommer opp."

Alle de 6 informantene gav inntrykk av at de forstår hensikten med å gi rom for foreldrenes smerte og vonde følelser.

Et av spørsmålene mine omhandlet diagnoser, som personlighetsforstyrrelser, rusmisbruk, vold, psykiske og fysiske lidelser. Av og til kan dette være opplyst ved henvendelse, oftes ved henvisninger fra andre i hjelpeapparatet. Andre ganger forblir dette tause temaer, som kan ligge der som en "verkebyll". Etersom jeg vet at det ikke ligger i metodene eller i holdningene til de som jobber ved familiekontor, å sette diagnoser, så ville jeg allikevel vite hvordan de tenkte når de stod overfor klienter med slike problemer.

Per: "Når det gjelder personlighetsforstyrrelser er endringspotensiale lik null... handler om å få den andre til å forholde seg til det...sender gjerne stygge meldinger og lusker rundt i busker."

Per: "Sykdom /rus og psykiatri, er greit når begge er klar over det...regulerer gjerne seg selv over tid."

Stein: " Noen ganger...prøver å få folk til å ta ansvaret for sine egne følelser."

Anna: "Personlighetsforstyrrelse...ofte i de fastlåste..den andre har ikke mulighet til å gi...vanskelig med faste avtaler..klarer ikke..skaper trøbbel..Kan bli helt fastlåst."

Anna: "Sykdom/psykiatri og rus..ikke mulighet å ivareta..periodevis fungerer det greit, men alle er redd for nye situasjoner."

Venke: "Folk forholder seg ulikt til diagnosen sin. Den som har sluttet å drikke i går..forstår kanskje ikke.."

Venke: "Når det gjelder vold og rus.....tilliten kommer ikke automatisk..det må du gjøre deg fortjent til..-og orker de ikke å vente på det..Ofte destruktive samspill...forsterker angsten."

Lise: "Personlighetsforstyrrelser vanskeligjør. Kan kjenne på håpløsheten..Er varsom med å sette diagnose. Forvirringen kan imidlertid smitte over på terapeuten...-hva handler dette om.-og hvordan skal du bruke det i foreldresamarbeidet."

Lise: "Sykdom/psykiatri/rus.., kan være omsorgssvikt".

Eva: "Personlighetsforstyrrelse..noen ganger. Synes det er vanskelig...det blir..også for den som er forstyrret..Tenker at bruddet er begripelig..ofte ikke logikk...skrekk og gru..Sykdom og psykiatri..at det ikke går over..er ikke i posisjon til å jobbe med det. Fått trening i å tenke det, men setter ikke diagnoser..ødelegger gjerne for samarbeid og ungene."

4.6.1 Bruddhistorien og sviket.

Foreldre som kommer i kontakt med familiekontoret etter et samlivsbrudd og har ofte mange ubesvarte spørsmål fra den tiden bruddet skjedde. De har gjerne to svært ulike versjoner av hva som skjedde. Det kan være utroskap eller det kan være mistanke om det. Dersom disse spørsmålene har blitt sittende fast, kan det skape stor splittelse og konflikter i mange år. For å underbygge funnene i undersøkelsen har jeg plukket ut noen sitater:

Per: "Det handler ofte om bruddet eller historien. Bruddet skjedde som et veldig svik,..det var en 3.person eller annet."

Lise: "Handler om måten bruddet var på og krenkelser...at de ikke er ferdig med å sørge over forventninger og sjalusi."

Stein: "Kan ha noe med hvordan bruddet ble...nye kjæresten."

Anna: "Handler om hvordan bruddhistorien er..I første omgang for eksempel utroskap..- lettere å bli fastlåst da..den ene er såret... går på den grunnleggende tilliten.."

Per: "Et år er ikke lenge, sorgen tar minst et el. to år, før jeg tenker at det er noe galt. Henger sammen med måten bruddet skjedde på. Forlatte kommer dårlig ut."

4.6.2 Vekslingen mellom samarbeidsavtalen og følelser.

Jeg ville vite om hva informantene hadde å si om vekslingen mellom samarbeidsavtalen og de sterke affektene.

Per: "Foreldresamarbeid er vekslingen mellom å jobbe med avtalen i praksis og følelsesmessig fastlåsthet."

Stein: "Trekker frem barna, så de ser mer foreldrerollen og ikke bare parrollen. "Hvis du er på sjøen,- så må du holde ekstra godt i rattet",..balansere veldig."

Lise: "F.eks hvis den ene gifter seg igjen og får nye barn. Det kan være mine, dine og våre barn..ungene føler sjalusi. Får ikke eget rom..ser ikke ungene. Pappa er ikke der for ungene.."

5. Drøfting

I dette kapitlet vil jeg drøfte de funn jeg har gjort i undersøkelsen. Jeg har tatt for meg de fire hovedkategoriene og de temaene som ligger under der, for å så gi det nye overskrifter som samsvarer med mine funn. Det første avsnittet kaller jeg **språkets makt**. Dette inkluderer de åpne tema. Videre drøfter jeg **terapeutens for-forståelse** som inkluderer terapeutens holdninger. I den tredje delen viser jeg hvordan funnene har resultert i **terapeutens metode**. Dette er hva jeg kaller det "tredje feltet" på familiekontoret. Til slutt diskuterer jeg de funn jeg har gjort der det handler om vekslingen mellom de **skjulte og åpne tema i samtaler med parene**.

5.1 Språkets makt.

Da jeg spurte dem om de ladete adjektivene, ble informantene fort engasjert. De gav inntrykk av å ha klare meninger om hvordan ord kan åpne eller lukke for hvordan vi tenker at vi kan komme videre. Jeg ser allikevel av svarene at det er noen paradokser som går igjen. Jeg velger å tolke det dit hen, at dette er almen brukte ord og begreper som går om hverandre i vår dagligtale.

De fleste mente at ordene fastlåst, vanskelig og konfliktfylt, var negativt forførende, og at det var viktig å finne ord som gav åpninger. Hvor innarbeidet dette er hos terapeutene er en annen sak. Flere brukte ikke ordene konsekvent eller nyansert selv, når de begynte å snakke om disse parene. En sa at hun gruet seg, når hun hørte ordet konfliktfylt. "Eva" mente at hun ikke likte å bruke ordet fastlåst, fordi det gav assosiasjoner til at det ikke er mulig å komme noen vei. Hun sier allikevel et annet sted, at hun ikke synes noe om fastlåst eller konfliktfylt, men at det ikke gjør noe med henne. Hun tenker at det handler om uferdighet. Dette kan høres litt paradoksalt, men det kan være at hun har erfaring med at når hun hører ordet fastlåst, så kan det skje noe allikevel. Ordet "fastlåst", er et alment brukt ord i familierapi sammenheng.²⁸ Det kan være at de to som sa at de vil brette opp armene og jobbe, tenker at

²⁸ Ordet fastlåst, er blitt brukt i sammenhenger der det snakkes om et fastlåst familie system. Jeg finner ordet brukt flere ganger bl.a i boka til Tom Andersen, Reflekterende prosesser (1994) og i Hartveit, H. og Jensen P., Familien-pluss en (2004)

dette fastlåste systemet skal de klare å endre. Ordet vanskelig, var et annet ord, som ble oppfattet negativt.

"Venke", fortalte om en episode der klienten reagert spontant negativt på ordet forhandling. Det berørte noen verdier om barna. En annen sa at hun ikke alltid likte å bruke ord som samarbeid. Det var fordi hun tenkte at samarbeid kunne ligge langt fram, og ikke alltid var egnet. Derimot synes hun det var bedre å kalle det for foreldresamtaler. Noen ord kan oppleves negativt ladet for enkelte, men ikke hos andre, og vi legger ulik styrke og innhold i dem. Jeg velger å tro at sekundærgvinsten av disse intervjuene, fikk terapeutene til å reflektere over ordene og bruken av dem.

I undersøkelsen kom det fram at de "parene" som terapeutene møter, husker forskjellig om mange ting. De har mistet tilliten til hverandre, noe som har spredd seg til det meste. En annen informant sier at det er mye misforståelser og at de tolker det den andre sier på en negativ måte. Informantene har vist at de har kunnskap om hvilke psykologiske hindringer som kan ligge bak den vanskelige kommunikasjonen. De prøver å komme bakom sinne og frustrasjon hos foreldrene. Stikkordene som går igjen er at terapeutene er opptatt av å skape tillit og etablere trygghet, før de kan jobbe med de vonde følelsene. "Venke" sier det på denne måten: *"Når de beveger seg i en mer avslappet atmosfære, og så må jeg ikke gå for fort fram."*

Vi vet at den som blir forlatt ofte opplever å komme i en kaotisk og akutt situasjon, mens den som forlater er mer forberedt og kan ha tenkt på samlivsbruddet lenge. Denne parten sliter muligens med skyldfølelse, og reagerer med å forsvare seg eller angripe. Krisens fire faser²⁹, er slik jeg ser det et godt redskap å ta med seg i vurderingen om en kan sitte fast i reaksjonsfasen.

Når de kommer til familiekontoret kan kommunikasjonen ha låst seg og de klarer ikke å snakke sammen, uten at de begynner å krangle. Ofte kan de blitt oppfordret av andre, som f.eks advokater til ikke å snakke sammen, men å forholde seg til hverandre skriftlig. To av informantene var inne på nåtidens krangleobjekter. Mange bruker elektroniske kommunikasjonsmidler som sms og e-mail. Det kan være til nytte, men det kan også

²⁹ Se s. 30 om Johan Cullberg's fire faser.

forsterke problemene for noen. Det er ikke uvanlig at den ene klager på at den ikke får tak i den andre. En felle, er at denne kommunikasjonsformen, blir for formell. En skriftlig liten beskjed, kan tolkes til noe helt annet enn det den var ment som. På mange måter kan vi si at disse hjelpemidlene, ikke strekker til overfor foreldre som tolker det meste negativt. Slik jeg ser det, mangler vi tegn, som kan si noe om det analoge språket for denne målgruppen. Når de gir hverandre nødvendige beskjeder som berører foreldreskapet og barna, er det ikke vanlig at foreldrene sender et smil eller en hyggelig hilsen, på samme måte som de kan gjøre til kjærester, venner og kjente. Partene har samlet opp meldingene når de kommer på familiekontoret. Der får de høre den andres versjon, og mange misforståelser blir oppklart.

5.2 Terapeutens for-forståelse.

I undersøkelsen stilte alle velvillig opp. Informantene hadde ikke kontroll over intervjuet etter vi var ferdig, og det kan tenkes at informant føler at han el. hun gir noe av seg selv, og på en måte avslører noe personlig eller "hemmelig". Underveis i intervjuene synes jeg å kunne spore noe usikkerhet på "om det var riktig det de gjorde og sa". Vi jobber med de samme tingene til daglig, men kjenner ikke hverandre sine arbeidsformer eller metoder.

Flere av disse utsagnene kunne også vært samlet under terapeutenes egne *holdninger*³⁰ og verdier. Slik jeg ser det, vil det ikke alltid være mulig å skille mellom fagkunnskap, erfaring og egne holdninger/verdier (se fotnote om def. av begrepet holdning). Jeg velger å se holdninger som en del av for-forståelsen. Av og til var jeg i tvil om informantene snakket om klientene eller om seg selv. Enkelte kuttet ut personlige pronomen mens de reflekterte over svaret.

Det var noen utsagn som kan være verdt å se nærmere på. En sier det slik:

"Foreldresamarbeid er å avslutte et forhold." Dette utsagnet oppfatter jeg si normativt som kan bidra til å generalisere de som kommer for å få hjelp. Dersom informanten hadde fått anledning til å utdype det nærmere, ville det kanskje gitt en annen mening. Sett i denne sammenheng, kan det på den ene siden forstås sammenlignet med ekspert som kan trenge

³⁰ Holdning: "Sosialpsykologiens betegnelse for vedvarende beredskap til å reagere positivt el negativt overfor spesielle objekter, ideer og verdier. Holdninger kommer til uttrykk gjennom oppfatninger og meningsyttringer, som følelsesmessige reaksjoner og i handlinger. Det kan være basert på kunnskap eller være ervervet gjennom erfaringer, men er ofte overlatt ureflektert fra foreldre, venner og andre grupper man har valgt å identifisere seg med. Teigen, K.H. (2009): Store Norske Leksikon

hjelp til løsrivelsen, Djeg har beskrevet det i teorikapitlet med Bowlby, Johnsen og Gran. Vi som jobber på familiekontor, vet at noen også har en agenda om å bli et par igjen.

En annen uttrykte dette: *"Fedre er mye på deres rett."* Det kan være at vedkommende har sett og hørt dette en rekke ganger, slik at denne normen har festet seg. Anne er inne på noe av det samme: *"Spesielt menn, en del kvinner og..kommer for å kjeft og å angripe"*.

Per sier det på denne måten: *"Går ofte på forskjeller mellom menn og kvinner. Kvinner er flinkere til å navigere, de er mer rundere, menn er mer firkantete. Menn markerer grenser mer firkantet."*

Disse holdningene kan være fordommer som generaliserer, men det kan også si oss noe om realitetene og forståelsen for den smerten og sorgen som mange føler. Terapeutene har kunnskap om kriseforståelse og faser i en separasjonsprosess, og kan på den måten forholde seg til graden av sinne og frustrasjon som måtte komme fram.

Stein uttrykker seg på denne måten: *"..Ingen spesiell metode, styrer mer...regulerer mer følelser...orke ikke å høre hyl og skrik..det er slitsomt med all kranglingen og misforståelser."*

Jeg vil tro at disse holdningene er nokså almengyldige. Flere av informantene var inne på dette med regulering av følelser. Det kan være en måte å beskytte seg selv og klientene. På den annen side, kan det bidra i visse situasjoner til å hindre et utløp for følelser. Kanskje er det nettopp det de trenger, i trygge omgivelser.

Mange av de utsagnene som bl.a vedrørte barn, handlet om å inneha en kunnskap, men vil samtidig kunne sies å være en holdning til hvordan de forholder seg. Eva sier det slik: *"Jeg forventer at de kan være foreldre, selv om de er forbanna...Holdningen min er det..Ikke hørt meg si det før"*. Eva reflekterer over det hun selv sier, i samme øyeblikk. Noen ganger kan det være nødvendig og riktig å si ifra til foreldre at det er noen barn som lider her. Betydningen av hvordan det vil bli tatt imot, og begrunnelsen for må være gjennomtenkt. På denne måten kan terapeutene bidra til å ivareta barnet med sin kunnskap om barn og deres behov. En av informantene mente at hun drev mye forebyggende barnevern.

Det kunne handle om hva som er bra eller ikke bra omsorg for barn, og om holdningen kunne vise seg i om hvor vidt terapeuten mente at dette var noe hun måtte overlate til barnevernet. Jeg ser det slik at det noen ganger vil være å tolke informantene langt, dersom jeg skulle ta den informasjonen jeg har fått og definere det til å være deres egne

Under arbeidet med utformingen av prosjektet, tenkte jeg at det kunne være interessant å få vite noe om terapeutene hadde noen meninger om når målet var nådd. Det var stor variasjon i hva informantene tenkte om dette. Felles er det at alle var at de mente det ville avhenge av prosessen. En mente at målet var nådd hver gang de små mål var nådd og at små øyeblikkene kan så et frø endring. En annen mente at at det var når de hadde fått løst opp det som i utgangspunktet var det største problemet, og hadde fått på plass avtalen om barna. En tredje så det slik at et mål var nådd, når partene uttrykte at de var trygge på at de kunne håndtere dette selv og at de skulle få det til. Jeg ser at det kan være vanskelig å vurdere når målet er nådd. Det finnes mange delmål og det kan gå to skritt frem og ett tilbake, eller omvendt. Dette er noe av dynamikken i disse sakene. Det kan gå bra en stund, men så etter et halvt år kan de være tilbake med et annet problem. Eksempel på det kan være nye kjæresten, eller at de trenger hjelp for å komme fram til hvordan de skal håndtere konfirmasjonen til et av barna. Det finnes ingen fasit på når klientene mener at de har fått den hjelpen som de hadde forventet eller håpet. En åpen evaluering kan avdekke noe, men dette er "par" som kan svinge fra den ene siden av pendelen til den andre. I teoriavsnittet tok jeg for meg undersøkelsen til Constance Arohns kategoriene til Kari Moxnes som fant at ekspaner kan veksle fra en gruppe til en annen, f.eks fra "sure samhandlere" til "kåte kampkåte krigere", eller omvendt etter noen år.

5.3 Terapeutens metode.

Effekten av intervjuene er at de blir bevisstgjort at det å jobbe med ekspaner har sin egen metodikk. Det terapeutiske arbeidet som informantene gjør, er i tråd med hva de ser og har sett, som har vært nyttig for klientene. Jeg mener allikevel å kunne spore at det var noe ulikt syn på hvordan og hvor lenge det skulle jobbes med den emosjonelle siden av konflikten. Det er flere måter og stor variasjon i hvordan vi kan forstå følelsene som ligger under. Alle terapeutene trakk fram viktigheten av å inneha kunnskap om menneskers følelser og reaksjoner. Psykologiske prosesser som individuering og løsrivning er en del av det. Kriseteori og kunnskap om barns utvikling og behov, er eksempler på andre ting. Denne kompetansen ligger som et bakteppe i alle terapier. Viktige grunnverdier for terapeutene som ble intervjuet, var det å vise forståelse, skape trygghet og tillit.

Av andre faktorer som spiller inn når man skal forstå menneskers reaksjoner og adferd, kan være opplevelsen av samfunnsmessige, og religiøse verdier. Ingen av terapeutene hadde fokus på dette. Vi vet at såkalte ytre verdier, kan bidra til å forsterke følelsen av skam og tap av ære ved samlivsbrudd. Endring av roller i familien, er av de ting som mange strever med. Denne rolleforvirringen mener jeg kan sammenfattes i en setning. Mor er mor og far er far, men de er ikke ekte par, og hva er de da? Jeg spurte informantene om de mente det var noen forskjell det jeg kaller "det første feltet"³¹ og det jeg kaller "det tredje feltet". Fem bekreftet at det var det og en sa: "både ja og nei". Nei, fordi det også var en del likheter. Jeg sammenfatter det på denne måten: Paret kommer oftere med et konkret problem, som kan ha festet seg, og som de trenger hjelp til for å komme videre med. I terapitimen setter terapeuten i gang prosesser som paret jobber videre med hjemme. I parterapi jobbes det med tilknytningen og nærhet. Det er den store forskjellen, mente en av informantene. Når det gjelder ekspar, så har partene ikke en felles arena, og de trenger ofte hjelp med frakoblingen, eller løsrivningen. Jobbingen med problemet, eller problemene, må i stor grad gjøres sammen med terapeuten i timene. I tillegg, har eksparene ofte en annen mer diffus problemstilling. Felles kan være at begge har noen problemer som i utgangspunktet hører hjemme noe tilbake i tid, men som de ikke klarer å komme videre med uten å få hjelp av en terapeut. Det kan i begge tilfeller handle om tillitsbrudd. Paret som bor sammen, samarbeider om å jobbe med bearbeidingen av sviket, har de større mulighet for å gjenoprette tilliten. Før balansen i parforholdet kan gjenoprettes, krever ofte den som er blitt sveket at den andre "må sone". Den skal ha det vondt en stund, slik den andre har hatt det. Dette gjelder ved gjenoprettelse av paret og tilknytningen.

Flere av informantene var opptatt av å hjelpe partene til å akseptere situasjonen, slik at prosessen med frakoblingen kom i gang. Når en av partene i et parforhold skal separeres fra en man har knyttet bånd til, kan reaksjonen og opplevelsen ligne på den som unge mennesker har, når de flytter hjemmefra. I lys av teorikapitlet, hvor Haley (1975, 1982), Bowlby (1988)(Johnsen(2008) og Gran(2007) tar for seg variasjoner i måten å se på tilknytning og løsrivning, finner jeg dette interessant.

³¹ Se innledning s.13

Hvordan kan jeg så bringe denne teorien inn i et parforhold som allerede er blitt til et eksspar? Alle informantene har fanget opp at det er sterke følelser i sving. En sier det på denne måten: "hadde det ikke vært for det, så hadde det vært enkelt". En av de andre sier noe om at bare hun finner veien inn, så kan hun hjelpe dem med EFT.

Ordet krise, har mange ansikter, og har gjennom tidene vært tatt i bruk i flere ulike sammenheng. Samfunnsendringer har bl.a blitt uttrykt som krise eller ikke krise. Finansverdenen snakker om kriseforståelse i forhold til økonomi. I denne sammenheng er det dype personlige opplevelser i livet, som f.eks tapet av et betydningsfylt menneske. Sorg er en tilstand av opplevd tap. Akkurat som depresjon, har sorg mange alvorlighetsgrader (Cullberg, 1977). Det kan handle om ufrivillig tap og forandring med en ubehagelig nyorientering til en opplevd overveldende håpløshet og mangel på mening med livet og livslyst. Informantene har vist gjennom intervjuet hvordan lang erfaring og høy kompetanse kommer til nytte, når mennesker uttrykker fortvilelse, sorg og sinne. Når jeg ser dette i lys av Cullberg's 4 faser, kan man tenke seg at noen av klintene kan sitte fast i f.eks reaksjonsfasen. Det handler om hvilke briller vi ser med. Dersom terapeuten tenker at dette er en del av sorgarbeidet i forbindelse med samlivsbruddet, kan komme til å ta tid å jobbe med dette.

Jeg sammenfatter informantene dit hen at de ser seg selv som innehavere av kunnskap om relasjoner, samhandling og barn, som går utover det folk flest har, som oppsøker hjelp på familiekontoret. Om terapeutene som jobber med "Det tredje feltet" må en kunne si at de i hovedsak innehar en annen posisjon enn når de arbeider med par og familie-terapier. Viktigheten av å være ekspert på kunnskap og å ta ledelsesrollen i terapien, står på mange måter sterkere. Disse funn samsvarer bl.a med strategisk terapi. Jeg trekker her fram noe fra Jay Haley for å belyse dette nærmere.

Jeg ser det slik at Haley utøver noe mer enn en autoritet. Hans autoritet består i å skape trygghet ved at han styrer relasjonen og balanserer samtalene slik at han får tillit. Han "tjuner" seg inn på klientenes arena. Han er både resissør og medspiller. Dette samsvarer med det informantene svarte i intervjuet. Mye av det han beskriver, har terapeutene som ble intervjuet funnet at er nyttig å bruke overfor foreldre med høyt konfliktnivå. De arbeider ved familiekontor, hvor det ikke finnes hvite frakker og låste dører. Allikevel er det naivt å

tro at folk ikke har forventninger om at de kommer til en autoritet. Om ikke annet forventer de i alle fall å møte en ekspertise, som kan mer enn de selv om det de kommer for å få hjelp til. Venke sier det slik *...jeg er mer normativ og setter dagsorden i foreldresamtalene. Mer parallellt med krisejobbing, men det er elementer av parterapi også..tar mer ledelsen, eller styringen"*

En av informantene sier imidlertid at hun mener at det ikke bør være alt for mange terapi timer, holder med 5-6. Hvis ikke blir hun en del av systemet. Dersom jeg skulle se dette i lys av Minuchin og Haley, så ville nok de ment, at det var et poeng nettopp å være en del av systemet.

Det jeg imidlertid ikke vet så mye om, er om hvorvidt disse erfarne terapeutene, benytter seg av de samme teknikkene i andre terapier, som f.eks par-konflikter og terapier som har med barn å gjøre.

Det må jeg ta høyde for her, men synes allikevel at det er et interessant funn at så mange sa at de så behovet av å ta ledelsen i samtalene. Mine spekulasjoner går i retning av om terapeuter som jobber ved familiekontor kanskje er blitt mindre kritiske til ekspertrollen nå, enn for 10-15 år siden. Det blir imidlertid bare antagelser med en vag begrunnelse om at synet på system-perspektivet og teorien, er utvidet til at det er blitt mer godtatt å trekke inn flere retninger. Jeg vil begrense meg til disse synspunktene og overlater til andre å forske mer på det tema.

Når det gjelder terapeutenes rammer for å utøve sitt arbeid, var det noen som hadde begrensninger i antallet timer på hver sak. På de samme kontorene var det kontorpersonele som satt opp timeavalene for terapeutene. Jeg velger å tolke disse strukturene som begrensninger i terapeutens frihet i arbeidet. Sånn jeg ser det, er ikke det videre hensiktsmessig i denne typer saker. Arbeid med "det tredje feltet" krever en stor grad av frihet og fleksibilitet i f.h.t tid og arbeidssituasjonen. Det er krevende arbeid og terapeutene var opptatt av at de måtte begrense antallet saker med høyt konfliktnivå. Det kan også se ut til at når terapeuten blir en del av systemet, noe jeg mener kan være nødvendig for at terapien skal bli vellykket, så er det så energikrevende at det er viktig å sette av god tid. Det gjelder både for terapien sin del, og for terapeuten som gis anledning til å hente seg inn igjen.

Gode rammer er en forutsetning for at flest mulig får best mulig hjelp. Dersom terapeutene er slitne og utmattet, så er det naturlig at kreativiteten synker og at konsentrasjon og sensitiviten endrer seg. På spørsmålet til informantene om hvorvidt de kunne føle seg maktesløs og unyttig, beskrev bl.a Lise det med at det hang sammen med hvor mange vanskelige saker hun hadde. Det handlet om tanker som kom om hvorvidt hun følte seg maktesløs og at det ikke lot seg løse, mot at tanken som kom om at dette skulle hun klare. For stort arbeidspress, ikke i toppform, føler at ikke han el. hun ikke har verktøyene som skal til, er alle faktorer som kan virke inn på terapisisuasjonen.

I selve terapiarbeidet kan tid være en faktor som kan brukes konstruktivt hvis terapeuten har overskudd til å holde på lenge nok. Slik jeg ser det, vil bruk av tid, avhenge av hvor man er i prosessen. Noen ganger kan tid brukes for å få partene over i et annet spor. Det kan bl.a gjelde hvis partene holder det gående med kranglingen, så de glemmer barnet. Tid kan brukes aktivt hvis foreldrene må bli enige om noe, før de går ut døren. Av og til må de få på plass avtalen om jul og ferie. Da kan nettopp friheten til å bruke lang tid, være nøkkelen for å få dette til.

Andre hindringer i arbeidet med foreldresamarbeidet, kan være rusmisbruk, eller annen diffus psykiatri som f.eks personlighetsforstyrrelser. Det vil si at det ikke kommer fram noen erkjent diagnose som har oppfølging fra lege eller fra psykiatrien. Om hvorvidt familiekontoret skal eller kan jobbe med dette, kan fort bli et spørsmål om individualbehandling er noe vi skal jobbe med på familiekontor av hensyn til rammene for familiekontor virksomheten. Kanskje må en av partene få hjelp til å komme i kontakt med andre i hjelpeapparatet. Det vil kunne ta lang tid, og vil vanskeliggjøre arbeidet med det konfliktfylte foreldresamarbeidet.

I intervjuene, var det et utsagn som jeg festet meg med: "Omsorgssvikt er omsorgssvikt". En annen av informantene var nøye med å understreke at vedkommende passet på å si at det kunne være nødvendig å vifte med barnevernet. Det er bra at det ligger foran i bevissheten hos terapeuten, men det sier lite om hva terapeutene gjør da. Det er flere muligheter. Terapeuten kan velge å sende en bekymringsmelding til barnevernet, eller han/ hun kan la være. Det tar tid og skrive en bekymringsmelding og det krever konsentrasjon på en annen måte enn det vi kan være vant med. Muligheten er tilstede for at terapeuten prøver å få

fram flere detaljer ved å be vedkommende komme tilbake til neste samtale om kort tid, eller han/hun ber vedkommende selv ta kontakt med advokat eller med barnevernet.

Slik jeg ser det, er det viktig at terapeutene avgrensner hva de skal gjøre og ikke gjøre, i arbeidet med foreldresamarbeidet. Terapeutene kan forebygge eller forhindre at overgrep skjer ved at de har kontakt med foreldrene, men det er noen ganger terapeuten må innse sin begrensning. Det er en realitet at barn blir utsatt for omsorgssvikt og overgrep som ligger utenfor familierapeutens kontroll. Når slike ting kommer opp, kan det være vanskelig å vite hvor alvorlig det er. I og med at det er to som fremsetter sine versjoner, vil anklager og hevnaksjoner kunne tåkelegge terapeutens fokus. Terapeuten prøver så godt den kan å ivareta begge foreldrene, og vil gjerne at de skal komme tilbake. Når f.eks mor er bekymret for om barnet får den omsorgen den vil ha, kan det være at far synes mor er overdrevet engstelig. Det finnes eksempler på mange mødre som har vært på familiekontoret og som mener at far forventer for mye av barnet, spes. i forhold til barnets alder og utvikling. Fedre derimot kan mene at mor "syr puter under armene på barnet". Det kan også være at de bekymrer seg for at mors eller fars nye samboer, er skadelig for barnet. Det er ikke alltid like lett å vite om dette er en del av spillet. Motivene kan være mange, som f.eks et forsøk på å få kontroll over relasjonen, eller ønske om å få barnet mer hos seg, økonomi, eller rett og slett en "takk for sist"aksjon. Noen ganger kan det være nødvendig å velge side av hensyn til barnet. Det kan bli et skjønn fra terapeutens side om når det ikke er tilstrekkelig å fortsette med samtaler på familiekontoret, og om barnevernet bør kobles inn. I enkelte situasjoner er det viktig at andre instanser blir koblet inn. Tidene har forandret seg. Barneloven har blitt endret en rekke ganger de siste årene. Det legges klare føringer mot at barnet skal fortsette å ha to foreldre, selv om de ikke bor under samme tak. Spørsmålet er om hvor realistisk det er for alle og enhver. Dersom det blir nødvendig kan terapeuten oppfordre foreldrene om å ta kontakt med advokat, ev. for å fremme saken for retten. Når det gjelder overgrep finnes det retningslinjer for det i "Veileder Q-1121B, juli 2006". Derimot er det mer en vurderingssak hos terapeutene om hvorvidt det skal sendes en bekymringsmelding til barnevernet når den ene forelderen snakker om den andre forelderen som dårlig omsorgsperson. Det kan ligge i grenseland, eller helheten kan være bedre enn delene. Mor og far har ofte ulike standarder på hva de mener er godt nok. Om de mener at barnet ikke blir passet godt nok på eller ikke, om det har riktig med klær på, om barnet blir ivaretatt

emosjonelt, og får den maten som det skal ha. Statistikk fra familiekontorene i landet, viser imidlertid at det blir oversendt svært få bekymringsmeldinger til barnevernet, i forhold til hva barn blir utsatt for.

5.4 Skjulte og åpne tema i samtaler med parene

Når klientene selv tar kontakt ved et familiekontor, så trenger de ikke å oppgi mer enn et par stikkord om hva bestillingen gjelder. Det kan derfor være vanskelig å vite på forhånd hvilke problemstillinger som terapeuten kan komme til å møte. Noen ganger gir et stikkord en antagelse om konfliktnivået. De aller fleste foreldre som tar kontakt med familiekontoret etter samlivsbrudd, gjør det på grunn av barna. Det kan være en som ønsker mer samvær, eller det kan være et ønske om å bli enig om hvor barna skal være i julen, ferier, eller det kan handle om konfirmasjonen. Samværsavtalen om barn, er i hovedsak en praktisk avtale om hvor barnet skal bo, hvordan foreldreansvaret er fordelt og hvordan samværet skal være fordelt på foreldrene på hverdager og ferier. Noen kommer til familiekontoret, fordi de ønsker en praktisk hjelp til å lage samarbeidsavtalen om barna.

Andre igjen kommer fordi de ikke klarer å snakke sammen. Det er den sistnevnte gruppen, jeg fokuserer på i denne undersøkelsen. Terapeutene har hentet fram svar der de har forstått at "paret" kan sitte fast i bruddhistorien. De snakker om at noe er uferdig og at parforholdet ikke er avklart. Slik jeg ser det, er kanskje dette den største forskjellen mellom det å jobbe med par som lever sammen og eksparene, dvs. de som ikke bor sammen, men som fortsatt har en rolle som foreldre i sammen. En av informantene mente at den som var blitt forlatt, ofte mente seg berettiget til å ha barna mer enn den andre forelderen. Dette kan være underliggende motiver. Andre ting som kan virke inn, er økonomien. Foreldrene kjemper en kamp om barna, ved bl.a å snakke ufordelaktig om den andre. Disse underliggende motivene, kan komme til syne etter en eller flere samtaler. Min egen erfaring fra familiekontoret, sier meg at de underliggende tema kan være skambelagt, eller de kan aktivisere krangelen når de kommer til overflaten. Det kan bl.a gjelde samtalen om økonomi, eller om ny kjæreste. Undersøkelsen forteller meg at terapeutene håndterer dette på ulikt vis. En av informantene, bad partene gå på NAV, da det der var faste regler for hvordan økonomien skal fordeles. Det ville hun ikke legge seg borti. Slik jeg ser det er det viktig at

foreldrene får den informasjonen de trenger. Regler er ikke tilpasset for alle, og de kan føles urettferdig. Denne følelsen kan gå ut over den andre forelderen og barna. Det knytter seg utgifter til barn, og myndighetene har laget noen fordelingsnøkler mellom foreldre etter samlivsbruddet . Samvær, bosted og innkjøp til barna, er det er skapt forventninger om at de sammen skal klare å løse. Det passer dårlig for ekspar som ikke har tillit til hverandre.

Det er imidlertid noen hindringer som gjør at ikke finner mulighet til å få til en god kommunikasjon. Det er bl.a der det forekommer vold, samt i visse situasjoner med rus og psykiatri. Uansett så er det avgjørende om begge er villig til å åpne opp for å bearbeide det som er vondt. Dette må sies å være den store utfordringen som møter terapeuten.

6.AVSLUTNING

6.1 Oppsummering.

Jeg har i denne undersøkelsen gjort noen funn hos de erfarne terapeutene, som kan bidra til videre fagutvikling på området med konfliktfylt foreldresamarbeid etter samlivsbrudd. Jeg ønsket å finne ut av hva terapeutene tenkte og gjorde i arbeidet med disse eksparene. Dette er et unikt grenseland, denne spenningen mellom avtale for felles barn og følelsene mellom de voksne som ikke lenger er et par, men fortsatt foreldre. Det krever en egen metodologi som utfordrer terapeutenes tradisjonelle roller og metoder. I denne undersøkelsen mener jeg å ha funnet viktige bidrag til fagutviklingen.

Haley har vært opptatt at man når ungdom flytter hjemmefra, må det foregå i verdige former hvis de skal komme helskinnet derfra. På mange måter er det mulig å se det også i sammenheng med når voksne skal løsrives fra partneren og skal ut i verden på egenhånd igjen. Informantene har fortalt at de jobber med vekslingen mellom avtalen om barna, og de voksnes følelser. Det er et stort behov for hjelp og ressursene er knappe. Undersøkelsen viser at det kan nytte og bedre kommunikasjonen mellom foreldre som har et høyt konfliktnivå.

Jeg håpet å finne noen likhetstrekk angående innholdet i terapiene. Jeg fant mange tema. Noen var åpne og noen skjulte. Alle terapeutene var åpne for at det kunne være underliggende temaer som ofte ikke kom fram før etter noen samtaler. Det er "lag på lag", som en sa det. Utad vil de fleste fremstå som mer vellykkede og mestrende enn det vi ofte er. Derfor kan det skjule seg dype avgrunner under overflaten, sier Frode Thuen. Noe av problemene ved bearbeiding og helings prosessen er kanskje å finne her.

6.2 Fremtidige perspektiver.

I boka "Familien- pluss en", fant jeg dette utsagnet: "Det er påfallende hvor lite forskning vi kan vise til innenfor familierapifeltet i Norge. Videre heter det: "De delene som tar sikte på å utvikle terapeutens egen kliniske praksis som terapeut, er nesten helt fraværende i Norge"(Hårtveit, Jensen 2004).

Mitt ønske med denne undersøkelsen kan gi et bidrag til fagutviklingen av det jeg kaller "det tredje feltet". Det er flere problemstillinger som er kommet fram og som det kan jobbes videre med. En problemstilling som ble vekket hos meg mens jeg har jobbet med denne undersøkelsen er, hvordan terapeutene ser på "ekspertrollen" i dag og hva de legger i dette begrepet. Når det gjelder spørsmålene mine om hva de gjør, fant jeg mange svar i retning av at de tar på seg hatten med ekspertrollen i. Videre var det enighet om at det var en annerledes jobbing med par som trengte hjelp til løsrivning og bearbeiding av vonde ting som har vært, enn med par som jobber med kjærligheten og tilknytningen.

Det som informantene har vist seg å være nyttig i terapiene, kan på mange måter speiles i det Jay Haley og Salvador Minuchin gjorde. Det at terapeuten må ha kontroll over terapisisituasjonen, at problemet må beskrives og så løses. Terapien skreddersys for hver enkelt. Terapeutene som er blitt intervjuet, fremhevet alle at de gjennom erfaring, viste at det var viktig med tyngde og autoritet for å skape trygghet og endring.

Jeg har gjennom denne undersøkelsen, fått mer informasjon som kan brukes i videre fagutvikling. En terapeut som jobber på Familiekontor, vil neppe noen gang se seg som ferdig utdannet. Utviklingen i samfunnet og lovverkene er stadig under endring og revidering, og arbeidsfeltet er stort og krevende. Mye informasjon ligger på nettet og hver terapeut er henvist til å finne dette selv. I en hektisk arbeidsdag, kan dette fort bli nedprioritert. Hvem sitter eventuelt på tilsvarende kunnskap utover det terapeutene på Familiekontorene har? Gjennom denne undersøkelsen, har jeg funnet at det foregår forskning på feltet omkring skilsmisse. Vi vet at bl.a Modum Bad og andre fagfolk både innenfor og utenfor familievernet, har jobbet med tema.

Så vidt jeg vet har ingen andre land sterkere lovfestet en rettighetslov, og tro på barnets behov for begge foreldre enn Norge. Ettersom problemstillingene i forhold til dette tema, er så vidt nye, er det ennå mer det kan forskes på innenfor området. Antagelig må denne generasjon barn først forbli noen forsøksobjekter. Vi har å gjøre med livssyklus modeller(Carter og McGoldrick (1989)), men de er ikke blitt utviklet videre, slik jeg ser det, med tanke på at par og familier brytes opp og etablerer seg på nytt, enten alene eller med andre. Det kunne være en videre oppgave å jobbe ut.

Det kunne vært interessant å fått vite noe om hvorfor noen hadde mer fokus på barnevern og omsorgs svikt enn de andre, men av hensyn til oppgavens begrensninger, har jeg ikke gått mer inn på dette i intervjuet. Jeg tillater meg allikevel å anta at faktorer som terapeutens nærhet/samarbeid med barnevern og andre instanser vil påvirke terapeutens holdninger til tema. I tillegg kommer kunnskap og tidsfaktoren inn. Bekymringsmeldinger og uttalelser vedr. omsorgen kan være både arbeids- og tidkrevende. Dette kan imidlertid være et tema å forske videre på i en annen sammenheng

Det er nødvendig at de økonomiske rammene blir tilstrekkelig for å kunne utføre dette terapeut- arbeide ved familiekontorene. Det er viktig at ikke terapeutene blir stresset med måltall for hvor mange samtaler man skal utføre i løpet av en uke. Det betyr at hver terapeut blir mer ufri i forhold til hvordan de kan utføre arbeidet sitt. Samtaler med høyt konfliktnivå, er svært krevende for terapeutene. De trenger å bruke den tiden som de føler det er behov for. Teamarbeid og co-terapi er av de ting som blir påvirket av hvor mange saker hver terapeut har. Mulighetene for å finne felles tid, blir ofte langt fram i tid.

LITTERATURHENVISNING.

Andersen, Tom (1994): *Reflekterende Processer*. Samtaler og samtaler om samtalerne. Dansk psykologisk Forlag.

Anderson, H. & Gerhart, D.(2006): *Collaborative Therapy*. Relationships and Conversations that make a Difference. USA: Routledge.

Arohns, Constance (1995): *Den gode skilsmisse*. Hvordan holder du familien sammen når ekteskapet går i stykker? Oslo:Tiden norsk forlag A/S

Bateson, Gregory (1972): *Steps to an Ecology of Mind*. Nineteenth Printing 1990. New York: Ballantine books.

Bowlby, John (1971): *Attachment and separation*. New York: Penguin Books Ltd.

Brandth, Berit og Moxnes, Kari (red)(1996): *Familie for tiden*.Stabilitet og forandring. Tano Aschehoug

Carlsen, Benedicte (1995): *Støtte etter samlivsbrudd*. Frivillig og offentlig innsats i forhold til barn og voksne som har opplevd samlivsbrudd. Hemil-Rapport nr. 15. Universitetet i Bergen

Carter og McGoldrick (1989):*The changing Family Life Cycle*. New York: Gardner.

Cullberg, Johan (1977): *Mennesker i krise og utvikling*. Aschehoug

Ekselius, Eva, Notini, Dag, Øberg, Gunnar (1982): *Kriser i livet* .Tanum-Norli

Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven. (2006) 12-18 nr.1478

Gran, Sissel (2004): *Kjærlighet i hastighetens tid*. Oslo: Aschehaug & Co

Gran, Sissel (2007): *Kjærlighetens tre porter*. Vendepunkter i nye og gamle forhold. Oslo:Aschehaug &Co.

Granskar, Monica, Høgund-Nielsen Birgitta(red) (2008): Poland: *Tillampad kvalitativ forskning inom halso-och sjukvård*. Studentlitteratur

Haaland, Kirsti R.(2002): *Barnet i skilsmissen*. Et barneperspektiv på familieomforming. Oslo: Universitetsforlaget.

Haley, Jay (1975): *Psykoterapi –strategi og teknikk*. Stockholm: Natur og kultur.

Haley, Jay (1982): *Flytta hemifrån*. Stockholm: Natur og kultur.

Helskog, Guro Hansen og Lærum Kristin Tafjord (2007) *Fortsatt foreldre*. Godt nok samarbeid etter samlivsbrudd. Modum bad. Samlivssenteret.

Holst, Signe (2008): *Når kjærligheten brister*. Mekling i familievernet. Fokus på Familien, nr 4. Universitetsforlaget.

Hårtveit, Håkon og Jensen, Per (2004): *Familien-pluss en*. Oslo: Universitetsforlaget

Jensen, Per (2009): *Ansikt til Ansikt*. Gyldendal Norsk Forlag

Johnson, Sue (2008): *Hold me tight – Seven Conversations for a Lifetime of Love*. New York: Little, Brown and Company

Kopperud, Ella (2008): *”....hva gjør vi med barna...”* Diskurser om barn og samlivsbrudd i familievernet. Fokus på familien nr.4. Universitetsforlaget

Kvale, Steinar (2008): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Lov om barn og foreldre (1981) 04-08 nr.7

Lov om barneverntjenester (1992) 07-17 nr.100

Lov om ekteskap (1991) 07-04 nr.47

Lov om familievernkontorer (1979) 06-19 nr.62

Malterud, Kirsti (2006): *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Olsen, Eva M. Haave (2008): *Barn under hammer`n?* Debatt. Hamar Arbeiderblad.

Pettersen, Tove (2009): *Fortolkning*. Store Norske leksikon. Kunnskapsforlaget. Aschehaug og Gyldendal

Ryen, Anne (2002): *Det kvalitative intervjuet*. Fra vitenskapsteori til feltarbeid. Bergen: Fagbokforlaget

- Seltzer, Wenche J. (2003): *Familiehemmeligheter*. Tause fortellinger fra terapirommet. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Schjødt, Borrik, Egeland, Thor Age (1989): *Fra systemteori til familierapi*. Tano
- Sletnes, Kari Berit (2009): *Forståelse. Den hermeneutiske sirkel*. Store Norske Leksikon. Kunnskapsforlaget. Aschehaug og Gyldendal
- Størksen, Ingunn (2006): *Parental divorce: Psychological distress and adjustment in adolescent and adult offspring*. Dissertation thesis. Department of Psychology, University of Oslo
- Teigen, Anne Marie Fosse (2004): *Klientens forandringsteori i familierapi*. Fagart. Tidsskrift for psykologforening : 41. 544-551
- Teigen, Karl Halvor (2009): *Holdning*. Store Norske Leksikon. Kunnskapsforlaget. Aschehaug og Gyldendal.
- Thagaard, Tove (2009): *Systematikk og innlevelse*. En innføring i kvalitativ metode. (3. utg.) Bergen: Fagbokforlaget
- Thuen, Frode (2001): *Barn og skilsmisser- en gjennomgang av forskning på feltet*. Et liv for barn. Utfordringer, omsorg og hjelpetiltak. Fagbokforlaget.
- Thuen, Frode (2007): *Samlivsbrudd som risikosituasjon*. Fortsatt foreldre. Godt nok samarbeid etter samlivsbrudd. Modum Bad. Samlivssentret.
- Tjersland, Odd Arne (1992): *Samlivsbrudd og foreldreskap*. Meklingsprosessens psykologi. Oslo: Universitetsforlaget.
- Veileder om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær (2006): Q-1121B, juli. Barne og likestillingsdepartementet.
- Watzlawick, Paul, Bavelas, Janet B., Jackson, Don D. (1967): *Pragmatics of human communication*. A study of interactional Patterns, Pathologies, and paradoxes. New York London: w. w. Norton & Company Inc.

VEDLEGG NR 1 : Informasjon om masterprosjekt i Familileterapi 2010, Diakonhjemmets Høgskole,Intervjuet.

Jeg skal gjøre en kvalitativ undersøkelse med et semi-strukturert intervju, dvs. et intervju med delvis åpne spørsmål. Undersøkelsen omfavner spørsmål omkring terapier med "foreldresamarbeid etter bruddet, med høyt konfliktnivå." .Jeg er opptatt av å få tak i din subjektive opplevelse, hvilket innebærer at det ikke finnes noen "riktig" eller "gale" svar. Intervjuet vil vare i om lag 1 ½ time. Intervjuet kommer jeg til å skrive for hånd, for senere å skrive det opp på nytt på PC`n med alle svarene i samme dokument. Det er for at jeg skal kunne repetere det vi snakket om, samtidig som det er bedre for meg å lese, enn det håndskrevne. Materialet vil deretter bli analysert etter fenomenologisk og hermeneutisk metode. Innsamlet materialet vil bli slettet ved avslutningen av prosjektet, dvs.våren 2010.

Min rolle

Jeg har valgt å foreta undersøkelsen blant noen kollegaer. Disse arbeider som terapeuter på familiekontor på østlandet.. Når jeg ikke er forsker, så innehar jeg samme stilling og arbeidsoppgaver i samme miljø som mine informanter. Jeg har god kjennskap til miljøet som studeres, og til de fleste av mine informanter Dette gir meg noen ekstra muligheter, men også noen begrensninger. Det er viktig for undersøkelsen at du som informant føler deg fri til å uttrykke deg fritt, og at du opplever at dine opplevelser og vurderinger blir behandlet på en god måte.

Konfidensialitet/taushetsplikt.

Miljøet som det forskes på, er relativt lite og rapporten vil bli lest av bl.a kollegaer. Det stilles derfor store krav til meg ang anonymisering av materialet. Masteroppgaven vil også være tilgjengelig for utenforstående med interesse for feltet. Dersom det ønskes, kan første utkast bli tilsendt deg. Kjønn på informantene er anonymisert og framkommer ikke i undersøkelsen.

Til opplysning, har du anledning til å trekke deg fra din deltagelse når som helst, uten begrunnelse. Materialet som ev foreligger, vil da bli slettet.

Dersom du ønsker å delta, signer vedlagte skjema med samtykke-erklæring så raskt som mulig. Deretter vil du bli kontaktet for nærmere avtale om tid og sted.

Hamar, 10.aug 2009.

Med vennlig hilsen

Turid Heier

Turid Heier

VEDLEGG NR 2 **Masteroppgave i familierapi**
Diakonhjemmets høyskole

SAMTYKKEERKLÆRING

Student. Turid Heier

Veileder: Hans Christian Michaelsen

Jeg har lest vedlagte introduksjonsbrev om masterprosjektet, datert 14.aug.2009, og samtykker med dette i å delta som informant.

Det kan brukes anonymiserte sitater i masteroppgaven.

Jeg kan når som helst trekke tilbake samtykke uten nærmere begrunnelse. Materialet som eventuelt foreligger slettes da umiddelbart.

Dato.....

Signatur.....

Turid Heier

VEDLEGG NR 3. INTERVJUGUIDE SPØRSMÅL TIL MASTEROPPGAVEN -2009-(TH)

"Det tredje feltet."

Foreldresamarbeid etter bruddet med høyt konfliktnivå.

1)Hvor lenge har du jobbet på familiekontor?

2)Hva kan du si kjennetegner fastlåste/vanskelige/konfliktfylte foreldresamarbeidssamtaler?

Foretrekker du å bruke et av disse ordene, ev. hvorfor?

3)Mener du at du har mange saker ved kontoret, som oppleves vanskelig å hjelpe?

4)Vil du si at du har el. jobber mye, lite, passe med denne type saker?

Hvis mye el. lite.. Er det noen spesiell grunn til det?

**5)Har det slått deg/tenkt på noen gang at terapiene i foreldresamarbeid etter samlivsbrudd-
(jobbing) kan være forskjellig fra parterapi?**

6) I så tilfelle, på hvilken måte?

VEDLEGG NR 3

7) Dersom du synes at det er noe som går igjen av temaer foreldrene er uenig om, hva kan det da være?

8) Har du noe spesiell metode, som du mener at du bruker i disse samtalene?

9) Har du noen oppfatning av hvordan, hvorfor og når du merker at du lykkes med å hjelpe foreldrene?

(Gi gjerne noen eksempler)

10) Hender det at du føler deg maktesløs og unyttig?

a) ofte b) sjelden c) av og til

11) Kan du si noe mer om dette?

12) Har du noen ideer til noe som kunne vært hjelpsomt eller nyttig (at dersom-atta-hvis) for deg eller for foreldrene?

VEDLEGG NR 3

13) Tenker du at noe følelsesmessig kan ligge under kranglingen?

a) ofte b) sjeldent c) av og til

14) Har du noe mer å si til dette?

15) Mange av disse eksparene kan utrykke sterke følelser i samtalestunden.

Hvordan mener du at du møter disse sterke affektene?

DEL 2:

16) Hva tenker du om tidsaspektet i forhold til hvor kort eller lenge siden samlivsbruddet var?

17) Hva tenker du om hvilke forventninger har du når bestillingen er et foreldrepar som har kranglet og vært uvenner (for eksempel om disse temaene) i over 1 år siden bruddet?

Penger:

Foreldresamværet med barnet/a (uavhengig av hvem som har bostedsadressen):

I tid (dager og netter i sammen med barnet):

I innhold : F.eks ulikt syn på omsorg (passer ikke godt nok på barnet/a) og hvem som ser til barna. (Eks. for mye alene, bestemor/kjærester)

VEDLEGG NR 3

Bosted:/ev skole (SFO; barnehage)

Levering og henting:

Klær/utstyr (som f.eks blir tilbakelevert/el av andre grunner blir klaget på)

Barneoppdragelse: grensesetting og framferd overfor barnet/a med tanke på modell-læring, veiledning, opplæring el kjefting/streng disiplin osv.

Nye kjæresten:

Besteforeldre el. annen familie:

Maktkamp generelt. (Jeg skal vinne over deg)

Personlighetsforstyrrelser:

Sykdom/psykiatri:

Annet:

VEDLEGG NR 3

18) Hva tenker du om vennskapsmuligheten? Er det mulig å bli venner med eksen?

(Hvordan definerer du vennskap i denne sammenheng)

19)Hva mener du er målet med kontakten på familiekontoret (kan være)?

20)Når anser du at målet kan være nådd)

21)Er det noe du savner av spørsmål i det jeg har spurt deg om?

Hvordan er tidsbruken din i disse sakene?

VEDLEGG NR 4

TRANSKRIPERING AV INTERVJUENE.

1)Jobbet i <20 år-<10år-10år-<8år-<20-<6

2)Fastlåste,der ingen av partene ser noen løsninger i sitt eget hode. De er ikke uvenner. Foreldrne har samarbeidet bra inntil nå,men jenta må ha et sted å bo. Jenta har nettverk begge steder. Stiller likt. Løsningen er hvilken lærer osv. Jenta beskytter faren og moren, men må gjøre et valg.

Vanskelige,er de som ikke klarer å sette seg inn i barnets situasjon. Kanskje straffe den andre litt også. Er så mye følelser. Klarer ikke å se barnet sitt. Den ene har funnet en annen. Mye smerte. Konfliktfylte,meklingen kan ha godt bra. Så ringer de opp,- sier de ikke klarer å samarbeide. Det er kommet en ny inni bildet. Det er løsbart.

Sjelden jeg kommer på å bruke ordet fastlåst. Ordene binder. Konfliktfylt, da ser jeg bevegelse. Utfordrende med fastlåst, ser ingen mulighet selv heller som terapeut el som mekler. Bli så negativt.

Noen tanker om tid. De opplever seg fastlåst. Trenger at noen andre hjelpe dem. Konfliktfylte kan oppleves fastlåste el vanskelig. Kan gå fra den ene til den andre. Hvis terapeuten ikke er flink nok, kan det bli virkelig fastlåst.

2)Krenkelser,sorg Fastlåste er en beskrivelseav at de ikke kommer noen vei, noe de vil ut av. Vanskelig liker jegikke åbruke. Konfliktfylte er mer nøytralt i mitt hode. Det er ikke så negativt forførende. Jeg kaller detsom oftest foreldresamtaler. Forhandling og samarbeid, kan være litt langt inn i fremtiden. Da måvi forhandle fram en ordning, så vi får hverdagen til å gå. Noen blir rasende over ordet forhandling over barn.. Det berører noen verdier el. essensen i konflikten. Vi kan snakke konstruktivt om detogså.

-Jeg er ikke sikker på med meg selv, så i morgen..., men umiddelbart:konflikt.Jeg begynte å skrive noe.. jeg synes det var så utfordernde..jeg synes det ble kalt så mye rart da jeg var ny..de erfarne sa at de var så umulige osv.. Utdanningen var nyttig. Jeg fikk reversert oppfatningen av hjelpesløshet. Jeg gikk tilmøte med folkene med mer entusiasme og glede...

I språket ble disse foreldre demonisert.

2)Uferdighet. Ubearbeidet samtaler og diskusjoner.Aborterte samtaler og drøftinger.Mye uprøvdde og usagte fastlåste antagelser. Antagelser at den andre er slik og slik- og at en selv har det.. Forsøket på å forstå -uferdige samtaler- resultatet. Vet ikke om en kan.. vanskeligheter.. Synes ikke noe om fastlåste el konfliktfylte. Det gjør ikke noe med meg-grunnholdningen er at det er uferdig..

2) Saker det har vært svik, måten bruddet skjedde på. Litt problem med å bruke ordet fastlåst, fordi det høres mer konstant ut. Det svinger ofte.

Foreldresamarbeid som er preget av langvarig konflikter.
